

UZUN YÜRÜYÜŞ

www.uzunyuruyus.com

* Sosyalist Dergi * Sayı: 76 * Fiyatı: 2 YTL. * Mayıs 2006

- 1 Mayıs.... Deyince
- Yıkılan ve Yeniden Kurulan Uluslararası Dengeler Bağlamında Devletin Kürt Politikaları - V
- SUPHI'den KAYPAKKAYA'ya
- Son Gelişmeler Üzerine...
- Latin Amerika'da Yapısal Dönüşüm
- Avrupa "Ya Sev Ya Terk Et"
- Kavramlar - II
- İlerlemeci Tarih
- *Anlatılan Senin Hikayendir*
Kapital Okuma Notları

1 MAYIS... DEYİNCE!

Temel DEMİRER

*"... anlayabilmek gideni
ve gelmekte olanı..."*

1 Mayıs... "Eşkıya dünyaya hükümdar olmaz! Haramilerin saltanatını yıkacağız..." kararlılığıdır...

1 Mayıs... Mustafa Suphi ile 15'lerdir... Nurhak'tır, Kızıldere'dir, Vartınik Mezrası'dır, Botan'dır... 1977 Taksim'idir... İzmir Sıkıyönetim mahkemesi karşısında "Bugün 1 Mayıs, uluslararası işçi sınıfının birlik ve mücadele günü... Hepinizi saygı duruşuna çağırıyorum!" diye haykıran Seyit ve yoldaşları'dır... Mehmet Akif Dalcı'dır 1989...

1 Mayıs... Bir kızıl karanfildir... İsyandır... Gelecektir...

1 Mayıs... Bir çocuğun yüzündeki gülümseyiş ya da sevgiliye verilen bir kır çiçeği veya öfkeyle kurulan barikatta umutla dalgalanan, altında ölmeye değer kızıl sancaktır...

1 Mayıs...

1 Mayıs... nedir mi?

Rosa Luxemburg'un, Şubat 1894 tarihli "1 Ma-

yıs'ın Kökenleri Nedir?" başlıklı yazısına göre, "Avustralyalı işçiler, 1856'da, sekiz saatlik işgünü lehine gösteriler yapıp, toplantılar ve eğlenceler düzenleyerek, hep birlikte bir günlük iş bırakma kararı alırlar. Bu kutlamanın yapılacağı gün olarak da 21 Nisan tarihi saptandı. Avustralyalı işçiler bu kararı, yalnızca 1856'da uygulamaya niyetlenmişlerdi. Ama bu ilk kararın Avustralyalı proleterler kitleleri üzerinde çok büyük etkisi oldu, daha sonra bu kutlamanın her yıl düzenlenmesi kararlaştırıldı...

Avustralyalı işçilerin örneğini ilk izleyen Amerikalılar oldu. 1886'da 1 Mayıs'ın evrensel iş bırakma günü olmasına karar verdiler. 1 Mayıs'ta 200 bin Amerikalı proleter iş bıraktı ve sekiz saatlik işgünü talebini yükseltti. Daha sonra uygulanan polisiye ve yasal baskılarla, işçilerin bu ölçekte bir gösteriyi tekrarlaması birkaç yıl engellendi. Yine de 1888'de bu yolda yeniden karar aldılar ve gelecek gösterinin 1 Mayıs 1890'da olmasını kararlaştırdılar...

Bu sırada Avrupa'daki işçi hareketi de güçlendi ve canlandı. Bu hareketin en güçlü ifadesi, 1889'da toplanan Uluslararası İşçiler Kongresi oldu. 400 delegenin katıldığı bu Kongrede, sekiz saatlik işgünü talebinin en başta yer alması gerektiği yolunda karar alındı.

metresini koştu/ En sekmez lüverin namlusundan fırlayarak/ En hızlıydı hepimizin./ En önce göğüsledi ipi.../ Acıyorsam sana anam avradım olsun./ Aşk olsun sana çocuk, Aşk olsun!" dedirten Deniz Gezmiş'i ve THKO'yu; "Devrim yolu engebeli, sarp ve dolambaçlıdır," diyen "Adab"ı, Mahir Çayan'ı ve THKP-C'yi; "Ser verip sır vermeyen" kararlılığıyla İbrahim Kaypakaya'yı ve TKP-ML/TİKKO'yu unutmayın/ unutturmayın... "Yenilmiş olsalar da asilere çiçek atın", onların başkaldıran cüretin önünde saygıyla eğilin...

Ve Konya Seydişehir Alüminyum tesislerinde faşistlerce kurşunlan işçileri (1975) de...

50 yıl sonra ilk kez yığmsal olarak kutlanan 1 Mayıs 1976'yı ve DGM direnişini...

Sonra 1 Mayıs 1977 Taksim Meydanı'nda katledilen 36 canımızı... Bizleri kurşunlayan o beyaz Renault'yu ve Marmara Oteli ile Sular İdaresi'nden üzerimize kurşun yağdıranları unutmayın...

Tariş Direnişi'ni (22 Ocak 1980), Fatsa'yı, Çorum'u-Maraş'ı ve 12 Eylül askeri diktatörlüğünce kurşunlanan sendikacı Kenan Budak'ı (1952-1981), sonra işkencede katledilen Hayrullahoğlu'nu (Deniz'i) unutmayın unutturmayın...

Sansaryan Hanı'nın tabutluklarında Parmaksız Hamdi'ye boyun eğmeyenleri, Mamak'tan Metris'e-Diyarbakir Zindanı'na direnenleri, F-Tip(sizliği)yle teslim alınamayanları yani umutlarımız için ateşi harlı tutanları; sakın ola unutmayın...

Ve Tanrılar Dağı'ndan ateşi çalan Prometheus'u, Spartaküs'ü, "Enel Hak" diyen Hallac-ı Mansur'u, "Epure, Si Muove!/ Dünya gene de dönüyor!" diyen Galileo Galilei'yi (1564-1642), ateşle kavrulan Gior-dano Bruno'yu, Şeyh Bedrettin'i, Pir Sultan Abdal'ı, Anadolu Celalilerini, Dehak'a başkaldıran demirci Kawa'yı, Paris Komünü'nü, Ekim Devrimini ve Kızıl Savarilerini, Çin'in uzun yürüyüşünü, İspanya'da Franco'ya karşı "No Passaran/ Geçit Yok" diye Madrid'i savunanları, Enternasyonal Tugayları, Hitlerin faşist sürülerine karşı topraklarını ve özgürlüklerini savunan partizanları ve ötekileri unutmayın/ unutturmayın...

Oyleyse şunu diyebiliriz; ve demeliyiz de: 1 Mayıs size; aşka-hayata-başkaldırıya dair her şeyi anımsatmalıdır...

1 Mayıs bahardır; ve bahar isyancıdır...

İsyan dedim; başka çare (ve çözüm) yok; keşke olsaydı...

Kapitalist talan ve tahakkümün; yani ücretli köleliğin olduğu her yerde mutlaka isyan olacaktır... Bu kaçınılmazdır... Hem de şimdi, her zamankinden daha fazla...

Füsun Akatlı'nın, "Vefanın olmadığı yerde veda'nın hiçbir anlamı yoktur,"⁽²⁾ saptamasının muhatapları; "Elveda proletarya" diyenler! Siz "serbest piyasa ruhbanları"; Arthur Miller'in, "Put, insanlara kesinkes neye inanacaklarını söyler,"⁽³⁾ saptamasındaki "piyasa putperestleri"! Siz ne dersiniz deyin; hangi yalana sarılırsanız sarılın... Deniz bitti... Kara göründü...

İsyan, başkaldırı, devrim yeniden ufukta...

"Nasıl" mı?

Yakın geçmişte yitirdiğimiz Susan Sontag'ın deyişiyle, "Bizimkisi [yani Amerikan hayat tarzı-y.n.] ziyan ve fazla üretim üzerine kurulu bir kültür; sonuç ise duyumsal deneyimlerimizin keskinliğinde süregiden bir düşünüş. Modern hayat tüm yönleriyle duyularımızı hissizleştiriyor... Amerikan hayat tarzı insanlığın gelişiminin sunduğu olanaklara bir hakarettir..."

İnsan(lık) bu hakaretin hedef tahtasında, adına "Yeni Dünya Düzen(sizliği)" veya "küreselleşme" denilen bir cinneti yaşıyor/ yaşıyor...

Bu cinnet, aynı zamanda bir kırım/ kıyım...

Örneğin insan(lık)ın varolduğu anayurdu, anayurdumuz Afrika'da BM Kalkınma Programı'nın 2004 Yılı Raporu'na göre yoksulluk ve bulaşıcı hastalıklarla boğuşan 323 milyon kişi günde 1 dolardan az parayla geçimini sağlıyor...

Yine aynı kıtada temiz su kaynağı bulamayan insan sayısı 273 milyon...

Afrika'da her yıl -ortalama- 5 yaş altı 5 milyon çocuk ölüyor...

Yine Afrika'da ölüm tehdidi altında yaşayan çocuk sayısı tamı tamına 185 milyon...

Hepimiz Afrikalı iken ve insan(lık)ın Austuralopithecus Africanus'un torunları olduğu belleklerdeyken, insan olmanın onuru ve sorumluluklarıyla bu tablo kabul edilebilir mi?

"Küreselleşme" ile kapitalizmin aslına rücu ettiği bir yerkürede Dünya Bankası'nın başına Wolfowitz'in, Katolik Kilisesi'nin başına da "Papa XVI'ncı Benedict" diye bir Nazi eskisinin geçirilmesi; ya da Samuel Huntington'un "Medeniyetler Çatışması Tezi"nin göklere çıkarılması; Felluceler'in çoğaltılması; Abu Garip cezaevinin yaşanması; yoksulluğun yıkımın yanı sıra çapını genişletmesi nedensiz değildir...

Artık "demokratik illüzyonlar"a ya da "sivil toplum"cu yalanlara hiç mi hiç ihtiyaç yok... Olup biten: "Toplumsal"ı, asla içselleştiremeyen ve dışlayan kapitalizmin aslına rücu etmesidir...

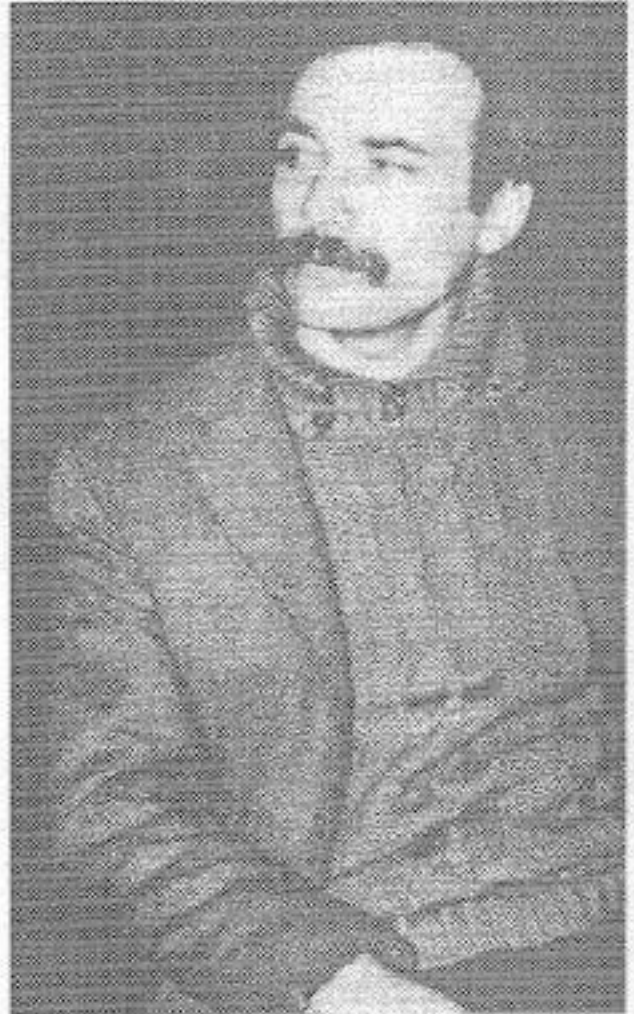
Bilmeyen (ve yaşamayan) yok; ama bir kez daha François Châtelet'den nakledeyim: "Faşist Devlet liberal Devlet'in özel bir biçimdir... Faşist Devlet, yalnızca kendi özüne indirgenmiş liberal Devlet'tir..."^[2]

Aşırı sağcılığı yoğunlaşmasıyla eş zamanlı kesitte gelişen/ geliştirilen "küreselleşmenin neo-liberal faşizmi" kavranmadan; dünyanın nasıl "Amerikanlaştırıldığı" ya da Auschwitz'lerin uzantısı Abu Garip'lerin, Guantanamo'ların çoğaldığı kavranamaz...

Ya Türkiye?!

"Ekonomik büyüme hızı tarihi bir rekor kırmış: Yüzde 9.9! 'Ne kadar güzel' diye 'övünüyor'lar!

Milli gelir 300 milyar doları aşmış. Büyük ekonomiler sıralamasında dünyanın 21'inci ekonomisi olunmuş. Vs., vs... Ekonominin yüzde 9.9 büyüme-

si, emekçi insanların da yüzde 9.9 oranında rahatlaması anlamına geliyor mu? Örneğin ekonomi bu oranda büyüdü diye, insanlar yüzde 9.9 oranında daha az mı intihar ediyorlar? Ruh sağlıkları yüzde 9.9 iyileşti mi?

Yanıt: elbette olumsuz... Tam tersi doğru... Açlık, işsizlik büyüyor; sömürü derinleşiyor...

Ve "Dünya Bankası'nın Dünya Kalkınma Göstergeleri 2005 raporuna göre, Türkiye'de nüfusun en yoksul yüzde 20'lik kesiminin gelirden aldığı pay yüzde 6.1'de kalırken, en zengin yüzde 20'nin payı yüzde 46.7. İkinci en yoksul yüzde 20 gelirden yüzde 10.6, üçüncü yüzde 20'lik dilim yüzde 14.9 ve dördüncü yüzde 20'lik dilim yüzde 21.8 pay alıyor. Nüfusun en yoksul yüzde 10'u gelirden yüzde 2.3 pay alırken, en zengin yüzde 10'unun payı yüzde 30.7'ye çıkıyor. Yüzde 20'lik dilimler arasında 7.6 kat olan en yoksul ve en zengin arasındaki fark, yüzde 10'luk dilimlerde 13 kata çıkıyor..."^[3]

Alın size "Böyyükkk Türkiye"!!!!

Paracelsus'un, "Hiçbir şey bilmeyen, hiçbir şey sevmeyen. Hiçbir şey yapmayan, hiçbir şeyden anlamaz," diye betimlediği koşullarda yalan ve korkunun söven esaret zincirleri nasıl kırılacak?

Hani William Shakespeare'in, "Atinalı Timon" başlıklı oyununda, "Altın! Sarı, pırl pırl, halis altın! Yok tanrılar.../ Şu kadarı yeter bunun çevirmeye kararı; eğriyi doğruya./ Kötüyü iyiye; soysuzu soyluya; kocamış gence; yüreksizi yiğide./.... İşte, bu/ / Çekil karşımdan, kahrolası Çamur./ İnsanlığın orta malı orospu, sen./ Ulusları birbirine düşüren,"⁽¹⁾ diye tanımladığı paranın lanetli yabancılaştırıcı zorbalığı ne zaman nihayete erdirilecek?

Dinleyin; yanıt yine Nâzım Hikmet Usta'da: "Bir şafak vakti, karanlığın kenarından/ Onlar ağır ellerini toprağa basıp/ doğruldukları zaman/ En âlim aynalara en renkli şekilleri/ aksettiren onlardır./ Asırda onlar yendi, onlar yenildi./ Çok söz edildi onlara dair/ Ve onlar için/ 'Zincirlerinden başka kaybedecek/ şeyleri yoktur' denildi..."

Kuşkunuz olmasın: Karanlığın sonu bir ulu şafak...
"Ama sosyalizm yıkıldı" mı?

Duymamış olamazsınız... "26 Mart 2005'de açıklanan bir kamuoyu araştırmasının sonuçlarına göre, Batı Almanların neredeyse dörtte birinin ve Doğuluların da yüzde 12'sinin Berlin Duvarı'nı geri istedikleri ortaya çıktı..."⁽²⁾

Sosyalizm; sınıfsız-sömürsüz-savaşırsız bir dünya-aslısı- bir düş değildir!

İnsan türünün gezegenimiz üzerindeki milyon yıllık varlığının sadece son 6 bin yılı sınıflı toplum düzeni altında yaşanmıştır... Bu da, 24 saatlik bir günün-tamı tamına- 4 dakikasına eşittir...

Ve unutmayınız: Bu kapitalist cinnet dünyasında gerçekten insan olarak hak ettiğiniz bir şeyi hiçbir zaman kaybetmezsiniz... Kaybettiğiniz, belki de hiçbir zaman hak etmediğinizdir!

Evet, evet; toplumsal bir patlama kaçınılmazdır... Patlamayla şaka olmaz.... Patlamanın bilinci ve şiddeti önemlidir...

Çok farklı nedenlere dayanıyor gibi görünen irili ufaklı patlamaların arkasında, ekonomik sıkıntılar, sömürü yatar...

Patlamanın eşiğinde "Zincirlerinizden başka kaybedeceğiniz bir şey yok, ama kazanacağınız yeni bir dünya var" diye haykıran Spartaküs'ün sözlerini ya da "Dinleyin, duyduğunuz çakalların ulumasıdır./

Ölüm orucunda 122. kayıp

Fatma Koyupınar

Safları sıklaştıran çocuklar./ bu kavga faşizme karşı, bu kavga hürriyet kavgasıdır," diye haykıran Nâzım Hikmet'in dizelerini anımsayın...

Arundhati Roy'un, "Bush, 'Biz barışsever bir ülkemiz' dediğinde, 'Domuzlar attır. Kızlar erkektir. Savaş da barıştır' anlamına gelir," vurgusuyla betimlenmesi gereken "postmodern zamanlar"da "Soros'un paket servisleri, 'sivil' kuruluşları, hazır devrim üretiyor. Fırına verip, değişik isimler altında piyasaya sürülüyorlar. 2003'te Gürcistan'daki 'Gül Devrimi', birkaç ay önce Ukrayna'da 'Turuncu Devrim', Lübnan'da ha gayret üretilmeye çalışılan 'Sedir Devrimi'nden sonra, Kırgızistan'da işin suyu çıktı. O kadar aceleyle gelmiş ki, isim bulmayı unutmışlar. 25 Mart'ta Sabah gazetesi, kargaşayı 'Limon Devrimi', Vatan gazetesi 'Lale Devrimi' olarak takdim etti. Demek ki artık devrimin adı yok. 'Devrim'in kendisi ABD patentli mal ve hizmet olmuş ihraç ediliyor. Tek amaç var: asker ve işgalle girmediği yerlerde, iktidar değişikliğiyle ABD hegemonyasını garantiye almak"ken"⁽³⁾ şimdi yeniden "Dünyayı Sarsan 10 Gün'e muhtacız..."

Ve unutmayınız: 1 Mayıs'lar "Dünyayı Sarsan 10 Gün"lerin kaldırıcısıdır...

Dipnotlar

1 Nâzım Hikmet.

2 Fısan Akatlı, Zamanın Yazılar, Deneme, Dünya Kitap, 2004, s.11.

3 Arthur Miller, "Gerçeğe Değil İlançlara Görmek", Siyasal Gazete, Yıl.2, No:13, Şubat 2005, s.9.

4 François Châtelet, "Liberal Denen Devletle Faşist Devlet Arasındaki İlişkiler Üzerine Varsayımlar", ss.84-89; Mario-A. Maccacchia, Faşizmin Anatomisi, çev: Cemal Süreyya, Payel Yay., 1997, içinde.

5 "Gelişim Dağılımı Tanımları'dan Kırk", Radikal, 20 Nisan 2005, s.15.

6 Karl Marx, 1844 El Yazmaları, S. 140-141, (Shakespeare, Atinalı Timon, Perde IV, Sahne III, Marks'ın alıntısı: Schlegel-Tieck çevirilerinden-Ed.), Payel Yayı., 1969.

7 "Almanya'da 'Duvar' Ötlemi Yüceltse", Cumhuriyet, 28 Mart 2005, s.10.

8 Nurgal Mert, "Devrimin Adı Yok", Radikal, 29 Mart 2005, s.6.

Suphi'den KAYPAKKAYA'YA

İbrahim Kaypakkaya; Marks, Engels, Lenin, Stalin ve Mao'nun önderliğindeki, uluslararası proleter hareketin mirasıyla yoğrulmuş ve özel olarak Çin Devrimi'nin deneyimleri, Mao'nun marksizm-leninizme katkılarıyla şekillenerek, bu katkıların doruğu ve Büyük Proleter Kültür Devrimi'nin ürünü olarak doğdu.

İşçi sınıfının, köylülüğün ve gençliğin mücadelesinin kopardığı, 15-16 Haziran işçi direnişleriyle devrimci dalgaının oldukça yüksek boyutlarda seyrettiği bir ortamdan süzülerek şekillenmeye başlayan öncünün, yeniden doğuşu basit bir olay değildir. 1972; Türkiye'de işçi sınıfı partisinin, Mustafa Suphi'den sonra geçen 50 yıllık bir aradan sonra, yeniden tarih sahnesine çıkışıdır. 50 yıllık revizyonist, oportünist ve sosyal-şoven hakimiyetin kırılışıdır.

Nasıl bir gelenek

M. Suphi ve yoldaşlarının, faşist diktatörlük tarafından katledilişinin ardından yönetime geçen Şefik Hüsnü ve ekibi, TKP'yi reformizmin, revizyonizmin ve sosyal-şovenizmin hüküm sürdüğü bir partiye dönüştürdü. İ. Bilen ve Y. Demir kliğinin başa gelmesi ise, partiyi Rus sosyal-emperyalizminin kolu haline getirdi. 1970'lere kadar, sol içinde egemen olan sınıf işbirlikçiliği, revizyonizm, şovenizm ve reformizm oldu. Pasifizme ve revizyonizme, tepki temelinde ortaya çıkan küçük burjuva ihtilaleci çıkışlar da, eski hastalıklardan radikal bir biçimde kopamıyorlardı. Bu hareketler, bazı olumlu adımlar içerse de, marksist-leninist bir çizgiden uzaktı. Bu uzaklığın, başlıca unsurları nelerdi?

• Kemalizm kuyrukçusu çizgi, terk edilemiyordu. Bu nedenle, düzen topyekûn hedeflenemiyor, çok çok onun şu ya da bu gücüne karşı tutum alınıyordu.

Düzenin resmi ideolojisi Kemalizm, hala dost ve "kurtarıcı" görülüyordu.

- Burjuva devlet teorileri cirrit atıyor ve devletin temel silahı olan ordu hakkında, ham hayaller besleniyordu. Orduya, "kurtarıcı"lık misyonu atfediliyordu. Kemalist subaylara ve yapacakları darbeye bel bağlamak oldukça yaygındı. Darbeci görüşler, büyük ilgi görüyordu.

- Güçlü bir sosyal-şöven rüzgar esiyordu. Kürt ulusunun, varlığı-yokluğu bile tartışma konusu olabiliyordu...

- Faşizm ve faşizme karşı mücadele konularında, burjuva demokrat ufuk aşlamıyor, devrim ve demokrasi sorunlarında, reformculuk alt edilemiyordu.

- Kitle çizgisi vb. konularda, ekonomist ve onun bir başka türü olan, "aydın gayretiyle siyaset yürütme" biçimindeki fokoculuğun dışına çıkılamıyordu. Uluslararası proleter hareketin tarihsel deneyimleri, doğru şekilde yorumlanamıyordu. Modern revizyonist yörüngeden çıkılamıyor, çıkış çabaları da en fazla Castrocu ve Debraycı bir zeminde kalıyordu.

- Sosyalizm perspektifi ile yürünemiyor, ihtilalci demokrat çizgiyle yetiniliyordu...

Kaypakkaya'nın tarihsel çıkışı

Kaypakkaya'nın eksik ve yanlışları vardı. Ancak, bunlar bir proleter önderin hatalarıdır. Bunları geçiştirmeyeceğiz. Yeri geldiğinde, toplumsal pratiği temel çıkış noktası olarak, hepsine işaret edeceğiz. Bu hiçbir şekilde bizi, O'nun devrim açısından taşıdığı, büyük tarihsel önemi yadsımaya götürmemelidir. O'nun önemini, ancak inkarcı bir yaklaşım yadsıyabilir.

Kaypakkaya'nın çıkışındaki başlıca unsurları sıralamak gerekirse:

- Kuyrukçu, reformist, revizyonist ve maceracı çizgiyle arasına kalın bir ayırım çizgisi çekti.

- Kurtuluş Savaşı ve Kemalist hareketin doğru tahlilini yaparak, Kemalizm hayranlığını parçaladı.

- 27 Mayıs gibi darbeleri alkışlayanların tersine, Cumhuriyet döneminin ayrıntılı bir tahlilini yaparak, anti-Marksist yaklaşımları açığa çıkardı.

- Devlet, devrim ve ordu gibi temel sorunlarda,

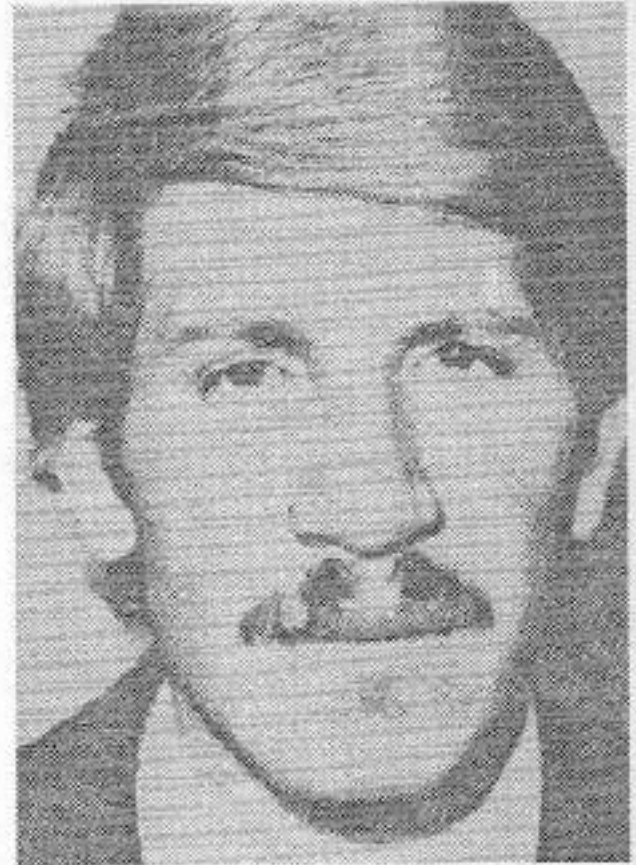
Leninist yaklaşımı Türkiye'de de ayakları üzerine dikti.

- Ekonomik-sosyal yapıyı tahlil yöntemi ve teorik yaklaşım konusunda, marksist-leninist bir tutum sergiledi. İşin önemi ve altı çizilmesi gereken yanı, varılan sonuç değil, soruna bakış açısı ve izlenen tahlil yöntemidir. Emperyalist sermayenin Türkiye gibi ülkelerdeki işlevi, feodalizmin çözülme ve kapitalizmin gelişim özellikleri gibi sorunlara, teorik alanda berrak çözümler getirdi.

- Proletaryanın uluslararası deneyimlerini doğru özetledi. Büyük Proleter Kültür Devrimi'nin derslerinden öğrendi. Sosyalizm, sosyalizmde sınıflar mücadelesi, sosyalist demokrasi vb. sorunlarda güçlü silahlarla donandı.

- Bilimsel sosyalizmin, Mao ile ulaştığı düzeyden öğrenmesini hildi. Stalin'in bugün hala tekrar edilen hatalarından, daha o dönemde kopabildi.

- Parti, ordu ve cephe gibi sorunlarda, teorik ba-

ORHAN BAKIR

kış açısı olarak, esasta doğru bir çözümleme yaptı.

• Ulusal sorunda, Leninist ilkeleri doğru bir biçimde özetledi. Kürt ve azınlıklar sorununu, bazı ek-sik ve yanlışlarına karşın, esasta doğru temelde gündeme getirdi. O dönemin koşullarında, en ileri teoriyle ortaya çıktı.

Kaypakkaya, çıkış yaptığı günün koşullarında, söylenmesi gereken en ileri şeyleri söyleyebildi. Eksiklik ve yanlışlardan, dönemin koşulları içerisinde ele alınırsa, bir yönüyle anlaşılabilir...

Kaypakkaya'yı aşmak

Sorunlarımızı nasıl aşabiliriz? Kaypakkaya olgusunun derin anlamını bilince çıkararak; toplumsal pratiği çıkış noktası alıp, O'nun eskiyen ve yanlış yanlarından arınarak; O'nu, yeni gelişmelerin istediği düzeye çıkararak ve devrettiği güçlü silahların verdiği avantajları kullanmasını bilerek; kısaca, her alanda yaşamın önüne geçebilecek bir yaklaşıma sahip olarak. Problemlerden paniğe kapılmıyoruz. Tam tersine, problemlerin olgunlaştırdığı doğru yaklaşımdan, geleceğe güven ve umutla bakılması gerektiğine inanıyoruz.

Kaypakkaya'nın mirası, altın çağ; için mücadele edenlere önemli bir hazinedir. Bu, hazinenin miras-yedi; hovardalar gibi harcanmasını, kaba şekildeki tekrarlar ile değiştirilmesini; ve kullanılmasını değil; olumlu ve olumsuz yanlarının ayrıştırılması, bu günün gelişmelerinin önüne geçebilecek düzeye çıkarılmasını gerektirir...

O'nun yanlış ve eksiklerinin olması normaldi. Hiç kimse, hemen işin başında, gerçekleri dört dört-lük yakalayamaz.

Sorunun kavranmasına hizmet edeceğini düşünerek, bu konuda Mao'nun yaklaşımına baş vuruyoruz:

"... genel olarak söylemek gerekirse; doğayı olsun, toplumu olsun değiştirme pratiğinde ilk fikirler, teoriler, planlar ya da programlar değişikliğe uğramaksızın pek az gerçekleştirilebilirler. Bunun nedeni, gerçeği değiştirme işine giren insanın çoğu zaman yalnızca, bilimsel ve teknolojik koşulların yarattığı sınırlamalarla değil, bir de nesnel sürecin her yanının ve özünün tamamen bilinmemiş olması

nedeniyle, nesnel oluşumun kendisinin gelişme ve anlaşılma derecesinin de ortaya çıkardığı sınırlamalarla karşılaşır. Bu gibi durumlarda fikirler, teoriler, planlar ya da programlar çıkan umulmadık koşullar yüzünden kısmen, hatta bazen tamamen değiştirilir. Öyle zamanlar olur ki, ilk fikirler, teoriler, planlar ya da programlar gerçeğe kısmen veya tamamen uymaz ya da kısmen veya tamamen yanlıştır." (Mao, Teori-Pratik, sf: 21-22)

Söylenilenlerden öğrenmek isteyen, sorunu anlayabilir. Kaypakkaya açısından, bu sözlerin anlamı nedir?

Kaypakkaya teorisini, deneyim eksikliği kısa bir zaman süresi, Türkiye devrimci hareketinin siyasi ve ideolojik zayıflıkları ve güçlü bir mirastan yoksunluğu gibi, son derece ciddi elverişsizlikler, sınırlamalar atmosferi içinde oluşturdu. Nesnel sürecin çok yönlü tanınması için, gerekli zamana ve pratik deneye (ne) yazık ki sahip olamadı. Bir çok sınırlama, O'nun nesnel süreci, bütün özü ile yakalamasını olumsuz yönde etkiledi. Böyle bir objektif ortamda, teorisi yine de oldukça ileri sınırlamalar içerisinde değerlendirilirse, doruk bir noktayı temsil ediyordu.

O'nun zayıflıkları ve yanlışları, Mao'nun da işaret ettiği gibi gerçeği değiştirme işine, yeni giren bir insanın ilk fikirleri, planları ya da programında genelde görülebilecek olan şeylerdir.

Tarihsel süreçten koparmamak

Kaypakkaya'nın çizgisini ele alırken, onu ortaya çıktığı tarihsel koşullardan koparmamaya özen göstermeliyiz. Diğer taraftan, onu pratik gelişme sürecinin dışında mutlak doğru haline getirme biçiminde ki ... yaklaşıma karşı da uyanık olmalıyız.

O'nu, pratiğin çıkış noktası olarak değerlendirmeliyiz. Dün doğru olan bazı görüşlerin, bugünün ortaya çıkan yeni gelişmelerine bağlı olarak eskiyen veya pratiğin gelişme yasalarıyla çelişkiye düşen yanlarına, cesaretle işaret etmek, Kaypakkaya'yı aşma ve yaşamı değiştirmeye yetenekli duruma getirmede önemli bir unsurdur.

Son Gelişmeler Üzerine...

Musa ŞAHİN

ABD'nin Büyük Ortadoğu Projesi(BOP) kapsamında Irak'ın işgaliyle başlayan süreç, bölgedeki güç dengelerini değiştirdi. Bu bölgenin BOP ekseninde yeniden yapılanması sürecini başlatırken, Kürdistan'daki gelişim sürecini de yeni bir aşamaya yönlitti. 90'lı yıllarda adımları atılan, Irak işgaliyle somutlaşan BOP; Güney Kürdistan'da önce fiili otonom bir Kürt devletine, ardından da resmi federal Kürt Devleti'nin doğuşuna olanak sundu.

Ortadoğu'daki yeni gelişmeler, Güney Kürdistan'da Federe Kürt devleti'nin resmen doğuşu, ulusal hareketin Güney Kürdistan'daki konumlanışını güçlendirdi; K. Kürdistan halkına moral destek oldu ve hareketin kitleselleşmesine, ulusal demokratik-kültürel hak ve talepler için kitlesel mücadeleye atılmasında önemli bir etken oldu. Büyük serhıldan ve mücadeleler, TC'nin kuruluş felsefesini oluşturan resmi Kürt tezini-siyasetini sürdürmez duruma yol açtı. İnkâr, yok saymadan kabüle, kabülden fiilleşen dil-kültürel demokratik hakların resmi kabulüne götürdü. TC, önce G.Kürdistan'a yönelik politika değişikliğini resmi açtızlarda dile getirdi. Genel kurmay başkanı Hilmi Özkök; "Barzani bir aşiret lideriydi, biz öyle görüyorduk. Talabaniyi de öyle görüyorduk. Şimdi Irak Devlet Başkanı. Irak'ı tanıyarak bu değişen koşullara göre hareket edeceğiz" diyerek Güney Kürdistan'daki Federe Kürt Devleti'nin varlığını kabul etme ve ilişki geliştirme dışında bir seçeneklerinin olmadığını ortaya koyuyordu. G.Kürdistan'daki Kürt Devleti'nin varlığını zorunlu olarak kabul eden TC, kendine iş ettiği K.Kürdistan'daki parçaya yönelik eski resmi siyasetini de sürdürmeyeceğini; sorunu, şu ya da bu şekilde çözüme kavuşturmakla yüzyüze olduğu bir aşamaya gelmiştir.

Ekim ayı MGK toplantısında bir kez daha kabul edilen Milli Siyaset Belgesi'nde; "Türkiye Cumhuriyetinin kuruluş esası, tek devlet, tek ulus, tek bayrak, tek dildir" denilip, TC'nin üniter yapısı, resmi kuruluş felsefesi dışına çıkılamayacağı, "Türkiye'de Türkçeden başka hiç bir dil-eğitim-öğretim kurumlarında okutulamaz. Bu temel bir ilkedir" "Bu bağlamda mahalli dil ve kültürler bireysel özgürlük kapsamındadır. Bu özgürlüklerin kötüye kullanılmaması önem taşımaktadır" denilerek, Kürt ulusunun kendi kaderini

kendi tayin hakkını ortaya çıkaracak gelişmelere de müsamaha göstermeyeceklerini şiddetle bastıracaklarını ifade etmiş oluyorlardı.

TC, önerdiği çözümü kabullendirme, Kürt ulusunun ulusal-demokratik talep eksenli kitleselleşen mücadelesini etkisizleştirmek için Van-Hakkari ve Şemdinli'de provokasyon üstüne provokasyon örgütledi. Şemdinli'de Umut kitapevini bombalamasıyla yakayı ele verdi.

Türk egemenleri, gelişmelerin böylesi bir sürece yöneleceğini görmüş önünü kesmenin hal çarelerini aramaya başlamışlardı. Ağustos 2005'te Genel kurmay başkanı Org. Hilmi Özkök "kısıtlanmış yetkilere rağmen" "terör"le mücadele yürütüyoruz diyerek TCK'da ve diğer yasalarda değişikliklerin yapılmasına işaret ediyordu. Ardısıra Emniyet teşkilatının şikâyet ve talepleri ortaya kondu. Topyekün bir savaşın sürdürülmesi için gereken ne varsa yapılmalıydı. Hemen hazırlıklara girildi. Yetkililer, "Güneydoğuda süren terör eylemlerinin yeni düzenlemeler yaşamaya geçirilmezse kontrol edilebilir seviyeden çıkacağı ve büyük kentlerde tehdit eden bir boyuta taşınacağı"nı söyleyerek mutlaka TCK'nunda değişikliklere gidilmesi, cezaların ağırlaştırılması için yeni düzenlemeler yapılmasını şart koşuyorlardı.

Yine bu süreçte Radikal Gazetesi yazarı Murat Yetkin'e, üst düzeydeki yetkili devletin zirvesinde yaptığı değerlendirmede; "Adına ister Kürt sorunu, isterseniz başka şey deyin, sorun artık terör sorunu olmaktan çıktı. İstendiği zaman rahatsızlık vererek, varlığını hissettirmek amacıyla hep el altında tutulacak olsa da, terör ikinci planda önem taşıyor. Sorun artık Kürt ayrılıkçılığı, bölücülük, yani siyasi. Bölücü hareketin taleplerini dile getirmesi için artık teröre ihtiyacı yok. Düşünce ve ifade özgürlüğünü kötüye kullanıyorlar. DTP'nin yetkilileri çıkıyor, terör eylemlerini övüyorlar, ses çıkıyor." (Radikal 26.01.2006) diyerek; sorunun salt "terör", "terörizmle mücadele" sorunu olarak görülmemesi gerektiği beyanlarında bulunuluyordu.

Kürt ulusuna yöneltilmiş topyekün bir savaş için gereken tüm hazırlıklar sürdürülürken, Kürtler ulusal iradesini ortaya koymuştu.

HPG gerilla kampına kimyasal silahların kullanılarak 14 gerillanın katledilmesiyle, Diyarbakır'a getirilen cenazelerin halk tarafından sahiplenilmesinin kar-

zılığın tank ve panzerler oluyordu. Aleni bir katliam girişimine koyulmuştu devlet güçleri. İlk gün iki kişi katledilmiş, onlarcası yaralanmıştı. Bu katliam girişimi, tüm Kürt illerinde halkın sokağa çıkmasını sağladı.

Diyarbakır'daki gösteriler serhıldanla dönüşüp tüm Kürt illerine yayıldığında, devlet terörü de gemiyi aza almıştı. Bir kaç gün içinde devlet terörü 16 cana mal olmuş, bini aşkın insan da gözaltına alınmıştı. Gözaltına alınanlardan önemli bir bölümünü de çocuklar oluşturuyor. Gözaltına alınanlardan 500'ü tutuklandı. Bunlardan 100'e yakını çocuktur. Kürt ulusuna oldukça açık mesaj verilmekteydi. Kürt ulusunun kendi demokratik çözümünü ortaya koyacak her gelişmenin önünde durulacak, gerektiğinde devlet terörü kolayca devreye sokulacaktı.

Kürt ulusal hareketi Öcalan'ın yakalanması erte-sinde, Birleşik Bağımsız Demokratik Kürdistan kurma hedefinden ve halk savaşı stratejisinden vazgeçtiğini; Kürt ulusal sorununun çözümünü üniter devlet yapısı içinde kalarak, demokrasiyle çözülmesi perspektifini benimsediğini deklere ederek, ulusal demokratik bazı taleplerin anayasal güvence altına alınması merkezli bir siyasal yönelim içine girmişti. Bu duruma rağmen devlet, hala kürt ulusuna-ulusal hareketine yönelik imha savaşını neden devreye sokmaktadır. Ulusal demokratik talep ve kendi kaderini tayin etme savaşımının gelişeceği ve önüne geçilemeyeceği endişe ve telaşından kaynaklıdır bu korku.

Newroz öncesi TMYK toplanmış Kürdistan'daki olası gelişmeler karşısında izleyeceği strateji-taktiği gözden geçirip güncelleştirmeye girişmişti. Newroz'un hemen ardından GK. Başkanı Hilmi Özkök ardarda Başbakan ile görüşmelerde bulunmuş akabinde Özkök'le Org. Yaşar Büyükanıt Kürdistan'daki birlikleri denetlemeye çıkmışlardı. Bu dönemde Kürdistan'a yeni askeri sevkیاتlar başlamış, savaş için yığınaklar hızlandırılmış. G.Kürdistan sınırındaki askeri birliklerin sayısının 250 bin civarına çıkartıldığı kamuoyuna yansıtılmış, Kürt ulusuna karşı psikolojik savaş sahneye konmuştu...

TMY gündeme getirilmesi; asıl olarak Kürt sorunun çözümü yönelik sürdürülen mücadelenin önünü kesmeye; aynı zamanda demokrat-devrimci-sosyalist muhalefetin önüne yasaklar koyarak, devletin faşist-sömürgeci terörüyle korku hükümlerini yaratmaya yöneliktir.

-Bu eksen üzerine yeniden düzenlenen TMY'yle; Kürt ulusunun ulusal demokratik hak ve talepler uğruna yürüttüğü mücadelenin önünü kesmek;

-Devrimci-demokrat-sosyalist muhalefeti etkisizleştirmek;

-Toplumsal muhalefet ve geniş emekçi yığınlar üzerinde terör rejimini alabildiğine hissettirmek;

-Gazetecilere cezaevine gönderme yolunu açarak basın üzerinde açık bir tehdit oluşturmak ve Para cezalarını hapis cezası olarak düzenleyerek basını işlevsizleştirmek;

-Muhafif sosyalist basının yayın yapmasının koşullarını ortadan kaldıracak şekilde susturmaya yönelmek;

-Savcılara 15 güne kadar yayın durdurma yetkisi vererek genelde basına, özelde de sosyalist basına gözdağı vermek, keyfi olarak yayınlarını durdurmak;

-İfade-düşünce özgürlüğünü 'terör'e yardım ve yataklık kapsamına sokarak ifade-düşünce özgürlüğünü ortadan kaldırmak, oto sansürün uygulanması koşullarını dayatmak;

-Çocukları eylemlere katılan anne-babaları sorumlu tutarak "ceza" kapsamına almak;

-Savunma hakkını kısıtlamak;

-Gözaltına alınanları 24 saat avukatlarıyla görüş-türmemek;

-Cezaevlerinden tutukluların alınp sorgulanmasını sağlayarak işkenceli sorgulara olanak hazırlamak;

-İşkence yapanların tutuklanmasını ortadan kaldırarak işkenceciyi ödüllendirerek işkenceyi daha bir kolaylaştırmak;

-Kolluk kuvvetlerine öldürme yetkisi vermek;

TMY'deki bu düzenlemeler, topyekün imha savaşının bir parçasıdır.

Yürütülen bu topyekün imha savaşında TC, İran, Suriye ve Irak'taki güçlerle işbirliği-çşgüdümlü bir ortak savaş stratejisini uygulamaktadır. Son haftalarda İran'ın K. Doğu Kürdistan'da sürdürdüğü operasyonlar, bombalamalar, G.Kürdistan'a girerek, PKK kamp ve Kürt köylerine bomba üstüne bomba yağdırması, bunu imha savaşına dönüştürmesi, Güney Kürdistan'da PKK'yle aynı ideolojik politik zeminde yürüten PEJAK güçlerine yönelik tutuklamaları, ABD Dışışleri Başkanı Rice'm TC'ye istihbarat desteğinde bulunduk açıklaması, aynı tarihlerde Türkiye'ye gelip görüşmelerde temaslarda bulunması, topyekün çş güdümlü sürdürülen savaşın birer göstergeleri olarak ortaya çıkmaktadır...

Kürt ulusu üzerinde bu ulusal sömürgeci boyun-duruk, milli zulüm varlığını sürdürdüğü strece, Türkiye'de demokrasiden uzak, terör rejiminin faşist diktatörlüğü altında kalma süreci olarak işleyeceği gözden ırak tutulmamalıdır.

ULUSLARARASI DENGELER BAĞLAMINDA DEVLETİN KÜRT POLİTİKALARI - V

Bertan SEYCAN

1992 SONRASI SÜREÇ:
MÜCADELEDE GERİLEME VE
YENİLGİ SÜRECİ

80'lerin sonunda insanlık tarihi çok önemli gelişmelere tanıklık ediyordu: Avrupa'nın doğusunda milyonlarca emekçi ayağa kalkmış, "Sosyalist Blok"a bağlı sosyal faşist diktaları alaşağı etmişlerdi. Berlin duvarı yıkılmıştı, "Sovyet Rusya"da yukarıdan aşağıya "prestorika", "Glasnost" gibi kavramlarla "yeni" bir yola girilmişti. Bu yeni yol, "SB"ni dağılmaya, Birleşik Devletler Topluluğu'nun oluşmasına ve Serbest Piyasa Ekonomisine geçmeye götürmüştür. Dolayısıyla, iki kutuplu dünya dengeleri alt-üst oldu. "Soğuk savaş"ın jandarmalığını ABD'nin yaptığı Batı kapitalizmi bloğu kazanmış oldu. Bu yeni durumda, ABD emperyalizmi dünya jandarmalığına soyundu. Ve dünyaya "YDD"ni dayattı. Kapitalizmin dünya imparatorluğunun tek patronu olmak amacını gerçekleştirmek ereğiyle, dünyanın düzenini yeniden dizayn etmeye soyundu.

Doğu Avrupa'da yaşanan kargaşa/kaos, rejim değişiklikleri, tüm dünyanın dikkatini bu bölgeye yöneltmişti. Saddam Hüseyin bu durumu, Irak için kullanılması gereken bir fırsat olarak değerlendirdi. Zira, yıllarca, Batı Avrupa ve ABD'nin doğrudan desteğiyle ve bir anlamda onların taşeronu olarak, İran'la savaşıyordu. Dolayısıyla, büyük bir ödül hak etmiş olmalıydı. Ancak Batılı emperyalistler henüz kendisini ödüllendirmemişti. Saddam hakettiğini düşündüğü ödülü kendisi almak istedi. Bir yıldırım hareketiyle, 89 sonlarında Kuveyt'i işgal etti. Batılı emperyalistlerin Kuveyt'in işgaline karşı gösterdikleri tepkiler oldukça sert oldu: 1990 başlarında Do-

ğu Avrupa'da sular durulmaya başlayınca, yani yıkılan diktaların yerine batı yanlısı diktalar geçince, Batılı emperyalistler güçlerini Ortadoğu'ya çevirdiler. Ve Saddam'ı çekilmeye zorladılar. Sonra da ABD önderliğinde Irak'a savaş açtılar. En modern silahların kullanıldığı ve tüm dünyaya naklen yayımlanan Körfez savaşı, ABD'nin dünya halklarına karşı bir gövde gösterisi işlevini gördü.

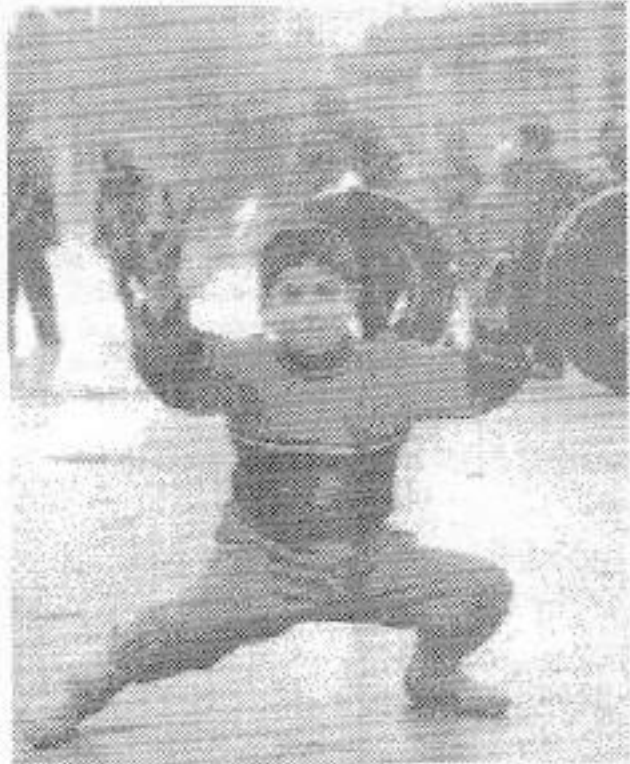
ABD, 1. Körfez Savaşıyla dünya devletlerine ve halklarına şu mesajı veriyordu: yerkürenin neresinde olursa olsun benim iradem dışında ve benim çıkarlarım ters hiç bir şey yapılamaz. Ve kapitalist sistemin baş patronu benim...

89 yılı sonları ile 90 başları, 12 Eylül döneminde sonra Türkiye'da kitle hareketlerinin tavan yaptığı bir zaman kesitiydi. Maden işçilerinin yaptığı direniş tüm Zonguldak'ı sarmıştı. Ülkenin her yerinde emekçi yığınların desteğini alan direniş aylarca sürmüştü. Öte yandan; metropollerde, ekonomik-demokratik muhtevalı kendiliğindenci direnişler, sokak gösterileri, mitingler, grevler birbirini kovalıyordu. Kürdistan'da ise Kürt intifadası patlak vermişti. Bu gelişmeler karşısında egemen sınıflar panığa kapıldılar. Zira, Körfez'de sular çok ısınmıştı. Devlet harekete geçti; önce sarı sendikacıları teslim alarak, Zonguldak direnişini boğdu. Sonra panik içinde olan sendikacıları harekete geçirerek göstermelik bir genel grev düzenledi. Ardında devlet ile sendikacılar anlaştı. Kendiliğindenci kitle hareketlerinin öntü kesilmiş oldu. Böylece, cephe gerisi sağlama alınmış oldu.

Ortadoğu'da ortamın alabildiğince ısındığı böyle bir dönemde, Doğu'da da cephe sağlama alınmalıydı. Devlet bu amaca ulaşmak için klasik yöntemlerin dışında başka arayışlara da giriyordu; Turgut Özal, Öcalan'la dolaylı yollardan bağlantı kurmayı deniyordu. Ancak bu girişimler bir sonuç vermedi.

Körfez Savaşı başladığında, ABD Güney Kürtlerini Saddam yönetimine karşı kıskırtmıştı. Dolayısıyla Körfez Savaşı sırasında Irak'ın Kuzey'inde Kürt İsyanı da patlak vermişti. Ancak ABD Körfez Savaşı'ndan hemen sonra Saddam'ı deviremeden bölgeden çekilmek zorunda kalınca, Kürt İsyanı zor durumda kaldılar. Saddam Kürt isyancıları üzerine yürüyünce yüzbinlerce Güneyli Kürt, Sınırı aşarak Türkiye'ye geldi. Türkiye'de büyük çaplı mülteci kampları kuruldu. Bu sıralarda Bush'la sık sık görüşen Turgut Özal Kürtlerin hamilliliğine soyunmuştu. Ancak Kürtlerin hamilliliğini Türkiye'ye bırakmadılar. ABD önderliğinde, Kürtleri Saddam'ın gazabından korumak amacıyla Birleşmiş Milletler kararı çıkartıldı. Ve Saddam'ın Kürt bölgesine girmesi yasaklandı. Kuzey Irak'ta bugün kurulmuş olan Kürt Devleti'nin oluşum süreci de o günlerde başlamış oldu. ABD tarafından oluşturulan ve bir ayağı da İncirlik üssünde bulunan "Çekiş Güç" Saddam rejimi yıkılana dek Kürtleri Saddam'ın saldırılarından "korudu".

Olağanüstü gelişmelerin yaşandığı bu tarihsel kesitte, PKK önderliği bocaladı. Bocalaması da doğaldı: Çünkü birinci olarak; Batı'da ciddi bir direniş cephesi açılmamıştır. Zira PKK önderliği, sömürgeci TC. devletini yenilgiye uğratabilmek açısından Türkiye'nin Batısında güçlü bir direniş cephesinin varlığını tayin edici önemde bir olgu olarak değerlendiriyordu. Buna yönelik olarak, bazı devrimci Türk örgütlerine birçok imkan sağlamıştır. Ancak bu yoldan beklediğini elde edemeyince, kendisi Batıda örgütlenme girişimlerinde bulunmuştu. Ancak bütün bu çabalar, beklenen sonucu vermemiştir. İkinci olarak; Doğu Bloğunun çöküşü "SB" yönetiminin tepeden inmeci bir yoldan Rusya'yı Batılı emperyalistlerin kollarına teslim etmesi, ardında ortaya çıkan ideolojik kaos, PKK önderliğini büyük ölçüde sarsıntıya itmiş ve moral bozukluğuna, inançsızlığa süreklemiştir. Moral bozukluğu ve inançsızlığın önüne geçmek amacıyla, Öcalan, sosyalizme yeni yorumlarda bulunmaya girişti. Ancak ciddi bir ilerleme kaydedemedi. Üçüncü olarak; iki kutuplu dünyada ABD'nin arka bahçelerinde patlak veren direniş hareketleri, şu ya da bu biçimde SB'nin desteğini sağlayabiliyordu. Bu olmasa bile en azından iki büyük güç arasında kurulu dengeden yararlanarak, bağımsız olarak hareket etme ya da ayakta kalma şansına sahip olabiliyorlardı. PKK, "sosyalist ülkeleri" Kürdistan devri-

minin destek güçlerinden birisi olarak değerlendiriyordu. Ortaya çıkan yeni durumda, bu destek güç de ortadan kalkmış oluyordu. Dördüncü olarak; ML tandası ve yüzü sosyalizme dönük bir küçük burjuva devrimci hareketi olan PKK'ye Batılı emperyalistlerin ve ABD'nin sıcak bakmadığı aşikar olan bir gerçektir. Bunun bilincinde olan PKK önderliği mevcut durumda, Batının TC'nin yanında yer alacağını, dolayısıyla kendi önderliklerinde başlayacak olan bir ayaklanmanın Güney Kürdistan'da olduğu gibi Batı tarafından himaye edilmeyeceğini düşündü.

Bu vb. birçok neden ve etkeni hesaba katan PKK önderliği, "tıkantılığa çözüm" olarak, "koşulsuz ve tek taraflı ateşkes" politikasına başvurdu. Ateşkes taktiği aslında geri çekilme politikasının başlangıç biçimiydi.

PKK önderliği, devletin "topyekün savaş" politikasını "koşulsuz ve süresiz ateşkes" taktiği ile bertaraf etmeyi; yani, bir yandan mevcut gücünü korumayı, öte yandan bu güce dayanarak devletle masaya oturup uzlaşmayı, belli tavizler koparmayı hesaplıyordu. Dolayısıyla; üstükapalı olarak, devrimci sürecin sona erdiğini, reformcu sürecin başladığını ilan ediyordu. Bu yeni politika ile birlikte, PKK ulusal kurtuluş mücadelesinde elinde tuttuğu insiyatifi yitirmeye başlıyordu.

Devlet, PKK ile uzlaşmaya niyetli olmadığı için, bir saldırıyı bahane ederek, "topyekün" saldırılarını arttırdı. Önce, direnişin kitlesel dinamiklerini ezerek şehirleri denetimi altına aldı. Ardında kırlarda da insiyatifi ele geçirmeye başladı. Bu süreç, Öcalan'ın ABD tarafından devlete teslim edilmesiyle de sonucuna ulaştı. Devletin eline geçer geçmez teslim bayrağı açan Öcalan'ın emriyle, ülkede bulunan sınırlı sayıdaki PKK militanı da G.Kürdistan'a çekildi. Ve PKK, K.Kürdistan'daki silahlı mücadeleye son verdiğini açıklayarak devletin Kürt sorununa çözüm getirmesini beklemeye başladı.

DEVLETİN 12 EYLÜL SONRASI KÜRT POLİTİKALARI

Ulusal Hareket Gelişip Güçlendikçe Devlet Saldırganlaştı

1984 ve sonrası dönem, Kürt ulusal Kurtuluş hareketinin yükseliş dönemi olmuştur. 12 Eylül döneminde askeri faşist cuntanın Kürt ulusuna karşı uygulamaya koyduğu baskı, zulüm ve yasaklara dayalı politika ters tepmiş; dolayısıyla Kürt ulusunun bağrında güçlü bir mücadele potansiyelinin filizlenmesine, TC devletine karşı kin, nefret vb. tepkilerin birikmesine neden olmuştu. Ve PKK, 1984'de bu mücadele potansiyelini harekete geçirmek üzere, Eruh ve Şemdinli baskınlarıyla mücadele arenasına çıkmıştı.

Bu beklenmedik baskınların şokunu atlattır atlatmaz, I. Özal hükümeti, olayı "üç beş çapulcunun inarifeti" olarak değerlendirmiş ve fazla ciddiye almadıkları imajını yaratmıştı. Cuntanın göstermelik demokrasi bahçesinin taze çiçeği olan Özal hükümetinin, başka türlü bir tavır takınması zaten pek mümkün değildi. Zira, "demokrasiye" henüz yeni geçilmişti. Dolayısıyla, PKK'nin baskınlarına çok sert askeri tedbirlerle karşılık vermek için ne ülke içi ne de ülke dışı konjonktür müsait değildi. Ayrıca böyle sert bir tepki asker tarafından gerçekleştirildiği için, Özal'ın zaten fazla olmayan insiyatifini daha da geriletebilirdi. Aslında, PKK'nin baskınlarla başlayan hareketini TSK da pek ciddiye almadı.

Devlet, PKK hareketine karşı, mevcut yasaların çizdiği çerçeve ve ön gördüğü araçlar ile karşılık verdi. Yasal çerçevenin ve öngördüğü araçların yetersiz kaldığı yerde meclise gidildi; mecliste bazı yeni yasal değişiklikler yapıldı. Köy koruculuğu uygulamasına geçildi.

İlk dört-beş yıl boyunca PKK doğru politikalar, taktikler ve örgütlenme biçimlerini uygulamaya koyarak sürekli güç kazandı. Bölgede, etki alanını genişletti.

Devlet, bu yıllarda PKK karşısında ciddi bir varlık gösteremedi. Zira devletin "güvenlik kuvvetleri"nin kır gerilla mücadelesi konusunda daha önceden kazanmış bir tecrübesi yoktu. Kır gerillası karşısında klasik düzenli ordu yöntemleriyle mücadele yürütmeye çalışıyorlardı. Bu kapsam içerisinde köylere, dağlara çok sayıda operasyonlar düzenleniyordu. Bu operasyonlardan, büyük çoğunlukla elleri boş dönüyorlardı. Zaten klasik askeri eğitim almış sıradan askeri yapıyla gerilla karşısında başarılı olması pek mümkünde değildi.

TSK; PKK'yi 80'lerin sonlarına doğru ciddi bir tehdit olarak değerlendirmeye başladı. Zira silahlı Kürt hareketinin her geçen gün daha fazla güç kazandığını ve giderek denetlenemez bir güç haline geldiğini görüyordu. Bu silahlı gücü denetleyemedikleri ölçüde, devletin bölgedeki denetimini de zayıfladığının bilincine varıyorlardı. Bu gelişmeler karşısında, TSK, PKK'yi Kürt halkından tecrit etmek amacı güden bir dizi girişimlerde bulunmaya başladı. Bunların en komik olanlarından birisi de, uçaklarla dağa-taşa devle adına yayınlanan bildirilerin atılmasıdır; bu ve benzeri yollarla PKK'nin "Ermeni örgütü, dinsiz-kafirler guruğu" ilan edilmesidir. Fiiliyatta sömürge valiliğine tekabül eden Olağan Üstü hal Valiliği bu dönemde kuruluyordu; SS karamamesi bu dönemde çıkartılıyordu. Dolayısıyla ulusal kurtuluş mücadelesi yükseldikçe devletin bölgedeki sömürgeci niteliği de gözler önüne serilmeye başlıyordu.

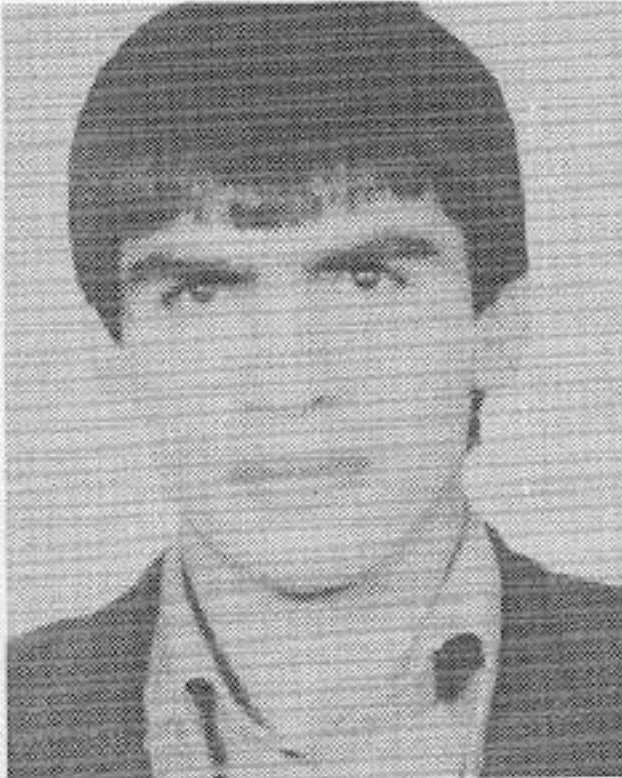
1990 başlarında, Botan'da patlak veren birinci Kürt intifadısı, yani serhildanlar mücadelenin yeni bir aşamaya ulaştığının pratik göstergeleriydi. Dağlarda yürütülen gerilla savaşının kıvılcımları bozkırları tutuşturmakla kalmamış, ateş şehirlere de sıçramıştır. Şehirlerde, halk yığınları halinde mücadele arenasında boy göstermeye başlamıştı.

Bu yeni durum; TSK başta olmak üzere egemen sınıfları büyük bir korku ve paniğin içine sürüklemişti. Bu gelişmelerle birlikte egemen sınıf klikleri arasında mevcut olan siyasal çatışma daha da kızışmıştı. Öte yandan bu gelişmeler, egemen sınıf klikleri arasında "Kürt sorununa çözüm bulma" konusunda bir uzlaşma zorunluluğunu da dayatmıştı.

Serhildan olağan üstü MGK toplantılarına yol açmakla kalmamış; Cumhurbaşkanı Özal'la görüşme yemini eden Demirel ve İnönü'yü Çankaya köşkünün kapısından içeriye sürüklemiştir.

Ordu, yeni bir Kürt politikası belirlemek üzere, egemen sınıfın siyasi kliklerine karşı büyük bir baskı uygulamaya başlamıştı. Aynı zamanda, egemen sınıfın siyasi klikleri arasında da Kürt sorunu noktasında yeni saflaşmaların tohumları atılmaya başlanmıştı. İlk defa bu dönemde, sorunun eski Kürt politikasında ısrar edilerek, eski mücadele araçları kullanılarak çözüme kavuşturulmayacağı dile getirilmeye başlanıyordu. Kürt hareketini boğmak için "reformların" da etkili bir silah olabileceği egemen sınıfın gündemine sokulmaya çalışılıyordu.

Bu gelişmeler, süregelen erken seçim tartışmalarına da büyük bir ivme kazandırdı. TSK, M. Yılmaz hükümeti ile PKK'ya karşı etkin bir mücadele yürütmeyeceğine kanat getirince, Çankaya'da oturan Özal'ı erken seçim kararı almaya zorladı. Baskıların artması karşısında; Özal, ani bir manevra yaparak erken seçime onay verdi. Ve erken seçime gidildi. Egemen sınıfın şahinler kanadı, erken seçimi, istikrarlı ve güçlü bir savaş hükümetinin oluşturulmasının yolu olarak görüyorlardı.

1992 ve Sonrası Dönem Yeni Hükümet "Reform" Hükümeti Değil, Savaş Hükümeti Olacaktı

İktidara doğru yol almak için yelkenlerini sahte vaatler, boş umutlar ve gerçekleşmesi güç beklentilerle süsleyen düzen partilerinin hiç birisi, 1992 seçimlerinde tek başına hükümet kuracak oyu toplayamadı. Böylece on yıllık bir dönemi kapsayacak, koalisyon hükümetleri dönemi başlıyordu. askeri faşist cunta, hazırladığı anayasa ve yasalarla, ülkenin koalisyonlarla yönetilmesinin önünü kesmeyi amaçlayan çok sayıda tedbir ve önlemlerle donatmıştı. Ancak, içte ve dışta yaşanan gelişmeler, egemen sınıf klikleri arasındaki çatışmalar, düzen partilerini yıpratmıştı. Bu durum, halkın düzen partilerinden herhangi birini tek başına iktidara taşıyacak oyu kendi potasına toplamasını engellemişti. Özal, işine gelmesi de yasalar gereği hükümet kurma görevini en çok oy alan Demirel'e vermişti. Demirel'in DYP'si ile İnönü'nün SHP'si bir araya gelerek yeni hükümeti oluşturmuşlardı. Yeni hükümet ülkenin "demokratikleştirilmesi" temelinde sağlanan bir dizi anlaşmalar üzerine inşa ediliyordu. Yeni hükümet, kuruluşundan hemen sonra büyük bir debdebeyle "demokratikleşme programını" yayımlıyor ve yüz gün içinde ülkenin acil sorunlarının çözüleceğini ilan ediyordu. Ne var ki, yeni hükümet gemisinin su almaya başlamasını, giderek karaya oturmasını görmek için çok fazla beklemeye gerek kalmayacaktı.

Ülkenin içine sürüklendiği kriz ortamında bir an önce kurtarılması için öne alınan seçimlerden, düzen sahiplerinin arzuladıklarından farklı tablo ortaya çıkmıştı: dolayısıyla, "Çankaya sorunu" şekil değiştirerek varlığını koruyacak (ta ki Özal'ın beklenmedik ölümüne kadar) yekpare güçlü bir hükümet kurulmayacaktı. HEP, SHP'yi truva atı gibi kullanıp meclise girecekti; yani ulusal hareketin bağımsız bir siyasi güç olarak parlamento ahırına girmesinin önü alınamayacaktı.

Kısacası, zamanlama bakımından cunta yapma periyodu gelmişti. Ancak yaşanan konjonktür darbe yapmaya elverişli değildi en önemlisi de, 12 Eylül'ün faşist generalleri böylesi durumları düşünerek, yeni anayasa ve yasaları, MGK'nın ihtiyaç duyduğunda sivil darbe yapabileceği yönünde düzenlemişlerdi. Yani bu anayasa ve yasalara göre ülkenin asli ve değişmeyen yönetici gücü TSK'dır. TSK, MGK

aracılığıyla halkın seçtiği vekillerin oluşturduğu hükümetleri yönetir. Oysa, halk onları ülkeyi halkın iradesi doğrultusunda yani verdikleri sözlere bağlı kalarak yönetsinler diye seçmişlerdir. Ancak TSK, MGK kanalıyla halkın iradesini hiçe sayar, onun yerine egemen sınıfların kendi iradesini dayatır. "Halkın iradesi" doğrultusunda seçilerek işbaşına gelen hükümetlere kendi iradesini dayatan diğer önemli güç de uluslararası sermaye adına hareket eden İMF'dir. Gerçek anlamda ülkeyi yönetenler bu güçlerdir. Hükümetler onların masasıdır. Sivil hükümetler kuzu kuzu onların iradesine boyun eğerekler. Yaşanan bu rezaletin adına da "demokrasi" derler. Bu yönüyle bu mekanizma siyasi partileri, halka verdikleri sözleri tutamayan bir işlevsiz birer konuma düşürür.

Ve egemen sınıflar, DYP ve SHP gibi iki önemli kozunu birden bu değirmenin taşları arasına öğütülmek üzere sürmek zorunda kalıyorlar. Zira, onlar özellikle ve öncelikle ülkenin "baş sorunu" haline gelen PKK sorununu ya da kendi değişleriyle "terör" sorununu çözüme kavuşturacak bir savaş hükümetine ihtiyaç duymaktadırlar. Demirel, 80 öncesinde "terörle" mücadele konusunda tecrübelidir. Yeter ki, İnönü ve SHP'si ayaklarına dolanmasın...

Yeni hükümetin Kürt sorununun çözümüne ilişkin olarak atacağı pratik adımlar, onun ilan ettiği "demokratikleşme programı"nın gerçek rengini açığa vuracak birer turnusol kağıdı görecekti. Zira, son yıllarda ulusal hareket, TC. devletinin politikalarına damgasını vuran temel faktörlerden birisi haline gelmiştir. "Terör sorunu" ülkenin baş sorunu ilan edilmiştir. Dolayısıyla, yeni hükümet de, başta Kürt kökenli vatandaşlar olmak üzere tüm vatandaşlarını "terör" belasından kurtarmayı kendisine baş görev ilen ediyordu. Ve bu "kurtarma" işini "demokratik çerçevenin" dışına taşmadan gerçekleştireceğini vaat ediyordu. Birincisi, çerçeve ne kadar demokratiktir? İkincisi, gerçek anlamda demokratik bir çerçevenin içinde savaş yürütülür mü? Demokratik çerçeve içinde savaş yürütülmez, savaşan güç, ihtiyaç duyduğu ölçüde demokratik çerçevenin dışına çıkar. Gerekirse "demokrasi"yi de askıya alır; demek ki yeni hükümet işe büyük bir yalanla başlıyordu. Türkiye'deki "demokrasi" göstermelik ve biçimsel bir demokrasiydi. Ve savaşın ihtiyaçları dayattığı ölçüde göstermelik demokrasinin çizdiği çerçevenin de dışına çıkılacaktı. Bu dışına çıkma işi, resmi devlet kanalıyla yapılacaksa, yasalar buna elverecek şekilde değiştirilecekti. "Derin devlet" kanalıyla yapıldığında zaten yasaların anlamı yoktur. "Derin devlet"

pratikleri hiçbir yasa tanımaz; ve resmi devlet bu pratiklerin sorumluluğunu asla kabul etmez. Sonuçta olan mazlum halka olur. Devletin gayri resmi çeteleri devlet adına egemen sınıfın kirli işlerini hallederler. Karşılığında, kanlı elleriyle ceplerine para doldururlar. Bunların elebaşları türedi zenginler olarak egemen sınıfların arasına yükselir. Devlet ekonomisinin mafya kanalına güç katarlar.

Uzun lafın kısıası, tarih dünyanın hiçbir yerinde gerçek anlamda bir savaş hükümetinin demokratik çerçevenin çizdiği sınırlar içerisinde kalarak amacına ulaştığına tanıklık etmemiştir. Dolayısıyla yeni hükümet, "terör"e karşı yürüteceği savaşta "çerçevenin" içinde kalacak, ancak bu sırada "çerçevenin" içine de edecektir.

Devlet Bir Kez Daha İdeolojik Bunalımla Karşı karşıya

Bir söz vardır: "Rüzgar eken fırtına biçer". Yılları devlet, Kürt halkının boynunda boza pişirmiştir. Ancak her şeyin bir bedeli vardır. Boza pişirmenin bedeli Kuzey Kürdistan'da zamana yayılmış şekilde, büyük çaplı bir ulusal direniş hareketinin patlak vermesi olmuştur. Bu direniş hareketi, Kürt halk yığınlarını devletten koparmış, devletin tecrit olmasını doğurmuştur. Yani devletin daha yeni oluşturmaya koyulduğu ve adına "Türk İslam sentezi" dediği resmi ideolojiyi iflasın eşiğine sürüklemiştir.

Bilindiği üzere; devletin resmi ideolojisi olan Kemalizm, 70'li yıllarda emekçi halk yığınlarının uyanışına ve mücadele arenasına akın etmelerine koşut olarak yükselen devrimci dalga tarafından önemli ölçüde işlevsiz kılınmıştır. Dolayısıyla, ana eksenini Kemalizmin oluşturduğu ideolojik araçlarla tesis edilen egemen sınıfın ideolojik hegemonyası paramparça olmuştur.

Askeri faşist cunta, parçalanmış ideolojik hegemonyayı yeniden tesis etmek üzere kolları sıvamış ve bu bağlamda yeni bir toplumsal yapıyı oluşturma olarak adına "Türk İslam Sentezi" denilen yeni bir ideolojik oluşuma girişmiştir. Kraktan çok kralcı kesilen cuntacılar, kemalizmin temel taşlarından birisi olan "laiklik" ilkesini hasır altı etmişlerdir. İrticayı tehdit olarak görmekten vazgeçmişler; komünizm tehlikesine karşı İslam'ı bir panzehir olarak algılamışlardır. Hiç kuşku yok ki, farklı etnik unsurları bir cemaat olarak bir arada tutmak için İslam-din işe yarar bir araçtı. Ancak, işine Türklük girince, yani cemaatin adı Türk olunca bu silah, kendinden beklenen tesiri göster-

mez. Yani Türk olmayan etnik unsurlar dinleri İslam da olsa tepki gösterir. Yani, etnik bağlamda, Türk sınıfı bu ideolojinin yapıştırma gücünü etkisizleştirir.

Zira yükselen Kürt ulusal direniş hareketinin Kürt faktörü, Türk İslam Sentezi'ni delmiştir. Yani bu ideolojik şekilleniş, Kürt etnik sorununa herhangi bir çözüm yolunu içerisinde barındırmamaktadır.

Dolayısıyla, ideolojik bağlamda 70 yıldır süregelen "üniter devlet" masalının sonu gelmiştir. Egemen sınıflar, Misak-i Milli sınırları içinde kalan toprakları elde tutmak, bu topraklar üzerinde egemenliklerini sürdürmek ve siyasal istikrarı yeniden tesis edebilmek için yapılması gerekli birçok şeyin yanı sıra egemen ideolojiyi bir kez daha yeniden yapılandırma zorunluluğuyla yüz yüze kalmışlardır. Ancak aradan geçen yıllar içerisinde bu soruna kalıcı bir çözüm bulamamışlardır. İdeolojik bunalım süregelmiştir.

Aklı başında bazı burjuva ideologları ve bazı devlet bürokratları (az sayıda asker-sivil), üniter devlet konsepti karşısına bir çözüm olarak federasyon konseptini öne sürmüşlerdir. Devlet katındaki bu yaklaşımın dillendirilmesi, T.Özal tarafından I. Körfez krizi sırasında gerçekleştirilmiştir. O sırada Özal, kendisini Kürtlerin "hamisi" olarak ilan etmişti. Hiç kuşku yok ki, federasyon konseptinin gündeme getirilmesi, iç Kürtlerden çok dış Kürtlerle ilgiliydi. Özal'ın bilgisi dahilinde Beyaz Saray ve Pentagon dehlizlerinde kotarılan bir politik senaryoydu. Silah gücüyle deviremedikleri Saddam'ı, devirme seçeneklerinin bir parçasıydı. Devirmeseler dahi, güçsüzleştirilmesi, daha az tehlikeli hale getirilmesi planlarının bir parçasıydı. Zira, Kürt ve Türkmen bölgesinin Irak'tan koparılması, petrol bölgelerinin kaybetmesi anlamına geliyordu. Ve petrol çok güçlü bir silahtı. Beyaz ve AB'nin güvercinleri için bu mantıklı bir politikaydı.

Sorun Irak'tan kopartılacak petrol bölgesinin kimin denetimine verileceği sorunu. "Bağımsız" bir Kürt devleti oluşturmak büyük güç kullanımında bulunmadan mümkün görünmüyordu. Kürtlerin, kendi başlarına bu işi başarmaları da mümkün görünmüyordu. Bölge devletleri, buna imkan tanımaya hazır değildi. Böylesi karmaşık bir ortamda Özal, baba Bush'a, "bu işi biz hal ederiz, yeter ki siz bizi destekleyin" önerisinde bulundu. Ve bu önermesini, ülke kamuoyunda "bir koyup beş almak" biçiminde dile getirdi. Sohbetleri sırasında Washington ile Ankara arasında gidip gelen federasyon senaryosu hem ABD, hem de TC. devletlerinin karar mekanizmalarında yeterli desteği bulamadı. Türkiye egemenleri,

K.İrak'ı yutmak için, bölge ülkeleriyle patlak verecek bir savaşı göze alamadı. Belki de niyetleri olsa bile ABD'nin vereceği desteğe güvenemediler. Emperyalistlere gelince, birinci olara, bölgede daha güçlenmiş bir Türkiye görmek işlerine gelmezdi. Emperyalizmin uşağı olmayan bir hükümetin işbaşına gelmesi durumunda, TC. onların bölgede at oynatmalarına güçlü bir engel teşkil edebilirdi. İkinci olarak, petrol yataklarının üzerinde uzun süreli bir kaos ve savaş ortamının ortaya çıkması güçlü bir olasılıktı. Bu da onların çıkarlarına büyük zararlar verebilirdi. Bu vb. birçok nedenden ötürü, G.Kürdistan'ın TC'nin denetimi altına sokulması ve TC'nin devlet yapılanmasında köklü bir değişim öngören bu senaryo ölü doğdu. Senaryonun mimarlarından Bush seçim yoluyla, Turgut Özal ise şaibeli bir ölümle devlet erkenden uzaklaştırıldılar.

G.Kürdistan'da güvenlik "çekiç güç" aracılığıyla sağlanması ve TC. kendi Kürt sorununu savaş yoluyla çözmeye karar vermesiyle, devlet katında federasyon konseptini ağzına alan hiç kimse kalmadı. T.Özaldan boşalan yeri, bazı sol patentli dogmatikler ve reformcular doldurmaya koyuldu. Hiç kuşku yok ki, onlar sorunun bu şekilde çözülmesini Devlet-i Ali'nin yüksek katlarında oluşacak reformculardan bekleyeceklerdi. Ve bu doğrultuda mücadele etmek yerine hale beklemeye devam ediyorlar.

Bugün olduğu gibi, o dönemde de Devlet-i Ali'nin yüce katlarında şekillenen reformcu kesim, Kürt ulusal hareketinin yükseliş dönemlerinde, bu yükselişin önünü kesmek için yerel kültürel özerklik manevrasına sarılmaktadır. Eğer manevra işe yaramaz bağımsız Kürt devleti tehlikesi önü alınamasa, bağımlı denetlenebilir bir Kürt federasyonunu tutunulacak en son dal olarak görmektedirler. Sertlik dönemlerinde Kürtlere karşı zebani rolü oynayan şahinleri alkışlamakta kendileri açısından bir sakınca görmezler; savaşın kızıştığı, savaşan güçler arasında nispi bir dengenin (fiili şekilde) olduğu durumlarda utangaç şekilde kendilerini kurtarıcı melek olarak açığa vururlar. Yani rollerini sahnelemek için ellerini oğuşturmaya başlarlar.

Politik Sahada Belirlenen Yeni Roller

84'ten bu yana yükselişinin öne bir türlü alınamayan Kürt ulusal hareketi, 1990'ların hemen başlarında egemen sınıfların bütün kliklerini, "yeni politik" arayışlara sürükledi. Şahinler kanadı, mevcut politikalarla bu sorunun çözülemediğinden hareketle daha

yüksek dozda ve yaygın şiddete imkan verecek "yeni politikalar" ihtiyacı duydular. Bunlara "alternatif" olarak ortaya çıkan, daha doğrusu derli-toplu ve kalıcı şekilde bir türlü ortaya çıkamayan güvercinler kanadı ise sorunun çözümü için silahın ve şiddetin tek başına yeterli olmadığını, mücadelenin bazı reformlarla desteklenmesi gerektiğini düşünmekteydiler. Yani, reformu da etkin bir silah olarak devreye sokmak istemekteydiler. Şahinler, şartları doğduğunda onların dillendirdiği kısmi reformları gerçekleştirdiği için; güvercinler, politik sahada bir türlü kendilerine ciddi şekilde var edememekteydiler.

Türk egemen sınıflarının Kürt sorunu karşısında yeni politikalar ihtiyacı duymalarının birçok nedeni vardır: 90 baharında Kürt halk yığınlarının Botan'da serhildanlarla politik sahneye çıkması. Yani gerilla hareketinin dağlarda yaktığı isyan ateşinin şehirleri sarması ve ulusal kurtuluş hareketinin kitlesel bir hareket haline gelmesi. Bu durum, hem PKK hem de Türk egemen sınıfları açısından çok önemli bir dönüşüm noktası olacaktı. Yani her iki taraf da mücadelede başarılı olmak istiyorlarsa yeni durumun ihtiyaçlarını karşılayacak, durumun dayattığı görevleri gerçekleştirmeye elverecek yeni politikalar üretmek ve uygulamaya koymak zorunluluğuyla yüz yüze kalıyorlardı.

Botan'da patlak veren serhildanlar, egemen sınıflar açısından "yeni politikalar" üretmek üzere harekete geçmeleri için bir start işlevi gördü. MGK olağanışı toplandı. Askerler hükümete, yeni savaş politikasının çerçevesini sundular. Ve durumun dayattığı yeni isteklerini bildirdiler. SS kararnameleleri bu isteklerin başında geliyordu. Hızla ANAP hükümeti bu isteği yerine getirdi. Özal, köşke çağırıldığı iki muhalefet partisinin başına MGK'nın direktiflerini bildirdi. Ve bu direktiflere uymalarını istedi. Köşk toplantısından hemen sonra SHP kendi Kürt politikasından aniden çark etti. Ve TSK'nın istemleri doğrultusunda egemen sınıfın siyasi partileri arasında bugüne değin açıklanmayan gizli bir "ulusal matakab" sağlandı. Ve bu çerçevede yeni roller belirlendi.

Ecevit'in DSP'si Türk milliyetçiliğinin bayraktarlığını yapmak bakımından Türkeş'in MHP'si ile yarışa girişti. Yani, DSP ordu ve bürokrasi içerisinde ağırlıklı bir kesimi oluşturan ve klasik inkarcı Kürt politikasında direten tutucu kesimden yana çark etti. Dahası onların sözcülüğüne soyundu. DSP bu politik yönelimiyle, bir yandan Türk halkının bağrından

yükselen ezen ulus şovenizmi-Kürt düşmanlığı dalgasına tutunarak güç toplamayı, bir yandan da şovenizm rüzgarını körükleyerek hiç olmazsa bir iç savaş durumunda cephe gerisini sağlama almak üzere, Türk halkı üzerinde devletin ideolojik hegemonyasını güçlendirmeyi hesaplıyordu. Öte yandan ise kendi platformu ile kesişen diğer, siyasi güçler ve akımları yedeklemeyi amaçlıyordu. Ve DSP, bu yeni politik rotasının meyvelerini daha sonraki seçimlerde toplayacak ve en çok oy alan parti olarak, 90'ların sonunda koalisyon hükümeti kuracaktı. Aynı şovenizm dalgasına tutunarak yükselen MHP ile ortak olacaktı.

Kısacası, egemen sınıflar arasında Kürt sorununun çözümü noktasında ortaya çıkan kamplaşmanın bir kutbunu klasik inkarcı Kürt politikasını ısrarla uygulamaktan yana olanlar oluşturmaktadır. Bu kanat oldukça güçlüdür, etkindir. TSK, MİT, sivil devlet bürokrasisinin ezici çoğunluğu, basın ve üniversitelerin ezici çoğunluğu bu kamp etrafında kümelennmiştir. DSP MHP'den İşçi Partisi'ne kadar birçok siyasi parti, bu kesimin sözcülüğüne soyunmuşlardır. Bazen "milli mutabakatçılar", bazen "kırmızı elmacılar" adı altında siyasal arenada tek cephe olarak hareket etme çabalarını sürdürürler. Ne var ki, şimdiye değin bu emellerine kavuşamadılar.

Türkiye'de egemen sınıf bu olgu içerisinde Kürt sorununun çözümü noktasında ortaya çıkan kamplaşmanın diğer kutbunun siyasi sözcülüğüne ise YDD ve AB'nin Türkiye'de sözcülüğüne soyunanlar teşkil etmektedir. Bu kesimin içindeki temel dayanakları oldukça zayıftır. Bu yüzden hiçbir burjuva partisi kendisini doğrudan doğruya bu misyonla politik arenaya sürmemektedir. Böylesi bir politik çerçeveye Türkiye'den oy toplamaları pek mümkün değildir. Türk patentli oldukları için Kürdistan'dan destek bulmaları çok zordur. Bu yüzden ki, düzünün ciddi partileri, AKP, ANAP, SHP kendilerini bu kamplaşma dışında tutmaya, orta yolda göstermeye çalışırlar. Ancak yeri ve zamanı geldiğinde Kürt sorununa yönelik "demokratik çözüm" paketleri ortaya atmakla yetindiler. Taraf olmaktan, dolayısıyla TSK'nın karşısında durmaktan öcü görmüş gibi kaçarlardı. Böylesi durumlar ortaya çıktığında, şaşkıncı manevralarla U dönüşleri yaparlardı. Bu kesimin ağababası dün ANAP, bugün AKP'dir. Eski SHP ve CHP misyonları gereği aynı kamptadırlar. Bunların manevra sahası daha geniştir. Koşulları elverir, TSK onaylarsa ve o sırada iktidarda iseler, bu tür reformları yaparlardı ya da yapanları alkışlardı.

LATİN AMERİKA'DA YAPISAL DÖNÜŞÜM

Cahide SARI

“*Latin Amerika’da sol iktidarların yükselişinin birinci nedeni olarak neo-liberalizmin iflas etmesi gösterilebilir. Latin Amerika’daki sol, bir işçi sınıfı hareketi olmaktan çok, bir sınıflar koalisyonu görünümü veriyor,*”⁽¹⁾ diyen Yakup Kepenek’in tespiti, Latin Amerika (LA) genelindeki ekonomi-politik için “özlü” bir niteleme olarak kabul edilebilir...

Gerçekten de “küreselleşme söylenceleri”nin karraya oturduğu ve neo-liberal reçetenin iflas ettiği LA’da ulaşılan koordinatlardaki yoksulluk artık sürdürülemez özellikler kazanmaktadır...

Varılan nokta emperyalist-kapitalizmin LA’daki tarihsel ekonomi-politik dayatmalarının doğrudan sonucu olup, inkârcı ve soykırımcı sömürge politikalarının da manevra alanının kalmadığının doğrudan ifadesidir...

Söz konusu durumu irdelemek için biraz gerilere gitmek gerekir...

LA ekonomik tarihi sayısız iniş ve çıkışlarla doludur. Kolonyal dönemde ticaret Portekiz ve İspanya ile sınırlıydı. Bu dönemde ekonomi Portekiz ve İspanya’nın dikte ettiği merkantilist doktrin ile idare ediliyordu.

Bağımsızlığın kazanılmasının ardından, daha serbest bir ticaret dönemi başlamış oldu ve kolonyal tekellerin dayatmalarının ortadan kalkışıyla beraber bölgenin ithal ettiği malların fiyatlarında düşüş yaşanması genel olarak bölgenin ticaret hadlerinin iyileşmesiyle ve yüksek büyüme oranlarının yakalanmasıyla sonuçlandı.

Bu dışı açılma döneminde bile dünyanın diğer bölgelerine nazaran bölgede yüksek düzeyde korumadan bahsetmek mümkündür. XIX. yüzyıl sonu ve XX. yüzyıl başındaki dönemde LA dünya pazarına

açılma fırsatı buldu. Hammadde ihraç eden bölge sermaye ve dayanıklı tüketim malı ithal ediyordu. Bu dönemde LA’ya gelen sermaye akışı askeri harcamalar için değerlendiriliyordu.

1929’da Büyük Depresyonun patlak vermesiyle LA dünya piyasasının dışına itilmiş oldu ve bölge ülkelerinde ithal ikameci stratejiye geçişle birlikte içe dönük bir yönelim başladı. LA ülkeleri altın standartlarından vazgeçip, kur kontrollerini yoğunlaştırdılar ve ithalatı düşürmek için yüksek kotalar belirlediler. İthal edilen malların yerli üretimine geçmek için bu sektörlerle yüksek kredi olanakları ve vergi indirimi sağladılar. Yani, bu sektörlerde kamu ve özel yatırımları artırmak çabasıydılar. Devletler de bu dönemde bu sektörlerin ihtiyaçları doğrultusunda yoğun altyapı yatırımları gerçekleştirdiler. Ayrıca devalüasyon ile birlikte ihraç mallarında önemli bir artış sağlanabildi ve bu yolla dış borçlar karşılanabildi.

İkinci Dünya Savaşı’nın ardından gelişmiş ülkeler uluslararası ticarete ve sermaye hareketlerine karşı yükselttikleri bariyerleri indirirken LA ülkeleri herhangi bir politika değişikliğine gitmediler. İkinci Dünya savaşı sonrası LA yabancı doğrudan yatırımlara ve çift taraflı borçlanmalara bağımlıydı.

1950’lerin sonlarında ise Dünya Bankası’ndan borç almaya başladı. Bu dönemde Dünya Bankası ilgisini Avrupa’nın yeniden yapılandırılmasından çekip kalkınmanın finansmanına yönlendirmişti. 1960’ların başında Inter-Amerikan Kalkınma Bankası’nın kuruluşuyla bölge çok taraflı finanstan payını almaya başladı.

İkinci Dünya Savaşının ardından 1970’lerin sonuna kadar olan dönemde içe dönük model (ithal ikamecilik) baskın iken, bölge devletlerinin tümünün üzerinde anlaşmaya vardıkları iki gerçek söz konusudur:

1) LA’daki iç pazar verimlilikten uzaktır...

2) Uluslararası ticaret sistemi de LA ülkelerinden ihraç edilen mallar konusunda adaletsiz bir işleyişle çalışmaktadır...

Bu çerçevede devletlerin iç piyasayı düzenlemek ve ihracat malları sektörünü yapısal olarak yeniden düzenlemek için müdahaleci bir politika izlemesi zorunludur. Bu strateji ile 1950'ler ve 1960'larda yüksek büyüme oranları yakalanabilmiştir.

1950-1973 arasında: İberya ülkeleri yüzde 5.8... Asya ülkeleri yüzde 7.7... LA yüzde 5.4 büyüdü...

Aslında bu yüksek büyüme performansını mümkün kılan bir diğer önemli etken, o dönem dünya ekonomik seyrinin bu büyümeyi sağlayan bir performansla sahip oluşudur. Yani LA ülkeleri için ticaret hadleri olumsuz olmasına rağmen, bölge ülkeleri sabit döviz kuruna dayalı dünya ticari sisteminden oldukça büyük yarar görmüşlerdir.

1970'lerde tablo oldukça radikal biçimde değişti. Kısmen petrol krizinin yarattığı likidite etkisinden kısmen de bölge talebinin artması nedeniyle sermaye akışında büyük bir hız yaşandı. Bu akışın büyük bir kısmı özel ticari bankalardan kaynaklanıyordu ve genellikle de dolar ile denomine edilmiş, dalgalanmaya bırakılan banka kredileri şeklindeydi.

Ancak 1970'lerde petrol krizinin ardından ABD hükümetinin sabit kur rejimine son verişinin yanı sıra doların sabit bir fiyattan konvertibilite edilmesine son verişinin ardından LA ülkeleri pek çok sorunla karşılaşmışlardır. Bu sonucun temel nedenleri arasında bölge ülkelerinin dalgalanan dünya fiyatları karşısında savunmasız bir yapıya sahip oluşu, krizi idare edebilecek ve kriz koşullarında uygun politikalar geliştirebilecek yetenekli idarecilerden yoksun oluşu sayılabilir.

Düşük kur ve yüksek büyüme oranı çerçevesinde korumacılık yoluyla endüstri sektörünün yaratılmasını hedefleyen ve 1970'ler boyunca petrol gelirleri ile desteklenen bu strateji, devletin ekonomik alanda baskın bir karakter haline gelişi ve kişi başı GSMH'da artışla sonuçlanmıştır. Ancak 1982'deki krizin baş göstermesinin ardından bu strateji sürdürülebilirliğini yitirmiş ve ardından benimsenen yeni ekonomik model bölge ülkelerini derin ve sürekli bir krize sürüklemiştir.

1973-1974 yılında Petrol ihraç eden Ülkeler Birliği'nin (OPEC) petrol fiyatlarını arttırma kararının ardından savaş sonrası uluslararası ekonomik düzen çökmüştür. Bu uygulama petrol ithal eden ülkeleri büyük borç krizine sürüklerken, LA ülkeleri borç-

lanmalarını dünyanın büyük ticari bankalarından yapmışlardır. Bu krizin ardından OECD ülkelerinde ortaya çıkan resesyon dünya genel kur oranlarını düşürmüştür.

LA ülkeleri de bu resesyondan yüksek faiz hadleri ve ihraç ettikleri malların fiyatlarının dünya piyasalarında düşüşü ile kötü etkilenmişlerdir. Bu çerçevede pek çok LA ülkesi borç servislerini karşılayamaz duruma gelmiş ve radikal ekonomik dönüşümlere başvurmak zorunda kalmıştır. 1980'lerde de yeni ekonomik model dönemi başlamıştır.

1980'de hane halklarının yaklaşık yüzde 70'inin gelir düzeyi borç krizinden önce ulusal ortalamaların altında seyretmekteydi. Gini katsayısı 1960'ta Brezilya'da ve 1950'lerde Meksika'da birden yükselmişti.

1982 borç krizi LA ekonomilerinin büyümelerini sonlandırmıştı. Bu dönemde Şili ve Kolombiya dışında bölge ülkelerinin hepsinde kişi başı gelir düzeyi oldukça geriledi. Bu kriz, 1930'lardan başlayan ve bölgede yaygın olarak başvurulan içe dönük kalkınma stratejisinin sonunu getirdi. Borç krizinin ardından gittikçe artan borç yükünün karşılanabilmesi için yeni bir strateji zorunluluğunun belirmesi, kamu-özel sektör ayırımının sınırlarının da yeniden çizilmesi gerekliliğiyle birlikte gündeme geldi.

Yeni ekonomik model özel sektörün piyasada baskın faktör olmasının yolunu açan, devlet müdahalelerini en aza indirmeyi hedefleyen ve ihracatla büyüme dönemini sona erdiren bir modeldi. Yeni kalkınma modeli Washington Konsensusuna dayanıyordu ve dolayısıyla ticaretin liberalizasyonu modelin köşe taşıydı. Bu çerçevede ticari artığın yaratılabilmesi için reel kurda devalüasyon bir zorunluluktu.

Yeni modelin önemli köşe taşlarından biri de özelleştirmelerdi. Modelin gerektirdiği mali reform ücretlerle birlikte sağlık ve sosyal güvenlik alanında da kamu harcamalarını en aza indirip vergi gelirlerini arttırmayı hedeflemekteydi. İhracat yapıları sektörler başta olmak üzere ücretlerin düşürülmesi ve esnek üretim biçimlerinin benimsenmesinin dolayısıyla kayıt-dışı ekonominin büyümesinin önü açılmış oldu. Mali reformun diğer hedefleri arasında ulusal talebin düşürülüp özel yatırımların arttırılmasını da saymak gerekir. Sermaye ve işgücünün uluslararası rekabetle başa çıkacak biçimde yeniden düzenlenişini hedefleyen yeni model aslında karşılıklı üstünlükler yasasına dayanan ortodoks liberalizmden beslenmekteydi.

Yapısal uyum politikaları 1970'lerde Şili'de, 1980'lerde Meksika ve Arjantin'de uygulandı. Brezilya ve Kolombiya'da daha heterodox bir yol izlendi, Peru ve Venezuela ise yine bu ortodoks disiplin çerçevesinde 1990'larda yapısal uyum programına geçti. Toparlarsak 1980'lerde bölgede uygulanan ticaret rejimi, IMF'nin yaratıcısı Bretton Woods Kurumu prensipleri çerçevesinde oluşturulan ve yapısal uyumun vazgeçilmez bir parçası olan ticaret reform modelidir.

Bu kurumun neredeyse bütün gelişmekte olan ülkelere dayattığı ticari liberalizasyon, ülke ekonomilerinin yapısal farklılıkları, ihracat performansları ve makroekonomik politikaları göz önünde bulundurmada uygulamaya konulduğundan sonuçları oldukça yıkıcı olmaktadır. Ticari liberalizasyon sürecinden önceki genel ekonomik tablonun dikkate alınmaması, imalat malları ihraç eden ülkelerle doğal kaynak ihracı gerçekleştiren ülkelere dönük farklı politika geliştirilmemesi de yeni ekonomik modelin diğer yıkıcı unsurlarıdır.

Dolayısıyla bu modelin benimsenmesinin yada dayandırılmasının ardından bölge ülkelerinin hemen hepsinde beklenen büyüme düzeyi tutturulamamış, işsizlik korkunç boyutlara varmış, ücretlerde farklılaşmayla birlikte sosyal adalet mekanizması çökmüş, kalifiye olmayan işgücü kayıtdışı sektöre itilmiş, gerçek bir endüstrileşme politikası yoksunluğundan dolayı da tekelleşmenin önü açılmış ve mutlak yoksullukta büyük artış ortaya çıkmıştır.

Bu çerçevede "Mali Açık/GSMH oranı"nın yüzde 5'ten büyük bir seviyede olması genelde ekonomik krizin habercisi olduğu anımsanırsa; yeni ekonomik model yanlış politikalar içermesi yüzünden bu oranı gün geçtikçe arttırmış ve bölge ülkelerini sürekli bir kriz durumuna ittiği de görülür...

1980-1989 Arjantin ve Şili yüzde 5, Kolombiya yüzde 2.5, Meksika ve Venezuela yüzde 1 büyürken Brezilya yüzde 1 küçüldü. Bu dönemde OECD ülkelerinin GSMH'ları ortalama yüzde 2.5 artarken Asya ülkeleri de yakın hızlarla büyüdüler.

1990'larda pek çok LA ülkesi ekonomilerini sta-

bilize etmeye başladı, yapısal reform sürecini hızlandırdı ve yabancı sermaye için yeniden bir çekim merkezi haline geldi. Sermaye bu defa da kısa vadeli bonolar şeklinde aktı. Aralık 1994'te ve 1995'in ilk aylarında LA Meksika'dan yayılan yeni bir krizle yüzyüze geldi. 20 Aralıkta yeni seçilen hükümetin pesoyu devalüe etmesinin ardından başta Meksika'nın ve tequila etkisi ile de bölgenin tümünün finans çevrelerindeki itibarı sarsıldı. Sermaye çıkışı hızlandı, faizler yükseldi pek çok bölge ülkesi resesyona girdi ve ardından siyasi krizler gündeme geldi.

1965 yılından itibaren 1990'ların ortalarına değin artan kentleşme uzun dönemli bir kırsal politikanın olmayışını göstermektedir. Kırsaldan büyük kentlere akın eden nüfusa dair de doğru bir politika geliştirilemediğinden yoksulluk ve işsizlik oranlarında büyük artışlar yaşanmıştır.

Kentteki işgücü pazarı iki yolla kayıtdışına itilmiştir...

Bu da yukarıdan aşağıya enformelleştirmeye yol açmıştır...⁽²⁾

Aşağıdan yukarıya enformelleşme, kayıtlı işgücünden özelleştirmeler aracılığıyla uzaklaştırılan atıl durumdaki işgücü ve kentteki işgücüne kırsaldan yeni katılan işgücü kayıtlı/ formel alandan dışlanarak enformel/ kayıtdışı sektöre itilir. Dolayısıyla bu kitle ortalama ücretler seviyesinde gerileme için bir koz durumuna getirilir.

Yani, bu iki süreç her iki sektörde de ücretlerin gerileyişini doğurur ve yeni ekonomik modelin bütün yükünü emekçilerin üzerine yıklar.

Bu da emekçiler için bir yıkımdır...

Ve LA'da bu yıkımı yaşamaktadır...

İşte bunun verileri...

Yani "LA'da kişi başı gelir Asya ve Afrika kıtalarına ve gelişmiş ülkelere nazaran çok daha az bir hızla artmıştır. Bölgenin genelinde neo-liberal dönemden önce yüksek olan kişi başı gelir artışı 1980-99 arasında yüzde 11'e inmiştir ve 2000'lerde NAFTA ve IMF destekli kemer sıkma programları uygulandığından beri yüzde 3'lere gerilemiştir. Ekonomik liberalizasyon ve temel ihtiyaçların özelleştirilmesi tüm

LATİN AMERİKA: SAYISAL VERİLER (2003) ¹			
ÜLKE	NÜFUS	NÜFUS ARTIŞ ORANI (1990-2003 Ortalama)	KİŞİ BAŞINA GELİR (dolar)
ARJANTİN	36.8	1.2	12,106
BOLİVYA	8.8	2.2	2,587
BREZİLYA	176.6	1.6	7,790
ŞİLİ	15.8	1.5	10,274
KOLOMBİYA	44.6	2.0	6,702
EKVATOR	13.0	2.2	3,641
PARAGUAY	5.6	2.6	4,684
PERU	27.1	2.0	5,260
URUGUAY	3.4	0.6	8,280
VENEZUELLA	25.7	2.3	4,919
TOPLAM ORTALAMA	557.4	1.7	6,624

kıtanın daha da fakirleşmesine ve yaşam standartlarının bozulmasına yol açtı. Örneğin 1980'lerden beri Brezilya'nın kişi başı gayri safi milli basılası yıllık yüzde 0.5'ten daha az büyüdü. Aynı hikaye 1960-80 yılları arasında kişi başı geliri ikiye katlandığı fakat sonrasında yavaş bir büyümenin gözlemlendiği Meksika için de geçerli. Veya IMF anlaşmalarına tabi ve Washington ne derse yapan hatta su da dahil olmak üzere özelleştirilebilecek ne varsa özelleştiren Boliviya'yı ele alalım. Ülkenin kişi başı geliri şu anda 25 yıl öncesinden daha düşük bir düzeyde. (Boliviya'da şehirlerdeki yoksulluk düzeyi yüzde 63 iken bu oran kırsal kesimde daha da fazladır.)

Üstelik sorun sadece pastanın büyüklüğünden kaynaklanmıyor. LA'da hem yoksulluk hem de gelir adaletsizliği had safhadadır. BM'ye göre bölge nüfusunun yoksulluk sınırı altında yaşayan kesimi yüzde 50 civarında ve bu oran Nikaragua, Boliviya, Kolombiya, Guatemala ve Peru'da daha da fazla. Asya'nın en fakir ülkelerinde (Kamboçya, Endonezya gibi) daha az oranda insan yoksulluğa mahkum. Günlük bir doların altında gelirle yaşamak zorunda kalanla-

rın oranı Guatemala ve Paraguay'da yüzde 15 iken bu rakam Nikaragua'da yüzde 45'lere tekabül etmektedir. Ortalama yıllık gelirin 10.000 dolar olduğu Meksika ile nüfusun yüzde 10'u bir doların altında bir gelirle yaşamaya çalışıyor. Toprak zenginleriyle ünlü LA'da, en düşük gelirli kesim milli gelirin yüzde 2-3'ünü alırken bu oran Asya'da yüzde 5-8 arasındadır...²⁽⁴⁾

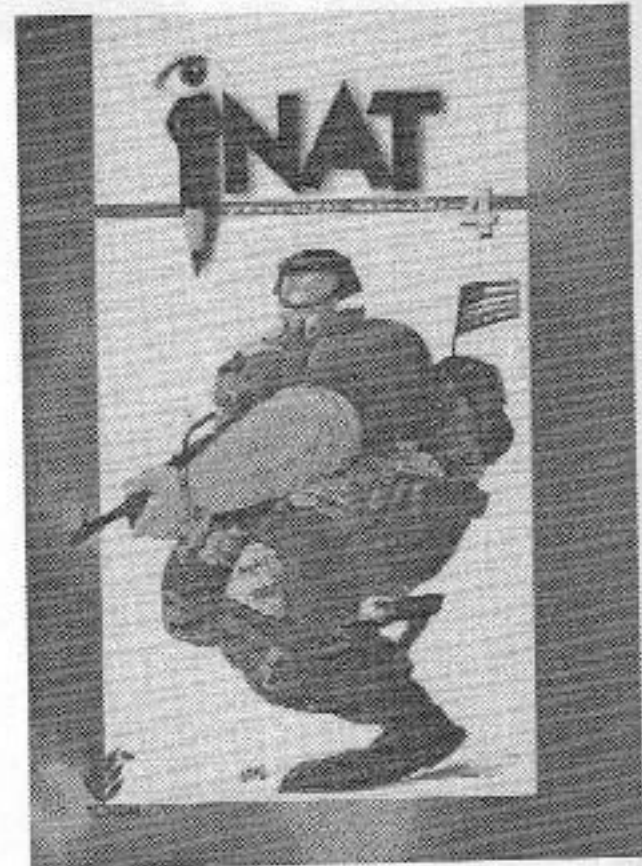
Dipnotlar

1 Yakup Kepenek, "Toplumsal Koalisyon Akademi", Cumhuriyet Strateji, Yıl:2, No:91, 27 Mart 2006, s.18-19.

2 Devlet ve işverenler maliyetlerini düşürmek için ücretleri geriye çekerek aynı zamanda işgücünün örgütlülüğüne de kısıtlayıcı çalışıyor. Buna karşın emekçiler sağlanabilirlikleri, kısa süreli sözleşmeleri ve taşeronlaşmayı yavaşlatırken oranda da yeni bir geleceğe hazırlanıyor. Bu politikanın en önemli dayanak noktası özelleştirmelerdir. Özel sektöre devredilen işletmelerde emek tırtım biçiminin özellikleri dayanır.

3 LAC Database, 2006.

4 Arslan Demirel, "2006: LA'nın Yılı", Bulkuim Dergisi, No:203, Mart 2006, s.30-31.

İNAT

Yeryüzü Mizahı-4 ÇIKTI

Yayın evimizden temin edebilirsiniz

AVRUPA: “YA SEV, YA TERK ET”

Sibel ÖZBUDUN

Almanya'da yayınlanan Focus dergisi sonunda patladı. Geçtiğimiz günlerde yayınlanan sayısında, kapaktan haykırıyordu: “Çokkültürçülük Yalanı!”

Yazıda Almanya'daki “Müslüman göçmenlerin, özellikle de Türklerin çoğunun Almanya'ya uyum sağlayamadıkları” vurgulanmakta, “Almanya'da yaşayan üçüncü kuşak yabancıların eğitimsiz, işsiz, parasız ve umutsuz olduğuna” dikkat çekiliyordu.⁽¹⁾

Bu, çoktandır içten içe kaynayan, ama “imaî çizdirmeme” adına pek yüksek sesle dile getirilmeyen bir hezeyanın, bir süredir “İslâmophobia”⁽²⁾ adıyla tanımlanan görüngünün nihayet açığa çıkması.

Örneğin ‘The European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia’ (Avrupa Irkçılığı ve Yabancı Korkusunu Gözlemleme Merkezi), 11 Eylül olaylarından sonra bir çok Avrupa ülkesini izleyen bir çalışma yürüttü. Bu kurum, araştırma sonunda yayınladığı gözlem raporunda, 11 Eylül'den sonra Avrupa'da Müslüman karşıtı tutumların ve taciz olaylarının arttığını vurguluyor. Raporda Avrupalılar arasında azımsanmayacak bir kesimin Müslümanlara kuşku ile baktığı ve İslâm inancına mensup olanların güvenlik açısından potansiyel tehlike olarak görüldüğü ifade edildi. Benzer şekilde İngiltere'de ‘İslâmophobia’ başlığı altında yayınlanan iki rapor, İslâmofobinin 11 Eylül'ün ürünü olmadığını, daha önce de var olduğunu gösteriyor.

Bu raporlar İslâmofobinin Batı ülkelerinde uzun yıllardır bulunduğunu, ancak son 20 yılda daha belirginleştiğini, daha uç ve tehlikeli boyutlara ulaştığını vurguluyor...⁽³⁾

Oysa “homurtular” çoktandır sokaktaydı:

* “Avrupa'da Müslümanların kültürel özellikleri ve simgeleri hedef olmaya başladı. Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı İzleme Merkezi tarafından hazırlanan raporda, Eylül 2001 sonrasında Müslüman yurttaş ve göçmenlere fiili saldırı ve sözlü ta-

cizlerin arttığı, saldırıların özellikle camileri ve başörtülü kadınları hedef aldığı vurgulanıyor...”⁽⁴⁾

* Fransız Ulusal İnsan Hakları Danışma Komisyonu (CNCHD.) tarafından düzenlenen bir kamuoyu araştırması, “Fransızların üçte birinin, ırkçı olduklarını itiraf ettiğini” ortaya koydu. (...) CHCHD araştırması, Fransa'da bir yıl önceye (2005'e) oranla kendilerini ırkçı hissedenenlerin oranının yüzde 8 artarak, yüzde 33'e çıktığını gösteriyor...⁽⁵⁾

* “İngiltere'nin başkenti Londra'da Müslümanları hedef alan şiddet olaylarında büyük bir artış yaşanıyor...”⁽⁶⁾ “Müslümanlara yönelik etnik ve dini kökenli saldırılar altı kat arttı...”⁽⁷⁾

* “The Independent, ‘İngiltere'nin Müslümanları Günah Keçisi’ başlıklı haberinde, İngiltere'nin bütününde ırkçı saldırıların bir yıl öncesine oranla yüzde 600 arttığını yazdı...”⁽⁸⁾

* “İrkçılar Liverpool'da otobüs durağında bekleyen ‘koyu renkli bir adamın’ baltayla kafasını yarıdılar. ‘Koyu renkli bir Brezilyalı’ da Londra metrosunda kafasına 8 kurşun yemişti... İngiltere’de ırkçı şokun birini atlatmadan bir yenisiyle karşılaşıyorsunuz. Avrupa hakikaten başka bir mecraya sürükleniyor!”⁽⁹⁾

* “Avusturya'da yerel seçimde aşırı sağ da patlama yaptı. Türkiye'nin AB üyeliğine karşıtlığıyla tanınan yüzde 5'lik barajı aşamayacağı öne sürülen aşırı sağcı Özgürlükçüler Partisi (FPÖ) ise yüzde 14.9 oranında oy alıp büyük sürpriz yaptı. FPÖ'nin 36 yaşındaki genç lideri Heinz Christian Strache, zaferini ‘Geri döndük,’ sözüyle kutladı...”⁽¹⁰⁾

* “Çizme’de ‘Aryan Irk’ tartışması” yoğunlaşıp yaygınlaşıyor...”⁽¹¹⁾

* “Fransa'nın başkenti Paris'te Afrikalı göçmenlerin kaldığı bir binada çıkan yangında 4'ü çocuk 7 kişi öldü...”⁽¹²⁾

* “Avusturya, Avrupa Konseyi'nin Irkçılık ve Hoşgörüsizlikle Mücadele Komisyonu'nun (ECRI) ağır eleştirilerine hedef oldu. Avusturya hakkında yayımlanan raporda ırkçı ve yabancı düşmanı yakla-

şınların belli grupların tekelinde olmadığı ve halka mal olduğu vurgulandı.⁽¹³⁾

* "Avrupa İrkçilik ve Yabancı Düşmanlığı İzleme Merkezi'nce yayımlanan bir raporda, AB içinde çokkültürlü topluma direnişin arttığı belirtildi. En büyük direnişin Yunanistan'da gözlemlendiğine dikkat çekilen raporda, Yunan halkının yüzde 80'i, çokkültürlü topluma karşı çıkarken bu oranın Türkiye'de yüzde 21,3'te kaldığı yer aldı. Raporda, AB halkının yarısının, göçmenlere yönelik olumsuz bir tutum sergilediği belirtildi."⁽¹⁴⁾

"Fransa İslâm Düşmanlığı Karşıtı Grup (CCIF) da, 2004 yılında içerisinde Müslüman vatandaşlara yönelik 26, camilere yönelik 28, Müslümanlara ait mezarlara yönelik 11 saldırının yargıya yansıdığını açıkladı. Fransa'daki saldırıların büyük kısmının çarşafli kadınları hedef aldığını ifade eden grup, internette Müslüman düşmanlığı yayan sitelerin son aylarda patlama yaptığını belirtti."⁽¹⁵⁾

"Sokağın dili" kısa sürede Avrupalı entelektüellerin bir kısmını teslim almakta gecikmeyecek:

Örneğin, "Avrupa'daki Müslümanları 'Evdeki düşman' olarak niteleyen Oriana Fallaci, 'Müslümanlarla savaştayız,'"⁽¹⁶⁾ diyor ve ekliyor: "İslâm'ın Batı'ya açtığı savaş, askeri değil bir kültür savaşıdır... (Bu savaş) Canımızdan önce ruhumuzu, yaşam tarzımızı, hayat felsefemizi, özgürlüğümüzü, yeryüzü duruşumuzu teslim almak istiyor... Batı uygarlığının kazanımları olan siyasi ve demokratik haklar, Müslümanlarla paylaşılmamalı... Batı değerleri, Batı ilkeleri, Batı'nın laik yasaları 'Batı'nın malı kalmalı'! 'Biz bir yangın yaşıyoruz!.. Dünümüz, bugünümüz, yarınımız alev alıyor... Avro-Arabistan bu yangını söndüremez. Avrupa ancak (saf ve arı) Avrupa kalarak yaraya merhem olabilir'..."⁽¹⁷⁾

"Müslüman varlığının Avrupa'yı Avro-Arabistan'a dönüştürdüğünü iddia eden" Harvard Politik Bilimler Akademisi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Samuel Huntington, Türkiye'nin AB'ye giremeyeceğini belirterek, "Çünkü Avrupalılar Türkiye'yi istemiyor," demektedir.⁽¹⁸⁾

Fransız araştırmacı Giles Kepel ise, 'The War for Muslim Minds: İslâm and the West' başlıklı kitabında, "radikal grupların artık Filistin, Irak ve Afganistan'da değil Paris, Londra, Berlin ve Amsterdam varoşlarında taraftar edinmeye çalıştıklarını" öne sürüyor.⁽¹⁹⁾

Dahası da var: kimi "bilimciler" de kaz adınılarıyla ilerleyen bu resm-i geçide katılmış durumda: "Al-

manya'da Türk çocuklarının zekâ düzeyi Almanlardan düşük" olduğunu ilan eden Leipzig Genetik Araştırma Enstitüsü Direktörü Volkmar Weiss gibi...⁽²⁰⁾

Böylesi bir zihinsel ortamda "İslâmophobia" AB ülkelerinde büyük bir hızla "Birlik politikası" olma yolunda ilerliyor. "İtalya'nın çoketnili, çokkültürlü ülke olmasını istemiyoruz. Kendi kültür ve geleneklerimizle gurur duyuyoruz,"⁽²¹⁾ diyen İtalya'nın eski başbakanı Silvio Berlusconi, Avrupa yönetici sınıfının bilinçaltını açığa vurmakta sanki...

"Avrupa'daki Müslümanların ekseriyeti yaşadıkları ülke vatandaşlığına geçmiş olsa da ne yazık ki hâlâ 'öteki' olarak görülüyor ve 11 Eylül olaylarından sonra 'içerdeki tehdit ve düşman' olarak algılanıyor. Müslümanlar artık bazı kimseler tarafından Avrupa'da bir güvenlik sorunu olarak görülüyor. Avrupa'da Müslümanların 'içerdeki tehdit' olarak algılanmalarından dolayı, AB Aralık 2001'de terörle mücadeleyle yönelik önlemler kapsamında 'Common Positions and Framework' adında bir belgeyi kabul etti. Üye ülkeler de bunu kendi yasalarına yansıttı. Bu düzenlemeler sonucunda istihbarat birimleri 'içerdeki yabancı düşmanları' dini profil kullanarak fişlemeye başladı. İngiltere, Danimarka, Norveç ve Almanya gibi ülkelerde Müslüman öğrenciler dahi potansiyel tehdit oluşturdıkları gerekçesiyle fişlendi. Fişleme kapsamı daha da genişletildi ve Müslüman iş adamları, sivil toplum kuruluşları, demekler ve cami cemaati mensupları da dalga dalga yayılan İslâmofobi neticesinde fişlenerek izlenmeye alındı."⁽²²⁾

Oysa sorun hiç de "İslâmî terör" değil. AB hükümetleri "İslâmî terör tehdidi"ni, hem nasıl baş edeceklerini bilemedikleri göçü durdurmaya yönelik tedbirleri uygulamaya sokmak, hem de işsizliğin kronikleştiği, servet farklılıklarının uçuruma döndüğü ülkelerinde "daha az demokrasi, daha fazla güvenlik"e dayalı⁽²³⁾ 11 Eylül konseptinin işlerliğini sağlayabilmek üzere manipüle ediyor. Göçmenler, sanayi tesislerini söken, işçi sınıfını tasfiye eden, kendi yurttaşlarının iş ve sosyal güvencelerini budayan, "sanayi-sonrası", "tam istihdam-sonrası" neo-liberal Avrupa'ya ağır geliyor artık. Ve "İslâmî terör tehdidi"nin yanı sıra, Avrupa'nın yerlileri ile (özellikle Müslüman) göçmenleri arasındaki "bağdaştırılması olanaksız kültürel farklılıklar" birden keşfediliyor. Tarihin müstebzi bir cilvesiyle Avrupa, sınırlarını, üstelik de yeni bir "demir perde"yle tahkim etme çabasına girişti.⁽²⁴⁾ İşte birkaç haber:

* "The Times gazetesinin haberine göre Hollanda'nın Utrecht kentinde, çarşaf giydiği için işe giremeyen kadınların işsizlik ücretlerinde kesintiye gidilmesi kararlaştırıldı. Utrecht Kent Konseyi, sadece gözlerini açıkta bırakacak şekilde çarşaf giydikleri için iş görüşmelerine gidemeyen ve bu yüzden de iş sahibi olamayan kadınların işsizlik ücretlerinde yüzde 10 oranında bir kesinti kararı aldı..."⁽²⁵⁾

* "Danimarka'da hükümetin 2001 yılında ilk icraatları arasında Yabancılar Yasası'ndaki sertleştirme bulunuyor..."⁽²⁶⁾

* "Almanya bir taraftan Neonazi partilerle mücadele adı altında programlar hazırlarken, diğer taraftan devlet kasasından faşist partilere yüzbinlerce Avro aktarıyor. 18 Eylül 2005'te yapılan erken genel seçimlerde yüzde 1.6 oy alan faşist NPD, aldığı 743 bin oy karşılığında devletten yaklaşık 1 milyon Avro alacak..."⁽²⁷⁾

* "Uluslararası Af Örgütü, Yunanistan'ı azınlıkların, göçmenlerin, sığınma talep edenlerin ve Çingene'nin insan haklarını 'sürekli' ihlâl etmekle suçladı. Örgütün 80 sayfalık raporunda, ülkede sadece 'Müslüman azınlığın' bulunduğunu kabul eden Yunanistan'ın, Türk ve Makedon azınlığı 'ifade, dini ve örgütlenme özgürlüğünden' yoksun bıraktığına dikkat çekildi..."⁽²⁸⁾

* "İspanya ile Fas arasındaki Cebelitarık boğazındaki İspanyol bölgesine 29 Eylül 2005 tarihinde sabaha karşı girmek isteyen kaçak göçmenlerden 5'i plastik mermiyle vurularak öldürüldü..."⁽²⁹⁾ "Telleri aşarak Fas topraklarındaki 'İspanyol kentlerine' geçmeye çalışan 1500 göçmen geri püskürtüldü..."⁽³⁰⁾

* "Libération gazetesinde çıkan habere göre Fransa'nın Blois kentinde düzenlenen bir konferansa katılan tarihçiler, 2005 şubat ayında parlamento-da kabul edilen ve 'okul müfredatlarında sömürgeciliğin olumlu yanlarının anlatılmasını' öngören yasa-yı sert bir biçimde eleştirdi..."⁽³¹⁾

* "İngiltere'de mültecilere karşı baskılar arttı. Mülteciler aleyhine yayınlarla tirajını yükseltmeyi hedefleyen The Sun, 'Mültecileri çevirip kapı dışarı edin!' başlıklı bir dilekçe için imza kampanyası başlattı..."⁽³²⁾

* "İngiltere'de birçok Türk'ün de olduğu Oakington Göçmen Merkezi'nde görevlilerin mültecilere yönelik ırkçı ve şiddet içeren davranışlar sergilediği ortaya çıktı. BBC'de yayımlanan gizli kamera görüntüleri, görevlilerin, aralarında 130 Türk'ün de bulunduğu mültecilere işkence yaptıklarını gözler önüne serdi. Çekimler, görevlilerin, suçlarını övüne-

rek anlattıklarını da ortaya çıkardı. Merkezde 165'i çocuk bin 690 kişinin bulunduğu belirtildi..."⁽³³⁾

* "Avrupa'da yeni bir ırkçı dalga yükseliyor. Müslüman karşıtlığı..."⁽³⁴⁾ "Uluslararası İnsan Hakları Raporu, Avrupa'da Müslümanlara karşı hoşgörü-süzlük ve ayrımcılığın arttığını ortaya koydu..."⁽³⁵⁾

* "Yabancı düşmanlığının hızla tırmandığı Hollanda 26 bin sığınmacıyı sınır dışı etme kararı aldı..."⁽³⁶⁾

Ve nihayet, şu ünlü "sınav" meselesi. Biliyorsunuz, önce "Özgürlük" Partisi'nin kurucusu aşırı sağcı siyasetçi Geert Wilders'ın, anayasanın "dil, din ve ırk ayrımcılığını yasaklayan 1. maddesinin değiştirilmesini"⁽³⁷⁾ istediği Hollanda'da⁽³⁸⁾ başladı. Göçmenlerin ülkeye ne denli "uyum" sağladıkları bir sınavla ölçülecek, sınavda başarısız olanların sınır dışı edilmesi öngörülmüyor. Uygulama kısa sürede, bir "AB kriteri"ne dönüşecek gibi gözüküyor.

* "AB'nin altı büyük ülkesi, göçmenleri bulundukları ülkelerin dilini ve kültürünü özümsemek zorunda bırakacak bir 'Avrupa değerleri' testinin uygulanması için anlaştı. Testi geçemeyen sınır dışı edilecek..."⁽³⁹⁾

* "AB'ye üye altı büyük ülkenin (Almanya, Fransa, Britanya, İspanya, İtalya ve Polonya) içişleri bakanları, göçmenlere yönelik vatandaşlık testi ve uyum sözleşmesi hazırlığında. Hollanda ile Almanya'nın bazı eyaletlerinin göçmene sınav zorunluluğunun ardından, Almanya'da buluşan altı bakan, Fransız Nicolas Sarkozy'nin göçmenlerle uyum sözleşmesi önerisini araştırarak uzmanlar grubu kurulmasını kabul etti. Alman Wolfgang Schäuble, göçmenliğin karşılıklı bir süreç olması gerektiğini, sözleşmenin göçmenlere hak ve görevlerini bildireceğini söyledi..."⁽⁴⁰⁾

* "Almanya ve Hollanda'daki testlerin, özellikle Müslüman ülkelerden gelen göçmenlere yönelik olduğu, sorulan soruların, o ülke vatandaşlığının İslâm değerleriyle bağdaşıp bağdaşmadığı yolundaki kuşku-lar üzerine bina edilmiş olmasından anlaşılıyor. Bunu, İslâm ve terörizm kavramlarını bir arada değerlendirmeye yönelik, açıkça ayrımcılık ve önyargı kokan sorularda da görmek mümkün.

Örneğin Baden-Württemberg İçişleri Bakanlığı'nın testinde (soru 23), New York'taki 11 Eylül 2001 saldırılarını gerçekleştiren kişilerin 'terörist' mi, yoksa birer 'özgürlük savaşçısı' mı olduğu soruluyor. Veya başka bir soruda (soru 27) Yahudilerin dünyadaki tüm kötülüklerin müsebbibi olup olmadıkları yoklanmaya çalışılıyor. Her zaman olduğu gibi, medyanın daha fazla ilgisini çeken sorular, bu

konuları bir hak olarak algılamayı da geride tutarak, her şeyi banalleştirmeye çok elverişli biçimlerde sunulan, üstsüz denize giren kadınlar, öpüşen gay çiftler, vb. karşısındaki tepkilerin ölçülmesinin magazin bakışıyla yansıtılmasından ibaret...⁽⁴¹⁾

* "Hollanda, ülkeye yerleşmek isteyen Müslümanlara gay'lerin öpüşme sahneleri ile kadınların üstsüz olmasını 'doğal karşılama' şartı getirdi. Uyum sınavına girecek göçmenlere dağıtılan 'test çantasında' yer alan iki saatlik DVD ile adayların Hollanda'nın liberal ortamına hazırlandığı öne sürülüyor. Müslümanlar ise 'eğitim değil, tahrik amaçlı' diye karşı çıkıyor.

Yeni yasal düzenlemeye göre, evlenme yoluyla Hollanda'ya gelecek kişiler, önce bulundukları ülkelerdeki Hollanda temsilciliklerinde girecekleri sınavda başarılı oldukları takdirde, kendilerine ülkeye giriş ve geçici ikamet izni verilecek. Sınava girmek isteyenlerin 350 Euro harç ödemesi gerekiyor. Hollanda'ya yerleşmek isteyen ve bu sınava girmek zorunda olan kişiler için özel ders paketleri hazırlandı. Düz metin ve görüntü malzemesinden oluşan bu ders paketleri, 64 Euro'ya yalnız Hollanda'da satılıyor ve ülkeye gelmek isteyen kişilerin yakınları bunu satın alarak adaylara gönderebiliyor.⁽⁴²⁾

* "Örneğin, 'Nootmuskat adlı baharat hangi eski Hollanda sömürgesinden gelmiştir' sorusunun yanıtını, Hollanda'nın yerlilerinden bilenlerin sayısı bir elin parmaklarını geçmezken bunu bir yabancının yanıtlayabileceğini düşünüyor musunuz? Ya da, 'Amsterdam'dan Enschede kentine hiç duraklama olmadan kaç saatte gidersiniz' sorusunu, o yolu katetmeden kim bilebilir ki? Testteki komik ötesi sorular bununla kalsa iyi. Ya şu sorulara ne demeli? Indische Nederlanders ne demektir? (Endonezya kökenli Hollandalılar için kullanılan bir deyim)

Ve işte Hollanda'nın testindeki kimi sorular: - Willem van Oranje neden Hollanda için önemli? - 4 Mayıs'ta neyi anarız? - En büyük çiçek soğanı sektörü hangi bölgededir? - Aktif seçme hakkı olmak ne demek? - Kraliçenin görevleri nelerdir? - Kızartma yağını ne yaparsınız? - Evinizde patlayan ampulü hangi çöp bidonuna atarsınız? - Eviniz yandı. Yeniden yapmak için hangi sigortaya ihtiyacınız var? - Evinizde gaz kokusu var, ne yaparsınız? - İş arkadaşınız ayrımcılık yapıyor, tepkiniz ne olur? - Evinize hırsız girdi, ne yaparsınız? Hırsız, kendisine verilen cezaya itiraz edecek, nereye başvurması gerekir? - Hollandalılar yeni yılda neden havai fişekli kutlama başlattılar?⁽⁴³⁾

Evet, AB'nin, üzerinde eğreti duran "çokkültürcülük" kisvesinden soyunma yönünde hızlı adımlarla ilerlediği bir tabloyla karşı karşıya olduğumuzu bir kez daha vurgulamak gerekiyor. "Bir kez daha" diyorum; çünkü "çokkültürcülük"ün gerek ABD, gerekse AB açısından bir "cila"nın ötesinde bir anlamı olmadığını vurgulayageldim.⁽⁴⁴⁾

Ama Türkiye'de kimi çevrelerin, AB'yi "bütün ırklara, uluslara, kültürlere, dillere vb. alabildiğine gelişme kapısı açarken ortak çıkarlarda bütünleş"ti-ren⁽⁴⁵⁾ bir "uygarlık projesi" olarak görmede ayak direyen "iyimser ısrarları" karşısında bir kez daha vurgulamalı:

- Öncelikle, çokkültürcülük, bir uygulama çerçevesindense, bir "söylem"dir. Bu söylemin nasıl yürürlüğe konulacağı konusunda, örneğin AB ülkelerinin üzerinde uzlaştığı bir yasal çerçeve yoktur. Bu nedenle farklı ülkelerde, konjonktürel olarak değişen farklı uygulamalara konu olmuştur. AB ülkeleri "tutunumlu, istikrarlı" bir çokkültürcülüğü hayata geçiremediği gibi, hayata geçirilebilenlerin sınırları, ülke ve Birlik bazında giderek sıkılaştıran "güvenlik" yasalarınca sürekli daraltılmakta ve/veya ihlâl edilmektedir.

- Kaldı ki "çokkültürcülük" AB çerçevesinde teritoryal azınlıklara (Bask, Korsikalılar, İrlandalılar vb.) değil, çoğu Müslüman ülkelerden gelen göçmen/mültecilere yönelik bir tasavvurdur. Hedefi, göçmenleri, ev sahibi ülkenin çalışma standartlarından, geldikleri ülkelerdekine yakın standartlara, örneğin daha düşük ücretlere, daha düşük düzeyli sosyal haklara, daha uzun çalışma saatlerine, daha az sosyal güvenceye razı bir kültür içinde tutmak gibi gözükmektedir.

- Göçmenler AB ülkeleri içinde en yoksul ve dışlanmış kesimleri oluşturduğu ölçüde, çokkültürcü uygulamalar, "paralel toplumlar" ya da "etnik varoşlar"ın oluşmasına katkıda bulunmuş gözükmektedir. Dışlanan ve kronik bir yoksulluk/yoksunluk çeken göçmenler, iç dayanışma örüntülerine, bir başka deyişle "sosyal sermaye"lerine dönecektir tutunabilmek için. Bu ise, alıcı toplum ile göçmen gruplar arasındaki (hem toplumsal, hem de mekansal) mesafeyi daha da açan bir gelişme olmuştur. Örneğin Almanya'daki Türk göçmenler arasında İslamcılığın yükselmekte olduğu, gözlemcilerin ortak saptamasıdır.

- Öte yandan, çokkültürcü söylemler, yukarıdaki örneklerden de görüleceği üzere, Avrupa toplumlarında hızla yaygınlaşan yabancı düşmanlığı ve ırkçılığa karşı bir güvence oluşturmak bir yana, bu zihniyetler kurumsal düzlemlerde (polis, göçmen ofisleri, şirketler...) giderek daha sık ortaya çıkmaktadır.⁽⁴⁶⁾

- Tüm "çokkültürcü" söylemlere karşın, göçmenler, Avrupa ülkelerinde "en alttakiler" olmayı sürdürmektedir ve yakın gelecekte bu durumun düzelebileceğine dair herhangi bir gösterge yoktur.

- Sonuç olarak, çokkültürcülük söylemi, AB ülkelerinin, işsizliği kalıcılaştıran, geniş kitleleri yoksullaştıran, ülke içerisindeki gelir uçurumunu derinleştiren, emek piyasasını deregülerize eden vb. neo-liberal politikaların gerekleri doğrultusunda, başka bir deyişle göçmenler Avrupa ülkelerinin sırtındaki "kambur"a, taşınması zor bir yüke dönüştüğü ölçüde AB yönetimlerinin kolaylıkla vazgeçebilecekleri bir "cila"dan ibarettir. Gelişmeler öyle gösteriyor ki, bu söylem Birlik düzleminde terk edilmekte, ve eski asimilasyon/entegrasyon çabalarına yönelinmektedir. Bundan böyle, AB ülkelerinin göçmen politikalarında, "uyum sağlayamayanların" sınır dışı edilmesine varan bir sertleşme beklenmelidir.

Evet, bir çanlar, çoktandır bir "Batı uygarlığı" getirisi olarak çokkültürcülük için çalıyor. Ama bu ne Avrupa'daki göçmen işçiler için içe kapanıp "kültürel sığınaklar"a çekilmenin, ne de Avrupa emek/toplumsal muhalefet hareketleri için bedbinlik ve yılmnlığa teslim olmanın gerekçesi olmalıdır. Bu durum, her iki taraf için de Avrupa'da ayak seslerini duyuran neo-liberal faşizme karşı birlikte bir mücadele verebilmenin de zeminini oluşturuyor. Farklı kültürlerin "medeniyetler savaşı" söylencelerine prim vermeden, birbirleriyle etkileşerek bir arada varolmasının önkoşulu olan "halkların kardeşliği" böylesi bir mücadeleden geçmekte çünkü...

Dipnotlar

- 1 "Almanya Bir Nöle Kaybetti", Radikal, 11 Nisan 2006, s.3.
- 2 The European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia (Avrupa ırkçılığı ve Yabancı Korkusuna Gözlemleme Merkezi), 11 Eylül olaylarından sonra bir çok Avrupa ülkesini izleyen bir çalışma yürüttü. Bu kurum, araştırma sırasında yayımladığı grilem raporunda, 11 Eylül'den sonra Avrupa'da Müslüman karşı tutumların ve tacir olaylarının arttığını vurguluyor. Raporu Avrupa'da aramada azımsanmayacak bir kesimin Müslümanlara korku ile baktığı ve istifi inancına manup olanları güvenlik açısından potansiyel tehlike olarak gördükleri ifade edildi. Benzer şekilde İngiltere'de "İslamofobia" başlığı altında yayınlanan iki rapor, İslamofobinin 11 Eylül'ün ürünü olmadığını, daha önce de var olduğunu gösteriyor.
- 3 Bu raporlar İslamofobinin Batı ülkelerinde uzun yıllardır bulunduğunu, ancak son 20 yılda daha belirginleştiğini, daha uç ve tehlikeli boyutlara ulaştığını vurguluyor. (Talip Kültürkan, "AB'de Müslümanlar ve İslamofobi", Radikal İki, 26 Mart 2006, s.5.)

- 4 Bülent Erenler, "Avrupa'nın Geleceği: İslamofobia", Cumhuriyet Strateji, Yıl:2, No:45, 26 Eylül 2005, ss.8-10.
- 5 "Transatlantik İrkiçlik Hırsı", Cumhuriyet, 22 Mart 2006, s.11.
- 6 "Müslümanların Yasası Zorlaştı", Cumhuriyet, 4 Ağustos 2005, s.10.
- 7 "Müslümanlar Menzilde", Radikal, 4 Ağustos 2005, s.10.
- 8 "İngiltere'de Bir Türk Devleti", Cumhuriyet, 5 Ağustos 2005, s.10.
- 9 Nilgün Cemaloğlu, "İrkiç Sürgünlük", Cumhuriyet, 1 Ağustos 2005, s.17.
- 10 "Vienna'da Gizli Galp Ajamı Sağ", Radikal, 25 Ekim 2005, s.13.
- 11 Nilgün Cemaloğlu, "Çizme'de 'Aryan'lık Tartışması", Cumhuriyet, 29 Ağustos 2005, s.17.
- 12 "Yine Adilak Göçmenler Yandı", Cumhuriyet, 31 Ağustos 05, s.11.
- 13 Güven Özalp, "İrkiç Raporu Akıldır", Milliyet, 17 Şubat 05, s.18.
- 14 Çokkültürcülüğe Tepki", Cumhuriyet, 17 Mart 2005, s.11.
- 15 Ian Black, "Onları Şeytan Gibi Görmeyin", The Guardian, 2 Şubat 04.
- 16 "Müslümanların Savaşta", Cumhuriyet, 17 Temmuz 2005, s.11.
- 17 Nilgün Cemaloğlu, "Hastington Falacı Gibi...", Cumhuriyet, 28 Mayıs 2005, s.17.
- 18 "Türkiye'nin AB Üyeliği Şansı Sıfır", Cumhuriyet, 25 Mayıs 2005, s.12.
- 19 Edmund Stoiber, "Şiddet Devletin Tekelindedir", Cumhuriyet, 24 Mart 2006, s.11.
- 20 Gündüz Vasoğlu, "Almanlarda Yüksek Zeki Düzeyi", Radikal, 31 Temmuz 2005, s.19.
- 21 "Berlusconi: Çok Etilli Olmaktan", Radikal, 29 Mart 2006, s.12.
- 22 Edmund Stoiber, "Şiddet Devletin Tekelindedir", Cumhuriyet, 24 Mart 2006, s.11.
- 23 "İtalya, yargısız ve stresiz gözaltı işçisi ile mücadele paketi açıkladı. İngiltere, AB'de telefon ve e-posta iletişiminin izlenmesi için bastırıyor. AB terlele mücadele paketi açıyor. AB'nin polis devleti yokta..." ("Polis Devleti Yokta", Radikal, 13 Temmuz 2005, s.10.)
- 24 Üstelik bu "Demir Perde" yalnızca zihniyetlerde, yoksulise geçen "faşist ruh"nda, giderek peşimsizleşen yasal düzenlemelerde, siyasetin sağa kayışında, neo-faşist partilerin yükselişinde vb. tezahür etmekte kalmıyor. Yer yer, fiziksel bir varlığa da dönüşüyor. Nasıl mı? Şöyle: "AB'nin göç talebi karşısında, büyük bir hendek inşa etmekten başka bir strateji de yok. İspanya ve İtalya, sığınmacı ve göçmenleri durduracak kamp yerleri olarak tampon bölgeye dönüştürülmek isteniyor..." (Samir Nair, "AB Hendek İnşa Edecek", El País, 20 Kasım 2005.)
- 25 "Çarşafı Kadını Az Para", Cumhuriyet, 15 Ekim 2005, s.10.
- 26 Saif Tekelioğlu, "Tehlikeli Provokasyon", Cumhuriyet, 3 Ekim 2005, s.10.
- 27 "Nazilere Devlet Yardımı", Evrensel, 1 Ekim 2005, s.11.
- 28 "Ar Özgür Akıllı'yı Suçladı", Cumhuriyet, 7 Ekim 2005, s.10.
- 29 "İspanya Göçmenleri Öldürdü", Cumhuriyet, 30 Eylül 2005, s.10.
- 30 "Cebelirizik'te Sığınmacı Öldürüldü", Cumhuriyet, 7 Ekim 2005, s.10.
- 31 "Fransa Sığınmacı Tutanıya Övünüyor", Cumhuriyet, 18 Ekim 2005, s.10.
- 32 Kayın Erzur, "İngiltere, Medya ve Savaş: İrkiç Olmayan Barış Bir Dünya İçin", Cumhuriyet, 10 Temmuz 2003, s.7.
- 33 "Britanya'da İrkiçlik", Radikal, 5 Mart 2005, s.13.
- 34 "Avrupa'daki İrkiçliğin Hedefi Müslümanlar", Siyasal Gazete, Yıl:2, No:12, Aralık-Ocak 2005, s.7.
- 35 "Uluslararası İnsan Hakları Raporu: Müslüman Düşmanlığı Artıyor", Cumhuriyet, 8 Mart 2005, s.11.
- 36 "26 Bin Yeni Yabancı", Cumhuriyet Dergi, No:982, 16 Ocak 2005, s.12.
- 37 "İslam Dinini Korumayın", Radikal, 22 Mart 2006, s.11.
- 38 "Hollanda'nın gündemine, kamusal alanda sadece Hollanda'da konuşulması, burkasını yasaklaması gibi tasarıları alırken, halk da yalın kökenli 'sembel' gençleri kışkırtımından geçimiyi tartışıyor. Bu manzara bakan Alman İçişleri Bakanı Wolfgang Schäuble, 'Hollanda'dan öğreneceklerimiz var' diyor..." ("Portakal Ülkeye Beceren Gelin", Radikal, 16 Mart 2006, s.12.)
- 39 Güven Özalp, "Avrupalılık Testi", Milliyet, 25 Mart 2006, s.22.
- 40 "AB Göçmenle 'Sözleşecek'...", Radikal, 24 Mart 2006, s.13.
- 41 Turpan Tahanlı, "Avrupa'da Büyüyen Ayrımcılık", Radikal, 30 Mart 2006, s.10.
- 42 "Ertok Sınay", Hürriyet, 17 Mart 2006, s.20.
- 43 Yusuf Özkan, "Mühacirler Yaya Kaldı", Cumhuriyet, 19 Mart 2006, s.10.
- 44 Bkz: "Çokkültürcülük Üzerine Notlar", Sibel Özbudun, Kültür Halleri, Geyimge, Ötelede, Güntürnaz, Ötopya Yayınları, Ankara, 2002; Sibel Özbudun, "Her Parlayışın Altın Doğuldu" ya da Çokkültürcülük Üzerine Sesli Doğrular", Uzun Yürüyüş Dergisi, No:72, Kasım 2005; Sibel Özbudun, "Çokkültürcülük'e Neler Oluyor?", Uzun Yürüyüş, No:69, Temmuz-Ağustos 2005.
- 45 Orhan Bursalı, "Geleceğin Çekirdeği", Cumhuriyet, 22 Haziran 2003, s.6.
- 46 "Danimarka, hem 'göçmen ve mülteciler'den, hem de Avrupa'dan sığınmacı bakan Bened Haarder'in bakanlık kuruluna verilen yetkili bir parti için yazdığı ve film tiplelerinin toplu stüdyo'da uykı şarkı şarkısıyla sarıldığını" (Cezaiz Kahraman, "Göçmen Bakanından İrkiç Şarkı", Radikal, 5 Ekim 2004, s.13.)

KAVRAMLAR-II

Hüseyin MUTLU

Klasik mantık ve diyalektik olmayan materyalizmde kavram ve kategorilerin oluşumu, gelişimi, birbirleriyle ilişkileri, bağlantıları, geçişleri, gelişmeli hal ve süreçleri, canlı-dinamik yapıları bir bütünlük içinde ele alınmaz. Diyalektik yapıları ve gelişmeli halleri kavranamaz. Kavram ve kategoriler diyalektik bir süreç izlemezler. Birbirinden kopuk ve statik bir yapıya sahiptirler. Kavramlarda birike birike gelişip derinleşen bilginin canlı diyalektik özünü, kategorilerdeki bilginin basamaklarını gelişim sürecini kavrayan temelden yoksundurlar. Klasik mantıkta kavramın işleyişi bir şeyin bilinmesi için o şeye bir kavram yükleme işlemidir. Nesneyi-şeyi akla dayanarak soyutlayıp diğer nesnelerden ayırtederek hareketsiz bir görünüme dönüştürmek ve adlandırma işlemidir.

Bu işlemin doğru olmadığı açıktır. Bilgi teorisinde mantıkta doğru bir yöntem izlenmediğinden doğru bilgiye ulaşmak, nesnelliğin göreceli yaklaşık doğru bilgisini edinmek olanaklı değildir. Mantık, "Bilgi ile uğraşan öğretilerdir... Bilgi teorisidir. Bilgi insan aracılığıyla (Ya da insan tarafından) yansıdır doğanın. Ama bu yansı basit değildir, dolayumsuz değildir, bütün değildir, bir dizi soyutlamadan, kavramların, yasaların, vs. oluşmasından, formlandırılmasından meydana gelen bir süreçtir bu ve bu kavramlar, yasalar vs. sürekli hareket ve gelişim halindeki doğanın evrensel yasalarını görecel olarak yaklaşık olarak kucaklamaktadırlar. Gerçek olarak üç terim var burada: 1) doğa, 2) İnsan bilgisi (bu aynı doğanın üstün ürünü olarak) insan beyni ve 3) doğanın bilgisindeki yansımanın formu kavramlar, yasalar, kategoriler vs'dir bu form. İnsan bütün doğayı dolayumsuz bütünlüğü içinde hiç eksiksiz olarak kucaklayamaz, yansıtamaz, tasarlayamaz; soyutlamaları, kavramları yasaları evrenin bilimsel bir tablosunu vs. vs. yaratıp kurarak sürekli şekilde buna yaklaşabilir insan sadece."(Lenin Felsefe Defterleri sf. 147-148)

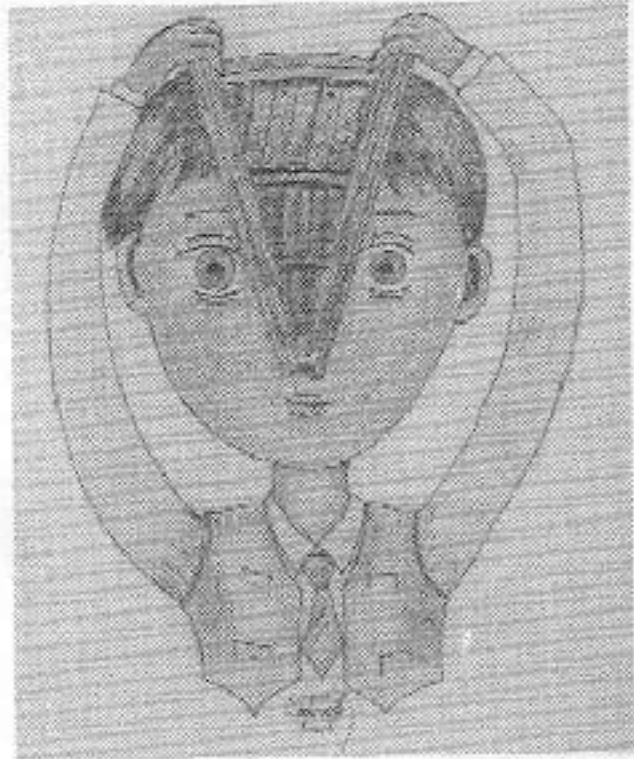
İnsan tarihsel olarak hep doğanın göreceli yaklaşık bilgisine ulaşma ve doğayı kendinden kendi içine dönüştürme çabası gütmüş, gütmeye de devam edecektir. Bu çaba insanlık tarihi boyunca ilerleyip gidecektir. Doğanın bilgisine ulaşmanın her süreci doğanın insan düşüncesine yansıyan kavramsal bilginin her anı, durağı canlı ve dinamiktir. Bu bilgi kavram oluşturma süreci hareketsiz, statik değil, dinamiktir. "Bilgi düşüncenin ebedi sonsuz olarak nesneye yaklaşmasıdır. Doğanın düşüncedeki yansımasını 'ölü', 'soyut' bir tarzda değil, hareketsiz olarak değil, **çelişkisiz olarak değil**, ebedi bir hareket, çelişkilerin ebedi bir doğuş ve çözülüş süreci olarak anlamak gerekir." (Lenin felsefe Defterleri sf. 159)

İdealizmde genel olarak bu işleyişin sürecin tersi izlenir. İnsan bilgisi ve insansal kavramlar, doğanın insan düşüncesinde diyalektik yansıması olarak, doğanın yeniden insan düşüncesinde kavramlaştırıp yaratılması olarak değil, tersine, kavramdan soyut düşünceden gerçekliğin, nesnelliğin yeniden üretilmesine giden süreç izlenir. İdealizmde gerçek soyut evrenseller olan kavramlardır. Gerçeğe bu soyut evrensellerin bilgisinden ulaşılır. Yani nesnel gerçeklik, doğa, soyut evrensellerin bir yansıması olarak vardır. Bilgi teorisinde kavram ve kategorilerin oluşturulmasında bazı idealistler, metafizikçi değil diyalektikçidirler. Bunlar Platon'dan Hegel'e kavram ve kategorilerin yapıları, gelişmeli hal ve süreçleri diyalektik yapı üzerinde kurup işleseler de kurdukları bu kavramların diyalektik yapısı taban, tavan üzerindedir. Yani diyalektik yapı ayakları üzerinde durmuyor, tersine başın üzerinde ayakları havadadır. Marks, tersyüz edilmiş Hegel diyalektiğini, bilgi teorisini kavram ve kategorilerin yapısını yeniden ayakları üzerine oturtur. Tavan, taban üzerine bina edilir. Bilgi teorisinde kavram ve kategorilerin işleyişi, yapısı yerli yerine oturtulur.

"Hegel gerçeği kendinde toplayıp odaklaştıran, kendi derinliklerinde dönen kendi kendine devrime kaynaklık eden düşüncenin ürünü olarak kavrama hayaline kapıldı. Oysa ki soyuttan somuta yükselme

yöntemi düşünce için sadece somut kendine mal etmenin, onun zihinde somut olarak yeniden-üretmenin yoludur. Ama bu somutan kendisinin oluştuğu süreç bu değildir. Bu durumda kavramsal düşünceyi gerçek insan kavranan doğayı da başlı başına tek gerçeklik belleyen bilinç türü için felsefi bilincin belirleyici özeliği kategorilerin süreci, sonuç olarak dünyayı üreten ilk mahmuz dürtüsünü ne yazık ki dışardan alan gerçek üretme eylemi olacaktır; somut bütünlük bir düşünce bütünlüğü bir düşünce somutu, gerçekten düşüncenin kavramlaştırmanın bir ürünü olduğu oranda yine bir teoloji oluyor ama doğrudur bu; ama kesinlikle dolaysız algılayışın dışında ya da üstünde kendi kendini doğuran kavramın ürünü anlamında değil, dolaysız; algılamının işlenip kavramlar haline getirilmesinin bir ürünü olarak... Gerçek özne ise kafanın dışında bağımsız varlığını ilk başta olduğu gibi sürdürür." (K. Marks. Grundrisse, Aktaran H. Hillel Ruben. Marksizm ve Materyalizm.)

Diyalektik materyalizm idealizmin aksine kavram ve kategorilerin oluşumunda gerçek başlama noktasının somut gerçek olduğunda ısrar eder. Başlangıç noktasında somutun kabulü, bütün düşünce kavram ve kategorilerin gerçek somutluklara dayanılarak üretilmesinin düşüncenin, somutu soyutlayarak "kendine maletmesi", zihinde işleyerek yeniden üretilmesi anlamına geldiğinin kabûlüdür. Bu önsel olarak, nesnel gerçeğin, doğanın insan bilincinden bağımsız olarak varolmasına düşünce ve kavramların doğanın somut gerçeğin yansıması olarak kabûlüne dayanır. Soyuttan somuta yükselen düşünce kavramsal bilgi, gerçekliğin görecel yaklaşık doğru bilgisine giden diyalektik yolda ilerlemektir. Bu soyut-somut tüm kavramsal bilgimizin, düşüncemizin gerçeklik üzerine kurulduğunu gösterir. Gerçekliğin, soyutlanmasıya yeniden gerçekliğin somutlanması yani gerçekliğin yeniden üretilmesi olduğundan başka bir anlam taşımaz. Somut gerçeğin yeniden üretimi insan bilincine yansıyan gerçeğin zihinde bir çok işleminden geçirilerek, yeniden somutlanması, üretilmesidir. Aklın özgür üretimine nesnel gerçekten kopulmuş, kavramın kendi kendini üretimine dayanmaz. Bu teolojiye, idealizme götürür. Düşünce ve kavramların gerçekliğin soyutlanmasından koparılması, aklın-düşüncenin ürünü olarak ele alınması Marks'ın deyimiyle totoloji olur. Somutan yeniden üretimi, düşüncenin özgür, kendi kendine üretimi değildir, "dolaysız algılamının bir ürünüdür.

Soyut-somut tüm kavramlarımız gerçeklikle ilişkilidir. Gerçeklikle bağı koparıldığında tersten, ilişkilendirildiğinde, kavramlarımızın düşüncenin özgür üretimini kavramının kendi kendini yarattığı sonucuna götürür. Bu da idealizmden başka bir şey olamaz. Genel olarak düşüncenin, kavram ve kategorilerin gelişimi, toplumsal pratiğin gelişim sürecinden gerçek somutun kendisinden, gerçekliğin keşfi sürecinin her adımından soyutlandığında koparıldığında, tersten ilişkilendirildiğinde idealist bir güzergaha yelken açılmıştır. Varlığın temel biçimlerini Anı matematiğin kavramların anlığın özgür olarak ürettiği savunusunu yapan Duhring'e karşı polemğinde Engels, "... anı matematikte, anlığın yalnızca kendi öz yaratıları ve düşünceleriyle uğraştığı hiçte doğru değildir. Sayı ve biçim kavramları, gerçek dünyadan başka bir yerden gelmemişlerdir. İnsanların saymayı, yani ilk aritmetik işlemi yapmayı öğrendiği on parmak her şey olabilir, yalnızca anlığın özgür bir yaratısı olamaz. Saymak için, sayılacak şeylerin varlığı yetmez, ayrıca bu şeyleri sayıları dışındaki bütün öbür niteliklerden soyutlayarak gözönüne alabilme yetiside gereklidir. Bu yeti, deneyim üzerine kurulur uzun bir tarihsel gelişmenin sonucudur. Tıpkı sayı kavramı gibi biçim kavramıda, dış dünyadan alınmış ve anı düşünce ürünü olarak beyinden fıskır-

mamıştır. Biçim kavramına varmadan önce biçimler olan şeylerin varolması ve biçimlerinin karşılaştırılması, gerekmiştir. Arı matematik, nesne olarak uzaysal biçimler ve gerçek dünyanın nicel, ilişkilerini, yani çok somut konuyu alır. Bu konunun son derece soyut bir biçim altında görünmesi onun dış dünyada yeralan kökenini ancak üstünkörü bir örtüyle gizleyebilir" (Anti Dühring, sf. 88) der ve Dühring'in Hegelci idealist anlayışını açığa çıkarır. Bilimsel olarak insanın ürettiği tüm kavram ve kategorilerin somutla ilişkisini temellendirir. Düşünce, bir kez somutu soyutladığında, somutu kavramlaştırdığında, soyuttan yeni soyutlamalara yönelir, yeni somutluklar oluşturur. Artılar (+) Eksiler (-), x'ler' den en soyut ve sanal kavramlara değin tüm kavramların somtluğa dayanan bir bağ ilişkisi vardır. Hiç bir görüngü ve verinin olmadığı ortamda insan anlayışının kavram üretmesi olanaklı değildir.

Somut gerçeğin insan düşüncesindeki yansıması, gerçeğin soyutlanarak yeniden kurulması olarak kavramlar, kavramsal bilgi sürecinin temelidirler. Bu da maddi dünyanın insan aklından yansımasından ve düşünce biçimlerine dönüşmesinden başka bir şey değildir. (K. Marks Kapital Cilt 1 sf. 26) Bu süreç basit edilgen bir yansıyı oluşturmaz. İnsan beyni mekanik bir rol değil, dinamik bir rol oynar. Bu dinamik işleyiş sürecinde beyinde bir çok üst ve karmaşık işlem gerçekleşir. Gerçek, bütün özellik ve yanlarıyla, çelişkili gelişmeli hal ve süreçleriyle ele alınarak soyutlamaya gider. Soyutlama işlemi gerçekliğin yeniden kurulması işlemidir. İnsan zihni aklı diyalektik bir işleyiş içinde bir somut'u diğer somutlarla karşılaştırır, ayırır, diğer somutlarla ilişkisi içinde değerlendirir. Görünümünden öze, dıştan içe doğru ilerler, iç çelişkilerini çelişkilerin oluşturduğu bütünün gelişim halini vs. vs. bütünlük içinde inceler, çözümler, sınıflandırır, birleştirir, genelleştirerek kavramlaştırır. Gerçek somut böylece "bütünlük içinde tam olarak yansıtmak, özünü ve iç yasalarını göstermek için düşünce yoluyla bol algı verilerini yeniden biçimlendirir ve kurma işlemine tabi tutarak, kabalrı, yanlışları bir yana ayırıp, inceleri, doğruları seçerek bir noktadan ötekine adım adım ilerleyerek dıştan içe doğru yürüyerek bir kavramlar ve teoriler sistemi kurarak, algısal-bilgiden akla uygun bilgiye" (Mao Teori ve Pratik. sf. 17) giden yol izlenir. Bu süreçte, insan beyni dinamik bir rol oynar.

Kavram ve kavramsal bilginin oluşturulmasında

insan beyninin dinamik rol oynaması bir kez, somutu soyutlandırdıktan kavramlaştırdıktan sonra yüksek soyutlanmalara gitmesi somuttan bağımsız olarak kavram ve düşüncenin beynin özgür bir üretimiymiş gibi bir görünüme bürünür. Beynin bu soyutlanma işlevi idealizm de düşüncenin nesnel somuttan koparılmasına ayrı bağımsız bir rol biçmesine yol açar. Konunun son derece soyut bir biçim altında görünmesi onun dış dünyada yer alan kökenini ancak üstün körü bir örtüyle gizleyebilir. (Engels Anti Dühring) "Hegel için insan beyninin yaşam süreci düşünme süreci Hegel bunu 'ide' adı altında bağımsız bir özneye dönüştürür. Gerçek dünyanın yaratıcısı ve mimarı olup gerçek dünya yalnızca 'ide'nin dışsal ve olgusal (fenomensel) biçimidir. Benim için tersine, fikir maddi dünyanın insan aklında yansımastan, düşünce biçimlerine dönüşmesinden başka bir şey değildir." (K. Marks) Kapital. Cilt 1 sf. 28-26) Tüm insansal kavramlarda doğa-somut gerçeklik oldukça orijinal bir şekilde diyalektik bir temelde yansır. Leninin deyişiyle kavramlar doğada "ete ve kana" sahiptirler. Soyutlamayla bağımsız bir görünüm almaları, bu geçerliği değiştirmez.

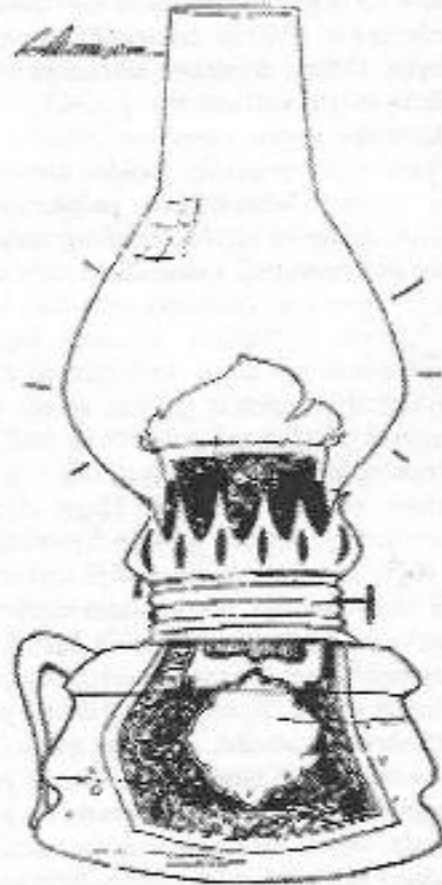
Kavram ve kategoriler somut-maddi dünyaya karşılık içinde oluşurlar. Maddi gerçeğe öncel olamazlar. Hegel'de -idealizm- tersine somut gerçeğe öncel değişmez temel başlangıçtır kavramlar. Kavramların diyalektiği, gelişimi kendi iç çelişkisinden (kavramın kendi iç çelişkisi) kaynaklanır. Kavramın bu iç çelişkisi, yeni diğer tüm kavramların birbirinden çıkmasına birbirine bağlı olarak oluşmasına temel oluşturur. Kavramlar ancak diğer kavramlarla bağıntı içinde varolabilirler. Kavramın iç çelişkisi kavramdaki devinime, gelişime, yeni kavramlara geçişe olanak sağlar. Hegel'de ilk kavramsal başlangıç varlık kavramıdır. Varlık "en kapsamlı, en gerçek en yüksek" kavramdır. Diğer tüm kavramlar kategoriler varlık kavramından çıkarlar. Varlık kavramı kendi kendine bir kavramdır. Başka bir kavrama bağlı değildir. Başlangıç olarak varlık "en boş, en soyut, en ilkel" durumdadır. Hiç bir kavrama bağlı olmayan, kendi kendine dolaylımsız olan "...varlık, salt varlık başka belirlenimi olmayan varlık. Belirlenmemiş dolaylımsızlığı içinde varlık yalnızca kendisiyle özdeşir... Bu varlık, salt belirlenimsizlik ve boşluktur... Ona ilişkin herhangi bir şey düşünmek olanaksızdır. Başka deyişle o aynı zamanda bu boş düşünceden ibarettir. Varlık, bu belirlenmemiş dolayım ya da dolaylılık, gerçek hiçlik yokluk demektir."

"Hiçlik, salt (katıksız) hiçlik kendi kendisiyle ya-
lın özdeşliktir, tam bir boşluktur, belirlenim ve içe-
rik yaklaşıdır" (Hegel Seçilmiş Parçalar-Mantık
Bilim Sf. 72) Varlık-hiçlikle çelişki halindedir. Çe-
lişkili birlik oluşturur. "Varlıkla hiçliğin birliği imdi
salt varlıkla salt hiçlik aynı şeydir... varlığın hiçliğe
hiçliğin varlığa, geçip onda erimesi demektir..." Var-
lıkla hiçliğin bu birliği "dolaysızca çözülüş, kaybo-
luş devinimidir" (Agt. sf. 73) Varlığın "birbirinden
ayrılmaz durumda bulunan birlik aynı zamanda bu
uğraklardan farklıdır. Böylece o uğraklar karşısında
bir üçüncü terim olup, bu üçüncü terimde en tikel bi-
çimi içinde oluşur. Geçiş oluşla aynı şeydir. Varlık-
la hiçliğin, her birinin hakikati, birlik olarak tanıtladı-
kları, gene kendilerinin olan içkin diyalektik yapı
bu oluşur. Böylece, Hegel varlık kavramından baş-
layarak, tüm kavramların kategorilerin oluşumunu
diyalektik bir temele oturtur. Tabii bu diyalektik, baş-
şı üstünde duran diyalektiktir.

Hegel de hiçlikle özdeş olan varlık ve hiçlik var-
lık çelişkisinden oluşan geçişle diğer kavram ve
kategorilerin belirlenimine başlar. Kendinde kendili-
ğinden olarak var olan varlık kavramından diğer be-
lirlenmiş kavram ve kategorilere geçiş başlar. Sonlu-
sonsuzluk nicelik-nitelik, öz-görünüş, nedensellik
bağıntılılık, vs. gibi kavramsal belirlenimlere göre
kavramsal süreç başlamış olur. Düşüncenin kavram-
sal olarak salt kendisi olarak varolması, kendi ger-
çekliğini ve nesnesini üretmesi bu temelde gerçekleşir.
Maddi dünyanın varlığı düşünceye bağlanır. Marksist
diyalektik Hegel diyalektiğinin tersi, ayak-
ları üzerinde var olur. Düşüncenin diyalektiği, di-
yalektik gelişimi maddi dünyanın toplumsal yaşa-
mın diyalektiği üzerinde kendi yasalarını oluşturur.
"... Soyuttan somuta yükselme yöntemi, düşüncenin
somutu kendine temellükünün (kendine mal etmenin
b.a) onu zihindeki somut olarak yeniden üretmesinin
tek yoludur. Ama bu hiçbir şekilde, somutun kendi-
sinin ortaya çıkış süreci değildir. (K. Marx, Grundrisse)
Algılama sonucunda zihinde, zihinde somutun
yeniden üretilmesi, elde edilmesi, soyuttan somuta
yükselme" sürecidir. Burada soyut düşüncelerin ala-
nından, somut düşüncenin oluşturulacağı alana yük-
selme olur. Yoksa, düşüncenin kendi nesnesini üret-
mesi anlamında değil.

Hegelci düşünce diyalektiğinde, düşünce ve ev-
renselerle nesnenin özdeşliği vardır. Ve gerçek so-
mut düşüncedir, evrenselidir. Maddi dünya (nesneler
dünyası) düşüncede elde edilendir ve özdeşler.

Marksçı diyalektik; düşünce maddi dünya gerçek
nesnel insanın düşüncesindeki yansıması olarak or-
taya koyarken, düşünce, nesne özdeşliği kurulmaz.
Kavramlar, nesnel somutu yaklaşık görecel olarak
yansıtan evrenseller olarak ele alınır. Kavramların
diyalektiği devinim hareketi maddi dünyanın gerçek
üretim sürecinin diyalektiğinden hareketinden çıkari-
lır. Bu çıkarılma, insan zihnini anlığı kavram ve
kategoriler olarak somutu yeniden üretmesidir. Dış
dünyanın gözlerle algılanmasının insan zihninde iş-
lenerek kavramlaştırmasıdır bu. Somut-maddi dün-
ya "... hiç bir şekilde gözlem ve kavrayışın dışında
ya da üstünde düşünen ve kendi kendini doğuran
kavramın ürünü değildir". (Marks Grundrisse) So-
mutu-gerçekliği anlama sürecinin yani gerçeği ince-
leyip kavrama sürecinin dışında kavramsal bilgi söz
konusu değildir. Düşüncenin dünyayla girdiği ilişki
de, ilişkinin toplumsal karakterinde gerçekliği yeni-
den üretilip kavramlaştırması zekanın-anlığın bir ürü-
nü olarak ortaya çıkar. Bu; gözlem ve kavrayışın
kavramlar olarak insan anlığında işlenmesidir. Bu iş-
leme ve insanın gerçeklikle ilişki süreci gerçekliği

dönüştürme edimi tamamıyla diyalektik bir ilişkidir. Doğayı egemenliğine bağlama kendi içine dönüştürme pratiğine giren insan özne olarak rol oynar. Bu basit işgüdüsel algısal bir işleyiş değildir. Doğayı kendine bağlama, dönüştürme süreci aynı zamanda insanın da değişme ve gerçekliği yeniden üretme sürecidir. Bu süreçte oldukça bol algı verileriyle gözlemlerle gerçekliği tanıma, nüfuz etme, kavrama süreci olarak ilerler ve algısal bilgidен kavramsal bilgiye doğru yol izler. Bu pratik süreçte, insan gerçekliğe derinliğine dalma-tanırma eğilimi taşır. Gerçekliği bütünlüğü içinde kavrama eğilimi algı ve gözlemleri derinleştirme götüneştürme öze, özün çelişkili birliğine, gelişmeli hal ve sürecine bağımlı duruma inme, tanıma, kavrama ve gerçekliği çözme sürecine girme sürecidir. Gerçekliği tanıyıp kavradığı ölçüde gerçekliği kavramlaştırarak yeniden üretir ve değişterme pratiğine girilir. Bu süreç dinamik bir süreçtir. Bilginin edinimide öyle.

"Bilgi düşüncenin ebedi ve sonsuz olarak nesneye yaklaşmaktır. Doğanın insan düşüncesine yansımaları, 'ölü' bir tarzda değil, **haraketsiz olarak değil, çelişkisiz olarak değil, ebedi bir hareket, çelişkinin ebedi bir doğuş ve çözülüş süreci**" (Lenin, Felsefe Defterleri sf. 159)'nin diyalektiği olarak ele almak gerekir. Doğayı diyalektik bütünlüğü ve gelişimi içinde inceleyip kavramadan, gerçekliği yeniden üretmek, özüne uygun yansıtmak olanaklı olmaz. Uygun yansıtmak, gerçekliği yeniden üretmek; gerçekliğin çelişkili bütünlüğünü, çelişkinin yönünün/gelişme eğilimini sürekli devinimli özünü inceleme-kavrama sürecinin kendisidir. Lenin'in deyişiyle bu; "nesnelerin özündeki çelişkinin incelenmesi", "çelişken, birbirlerini karşılıklı dışlayan, karşıt eğilimlerin tanınması, keşfedilmesi"dir. Şeylerin diyalektiği diyalektik gelişme süreci, gelişimi düşüncenin diyalektiği gelişim sürecini ortaya çıkarır. Kavramlaştırma, şeylerin diyalektiğini gelişimini yansıtmak, yeniden üretmedir. Hegel diyalektiği bunun tersi bir işleyiştir. Şeylerin diyalektiği, kavramları değil, kavramların diyalektiği şeylerin diyalektiğini yaratır-yansıtır. Kavramların hareketi, şeylerin hareketini yaratır. vs. Marks'da, marksçı diyalekte; şeylerin nesnel dünyanın diyalektik yapısı, gelişmeli hal ve süreci, düşüncenin diyalektik yapısını, gelişmeli sürecini yansıtır, meydana getirir. Gerçekliğin kendisi çelişkili bütünlüktür, canlıdır, hareketlidir, bağımlıdır. Gerçeğin bu yapısını tanıyıp kavradığımızda, onu doğru olarak yansıtır, kavramlaştırırız. "Maddenin hareket biçimlerini biliyorsak (...)

maddenin kendisini de tanıyoruz demektir"(Engels) Gerçeği tanımak, onun diyalektik yapısını ve gelişmeli hallerini bilmektir.

Kavramlar gerçeğin tarihsel bilgisini, gelişimini, bugün oluşturduğu aşamayı gösterirler. İnsanın bilgi birikiminin havuzudurlar. Aynı zamanda "... dünya hakkındaki bilginin gelişme yasalarının teorisidir. Yani dünya hakkındaki bilginin tarihinin dökümü, toplamı, sonucudur"lar. "(Kategoriler), evren hakkındaki bilgi edişinin basamaklarıdır" (Lenin, Aktaran A. Çubukçu diyalektik Materyalizm) İnsan bu kazanımı, toplumsal pratik içinde, doğayı dönüştürme eyleminin sürecinde oluşturur. Soyutlamayla ulaştığı bilginin gelişme yasalarıyla gerçekliği tanır, yeniden üretir. Gerçekliğin bilgisini oluşturur. Soyutlamayla edinilen tüm bilgi kavram halindedir. Oluşturduğumuz kavramlar diziniyle, ağıyla dünyayı tanır, dünya hakkındaki tasarımlara sahip oluruz.

Kavramsal bilginin oluşumunda soyuttan somuta, yeniden somuttan soyuta giden diyalektik bir yol izler. Soyuttan somuta, somuttan soyuta doğru ilerleyiş, gidiş-geliş gerçeklikle ilişki sürecinin ortaya çıkardığı bir zorunluluktur. Burda bir diyalektik ilişki bütünlüğünü buluruz. Tümdengelim-tümevarım. Tek yanlı tümdengelim ve tümevarım bize gerçekliğin görecel yaklaşık doğru bilgisini vermez, gerçekliğin uygun biçimde yeniden kurmamızı sağlamaz. Bilginin kavramsal olarak oluşmasında analitik ve sentetik (çözümlemeli ve birleşimsel) bütünlük gerekli ve zorunludur. Diyalektik bu bütünlüğü oluşturur. Bilginin formlarındaki birbirinden kopukluğu ortadan kaldırır. Bilgi formlarının bütünlüğünü sağlar. Tüm formların bir biriyle ilişkisi, bağıllığı birbirine geçiş ve çıkış halleri somut tümlüğü içinde kavranır. Bilgide mantıksal olanla tarihselliğin birliği kurulur. Bilgi tarihselliği içinde ele alınır, kavranır.

Diyalektik, analiz-sentezin tarihselle-mantıksalın birliğini içerir. Gerçekle ilişkinin bütün yanlarıyla ilişkili yukardan aşağıya aşağıdan yukarıya, götüneştürme öze, basitten karmaşığı soyuttan somuta doğru yol olarak gerçeğin çelişkili bütünlüğünün hareketinin canlılığının gelişmeli sürecinin, bağımlılığının, nicel ve nitel tüm değişim eğrisinin bilgisine ulaşma çizgisinde ilerler. Gerçeği tanıyıp kavradığı ölçüde, gerçeği yeniden kurar, değişime uğratar. Kavramsal bilgiyi oluştururken, soyuttan somuta yükselme, en soyut, en genelden en somuta en özele doğru diyalektik bir hareket içinde bulunur. Tümdengelim ve tümevarımın tüm özelliklerini kapsar.

İLERLEMECİ TARİH

Haşmet ZEYBEK

VOLTAİRE...
HERDER...
KANT...
SCHELLİNG...
FICHTE...
HEGEL...
MARKS...

GEİST: (Nous = Soluk, nefes); TİN-RUH-AKIL-
EVREN İLKESİ; DÜŞÜNME ve BİLİNÇ İLKESİ.

APRİORİ: (Deney öncesi);

AMPİRİO: Bilginin sınırlarını araştırma ve eleştirme yöntemi.

ÖZGÜRLÜK KURAMI: İnsanın tüm yapıp-etmele-ri öncesindeki istenç (irade); Eylemi yönlendiren bir isteme ve seçme olanağını dile getiren.

ÖZGÜRLÜK: Yalnızca etik açıdan değil, toplum-
sal ve antropolojik saptamalar.

'BEN'-'DİŞ DÜNYA' ve 'TANRI': Decartes'in ara-
çsal septsizminden sonraki adımda içine girdiği, ka-
nıtılamaya nesne edindiği üç kavram. Zihinde bulduğu
Tanrı kavramının öznesi olan, Tanrının ontolojik anla-
mı, onun yetkinliğine güvenerek ortaya koyar.

-Oldukça geniş bir alana yayılan, zorlu bir araştır-
ma gerektiren bu çözümleme açısından, Hegel önem-
li bir düşünüm noktasıdır.

Hegel'i bunca önemli kılan iki neden var...

-Birincisi; Hegel, ilerlemeci anlayışı oluşturan dü-
şünce akıntılarını güçlü ırmak yatağında birleştiren
bir düşündür.

-Hegel'in tarih anlayışı; işin özünde, Voltairre,
Herder, Kant, Schelling'i ve Fichte'nin belli düşünce-
lerinin ustalıklı bir birleşimidir.

-Konuya bu açıdan bakıldığında, Hegel'in 'TARİH
FELSEFESİ'nde yepyeni düşünceler aramak boşuna
bir çaba olacaktır.

-İkincisi; öncellerine çok şey borçlu olan Hegel'in
tarih anlayışı kendine özgü bir bütünlüktür.

-Bu nedenle Hegel öncellerinin basit bir izleyicisi
olarak görülemez.

-Düşüncesinin güçlü yapısı nedeniyle Hegel, ba-
zen doğrudan bazen dolaylı biçimde, kendisinden

sonraki düşünürleri öylesine etkilemiştir ki, bu etki
günümüzde de gücünden bir şey yitirmiş değildir.

-Hegel'i bilmeyen bazı Marksçıların, Marks'tan
bazı Hegelci düşünceleri, Marks'ın öngöremeyeceği
bir hevesle alıp benimsemeleri, abartmaları, bu etkiye
somut bir örnektir. Bugün birçok Marksçı, Marksçılık
adına, Hegelci bir eylemi sürdürmektedir.

Voltaire-Hegel, 'Tarih Felsefesi' deyimi önerimi
benimsiyerek, deneysel, olay-anlatıcı tarihten farklı,
yeni bir tarih anlayışı ortaya attı. HEGEL'e göre
önemli olan tarihi olguların, olayların, saptanması de-
ğildir... Asıl önemlisi olayların neden gerçekleştikleri,
ne biçimde olup bittiğini ve bunun nedenini kavra-
maktır. Olayları yalnızca dışsallıkları içinde, belli bir
zamanda, belli bir yerde gerçekleşen insan eylemleri
olarak ele aldığımız sürece kavramamız olanaksızdır.

-Tarihi olayları kavramada can alıcı nokta, belli
eylemleri gerçekleştiren insanların ne düşünerek, han-
gi ereklere kovalıyarak o biçimde eylemde bulunduk-
larını anlamaktır.

-Kısacası, Hegel'e göre; her tarih, düşünce tarihidir.

-Hegelci tarih felsefesi: Tarih üzerine felsefi dü-
şünce değil, tarihi kendisinin, insanlık tarihi biçimin-
de düşüncede sergilenmesidir.

Herder- (Bu düşünceler, Herder'den alınmıştır.)
Hegel'in tarih felsefesi ilk çağlardan bugüne kadar sü-
ren bir ilerlemeyi sergileyen insanlığın evrensel bir ta-
rihidir.

Kant- (Kant'tan alınmıştır.) Bu gelişimin konusu,
gerçek bir toplumsal ilişkiler dizgesi içinde sergilenen
ahlaki insan aklıyla özdeş özgürlüğün gelişmesidir.
Öyle ki; felsefi tarihin yanıtlaması gereken soru dev-
letin nasıl ortaya çıktığı sorusudur.

Schiller- (Schiller'de alınmıştır.) Tarihçi geleceği
ilişkin hiçbir şey bilmez; tarih gelecekteki bir ütopya
değil, gerçek olan şimdide sona erer.

Fichte, İnsan özgürlüğü, özgürlüğünün bilinciyle
aynı şeydir. Özgürlüğünün gelişmesi bilinçliliğin ge-
lişmesidir, kavramın çeşitli zorunlu aşamalarının bir
bir ardından tamamlandığı bir düşünce ya da mantık-
sal gelişme sürecidir.

Schilling- Felsefi tarih yalnızca insan sürecini de-
ğil, evrensel bir süreci, dünyanın kendi bilincinin iç-
erisinde tin olarak kendini gerçekleştirdiği bir süreci
de sergiler.

Hegel- Tarih felsefesi, düşünceden bağımsız değildir.

-Hegel felsefesinden kopuk bir biçimde ele alındığında, Hegel'in tarihle ilgili düşüncelerinden çok farklı anlamlar çıkarmak olası.

Hegel- Bu nedenle dikkatli olmak gerekir.

-Hristiyanlığın Tanrısının; Hegel felsefesindeki karşılığı konumundaki SALTİK TİN (Absoluter Geist) kavramı, Hegel düşüncesinin kilit kavramıdır.

Hegel- Öncesiz, sonrası varlığı dile getiren; SALTİK TİN, doğayla özdeşleşmiş bir çeşit doğa tanrıdır, başka bir şey değildir.

-Hegelci hep tanrısalığın, dinbilimle iç içe geçmesinin nedeni budur.

Hegel- Öncesiz, sonrası bir kendilik olarak, SALTİK TİN evrendeki her varlığın yaratıcı nedenidir. Varolan herşey ondan türemiştir. Bilindiği gibi Hristiyanların yüce tanrısı, insanlara doğru yolu göstermek ereğiyle doğallaşmış, Hz. İsa'nın bedeninde nesneleşerek (cisimleşerek) Kutsal Bakire'den doğarak dünyaya gelmiş. İnsanların Hz. İsa'yı öldürmek istemeleri karşısında tekrar göğe yükselmiştir.

-Hegel'in SALTİK TİN'i de benzer bir yol izler.

Hegel- SALTİK TİN yeniden kendine dönmek üzere devinime geçer.

-Önce kendisine yabancılaşarak Hegelci bir dille dışsallaşarak doğallaşır.

Hegel- Bu nesnelleşmeden evren, yıldızlar, güneş dünya vb. oluşur. Daha sonra dünya üzerinde canlı varlıklar, en sonunda en yetkin, dönüşen, biricik varlık olan insan ortaya çıkar.

Bütün varlıklar nesnelleşmiş SALTİK TİN'in görüntüleri, belirlenimleridir.

HER VARLIK: SALTİK TİNDEN TÜREMİŞTİR!..

onun kendisini ortaya koyduğu, açılıp serpildiği basamakların biri konumundadır.

Saltık Tin'in gelişimi diyalektik üçlemelerle süren kavramsal bir dizidir.

-Hegel mantığın görevi saltık tin'in kavramsal gelişimini ortaya sermektir. Bu nedenle Hegelci diyalektik yöntem onun felsefesinin içten zorunlu bir parçasıdır. Diyalektik gelişme Hegel felsefesinin özünü açığa vurur.

Hegel- SALTİK TİN en yetkin canlı olan, insan bilincinde kendisini yansıtacak aynaya kavuşur. İnsan anlığı saltık Tin'i yansıtarak, onun kendi kendisinin bilincine ulaşmasına, böylelikle daha yetkin bir duruma gelmesine aracılık eder. Dolayısıyla saltık Tin'in gelişmesi salt doğallaşmayla tamamlanamaz insan anlığında, insan bilincinde bu açılıp gelişme sürer.

SALTİK TİN: İlk, en saf en ilkel düşünce biçimlerinde, inançlarında söylencelerinde, efsanelerinde

belirir. Daha sonra dizgisel inanç biçimleri, dinler sonunda felsefi düşünceler ortaya çıkar.

Saltık Tin'in kendini tanıması içinde bulunduğu yabancılaşmayı aşarak kendisine dönmesi için insan bilincindeki gelişimin tamamlanması gerekir. Bu tamamlanma felsefede sağlanabilir. Çünkü; felsefe insan, düşüncesinin en yetkin en üstün biçimidir. Felsefede varlığın saltık bilgisine ulaşan, saltık tin böylece içinde bulunduğu yabancılaşmadan kurtularak başladığı yere kendisine döner: ÖZGÜRLÜĞÜNE KAVUŞUR.

Saltık tin'in doğallaşmasıyla insanın insan düşüncesi ortaya çıkması birbirinden tümüyle farklı iki dünya yaratır.

Hegel- Doğanın yaratılmasından sonra insan ortaya çıkar. Ve oğal dünyaya karşıtlık oluşturur.

VARLIĞIYLA İKİNCİ DÜNYA KURAR. GENEL BİLİNCİMİZE GÖRE İKİ DÜNYALİYİZ. DOĞA DÜNYASI VE TİNSEL DÜNYA. TİNSEL DÜNYA İNSANIN MEYDANA GETİRİLDİĞİ DÜNYADIR.

Tin dünyası yalnızca insandan oluşur, çünkü düşünün biricik varlık insandır. İnsanı diğer varlıklardan ayıran düşüncedir.

Saltık Tin'in kendisini seyrettiği ayna olan insan düşüncesinin alçaktan yükseğe gelişimi aynı zamanda saltık tin'in kendi ereğine ulaşmak için haradığı çabanın da bir serimidir.

O'na göre: doğa dünyası sürekli aynı şeylerin yinelenildiği çevrimsel bir döngüdür.

Tomurcuklar gelişir, düşer, yerlerine yenisi gelir. Ağaç filizlenir, yapraklanır, çiçekler açar meyve verir.

Ama bu süreçte hep aynı kalır. Bir yıllık bitki, meyveden sonra yaşamaz. Ağaç yıllarca yaşar. Ama bir gün o da ölür.

Doğadaki yeniden canlandırma yalnızca aynı şeyin yinelenmesidir. Hep aynı döngüyle yinelenen can sıkıcı bir gelişme.. Doğa dünyasında 'Güneşin altında yeni bir şey doğmaz.

Oysa tin dünyasında durum farklıdır. Tin'in güneşi söz konusu olduktan tinin devinimi bir kendisini yenileme değildir.

... Tinin gelişimi her zaman başka başka biçimlere girmesiyle değişen görünüşüyle gerek bir ilerleme oluşturur.

Hegel- Belli bir tinsel oluşum doğal bir şey gibi zamanla geçip gitmez. Yani tinsel oluşum kısmen koruyan, kısmen yükselten bir ilkenin sonucu olarak aynı zamanda daha yüksek bir oluşumdur. Belli bir tinsel oluşum kendini bilincini kendisi gerçekleştiren kendini bilen bir etkinlikte kaldırılır. Bir düşünce etkinliği olarak gerçekleşen bu kaldırma aynı zamanda,

hem saklama hem yükseltmedir. Tin bir yandan gerçekliği kendisi olduğu şeyi kaldırırken, aynı zamanda oluşmuş olduğu şeyin özünü, düşüncesini genel yanını kendisine kazanıp saklar. Doğal biçimlerdeki gelişme tek düzenliliğinin ötesine geçmez. Doğada hep aynı belirlenim her zaman için durağan bir nitelik olarak ortaya çıkar. Tüm 'değişmezler' bu niteliğin sınırları içinde gündeme gelen, ikinci türden gerçekte değişme olmayan 'değişmedir.'

Oysa insan: gerçek değişme yetisiyle hem daha iyiye daha yetkine yönelme güdülenmesiyle belirlendiği için, tin dünyasında her şey farklıdır. Tin dünyasında değişme, sözcüğünün gerçek anlamıyla bir değişmedir. Bu dünyada değişme ilerleme bir kuraldır.

Doğadaki 'gelişme' dingin bir gidiş gösterir.

Çünkü; Doğa ürünlerinde kendisine eşit kendi içinde kalır.

Doğadaki bu dingin 'gelişme' tin dünyasında tinin kendi kendine karşı yaptığı çetin, sonu gelmez bir kavga döngüsüdür. Tin dünyasındaki gelişme örgensel yaşamda olduğu gibi zararsız çetışmasız bir gelişme değil tersine kendi kendisiyle sert, zorlu bir uğraşmadır.

Doğada, ölümden doğan yaşam yine bireysel yaşamdır.

Tür bu değişme içinde töz olarak karşımıza çıkar. Bireyin yok olması türün yeniden bireyselliğe dönüşü demektir. Türün korunumu yalnızca aynı varlık biçiminin tek düze yinelenmesiyle olur.

Tinsel değişme ise yalnızca yüzeyde değil, fakat kavramdadır da. Düzenlenen kavramın ta kendisidir. Doğada tür hiçbir ilerleme yapmaz. Türdeyse her değişme ilerlemedir.

'DOĞA KENDİ KENDİSİNİ KAVRAYAMAZ'

Bunun içinde oluşturduklarının olumsuzlanması diye bir şey onun için söz konusu değildir.

Tinsel alanda ise daha yüksekteki oluşum. Daha önceki daha aşağı basamaktakinin yeniden işlenmesiyle görünüş alanına görer. Bir önceki oluşum bu nedenle sona erer.

Bir sonrakinin bir öncekini aydınlatarak görünüş alanına girmesi nedeyiledir ki; tinsel oluşumlar zaman içinde görünür.

Hegel- Saltık tin ürünü doğa dünyasını tarihin dışında bırakan benim için tarihin sahnesi yalnızca tin dünyasıdır.

Tarihi süreçler, deyim yerindeyse, zamana yayılmış mantıki geçmişlerdir.

TARİH BİR ÇEŞİT MANTIKTAN BAŞKA BİR ŞEY DEĞİLDİR.

Zamanda gelişmiş mantıki bir süreç olarak tarihte

önem taşıyan kavramsal sıranın, kavramsal gelişimin kavranmasıdır.

Hegel- Böylece tarih hakkındaki bilgimiz önsel kavramsal bir bilgidir. Evet!.. Tarihi olaylar, eylemler vardır. Bunlar incelenmelidir. Ama bu eylemleri incelemek, öncelikle eylemleri gerçekleştiren insanların tutkularını ereklere kısaca düşüncelerini incelemektir. Her tarihin düşünce tarihi olmasının anlamı budur. Dolayısıyla dünya tarihi saltık tin'in tarihi süreçteki diyalektik kavramsal gelişiminden başka bir şey olamaz.

Tarihi ele alacak düşünce için kendisine sonradan bir de olayın ekleneceği yazgılar, tutkular, halkların enerjisi birinci dereceden araştırma konuları değildir. İncelencek asıl şey tindir, tinin gelişimi kavramsal ilerleyiştir.

'Olayları gösteren tindir, ilk olan hakların önderi merkur, tindir.' Tarihi olaylara dayanan açıklama kavramsal açıklamaya çoğu kez uygun gelmez. Ama bunu sorun yapmamak gerekir.

Çünkü; Tarihi gereçler bilgiler eksiktir çoğu zaman. Uygunluğun nedeni bu bilgi eksikliğidir.

Hegel- Tarih ele alınacaksa önce anlık açıdan ele alınmalı, nedeni, etkisi öncelikle açıklanmalıdır. Dünya tarihinde önem taşıyan özseli (kavramları) ele almalıdır.

Bireyin grupların devletlerin çok çeşitli çabaları, tutkuları ereklere olabilir. Ama tarihçi bunlarda kalmamalı, öze yönelmelidir.

'TÖZSEL VE FİZİKSEL DÜNYA, TİNSEL DÜNYAYA BAĞLI OLDUĞUNDAN YADA FİZİK DÜNYANIN TİNSEL DÜNYANIN KARŞISINA ÇIKIÇAĞI HİÇBİR DOĞRU OLMADIĞINDAN, TİNSEL DÜNYANIN BELİRLENİMİNİN VE DÜNYANIN EN SON EREĞİNİN TİNİN KENDİ ÖZGÜRLÜĞÜNÜN GERÇEKLEŞTİĞİ OLDUĞUNU VARSAYIYORUZ.

Hegel- Bana göre ÖZGÜRLÜK; dolaysız doğal olan bir şey değil. İkkin kazanılması gereken bir şey. Bu nedenle bazı düşünürlerin tasarımıladığı, insanın doğal durumunun özgürlük olduğu düşüncesi tümüyle yanlıştır.

TAM TERSİNE DOĞAL DURUM: ŞİDDET DİZGİNLENMEMİŞ İÇ GÜDÜ, İNSANLIK DIŞI EYLEMLERE, DUYGULANIMLAR DURUMUDUR.

KAVRAMIN GEREĞİ OLARAK ÖZGÜRLÜĞÜ ÖZGÜRLÜK YAPAN ŞEYLER HAKTIR, TÖRELLİKTİR.

Bunlarda kendisine ve kendisi için genel özsellikler nesneler, ereklere.

ÖZGÜRLÜĞÜ YALNIZ BİÇİMSEL ÖZNEL ANLAMDA ONUN ASIL ÖZÜNÜ OLUŞTURAN NESNELERDEN, EREKLERDEN SOYUTLAYARAK ELE ALMAK HEP YAPILAN BİR YANLIŞLIKTIR.

Anlatılan Senin Hikayendir

KAPİTAL

KAPİTAL OKUMA NOTLARI

Bayram KAYA

Birinci bölümün kısa özeti.

Meta, insan emeğinin ürünü olarak insanın belirli ihtiyaçlarını karşılamaya yarayan ve öteki metalarla değiştirilebilen maldır. Meta, kullanım değeri ve değerin (değişim değeri) çelişkili birliğidir. Meta, zıtların birliğidir. Kullanım değeri, bir ihtiyacı karşılayan yararlı özelliğidir. Değer, bir tür malın bir başka tür mal ile değiştirilmesini sağlayan nicelik ilişkisidir. Eğer 1 kg. çikolata 4kg. bisküviye eşit ise, çikolatanın yapılması için harcanan emek miktarı, 4kg. bisküvinin üretilmesi için harcanan emek miktarına eşittir. Zira Marksist değer yasası, bir metanın değerini, içerdiği toplumsal bakımdan gerekli emek miktarı ile belirler. Yani mal değişimi, malın içerdiği toplumsal bakımdan gerekli soyut insan emeği miktarına göre düzenlenir. Değer, değiştirme işleminden doğar ve değiştirmeye temel olan metanın ikili özelliği metayı yaratan emeğin ikili karakterinden gelir; Somut ve soyut emek. Başlangıçta tek tek metalar değiştirilirken, tarih içinde alışverişte sık kullanılan bir madde "genel eşdeğer" biçimini alır. Sözelimi altın değişim metası olur, para haline gelir.

Para ya da Meta Dolaşımı

Altının ilk işlevi, metaların değerlerini nitel olarak eşit, nicel olarak karşılaştırılabilir büyüklükler olarak temsil etmektir. Böylece altın, değer evrensel bir ölçüsü olarak iş görür. Ve salt bu işleviyle altın en üstün derecede eşdeğer meta-para haline gelir.

Metaları ortak bir ölçü ile ölçülebilir hale getiren, para değildir. Para, bir değer ölçüsü olarak, metalar da içkin değer ölçüsüne, emek zamanına bir zorunluluk sonucu verilmiş dışsal bir biçimdir.

Bir metanın değerinin altın olarak ifadesi onun para biçimi ya da fiyatıdır. X kadar A meta=Y kadar para meta.

Para, insan emeğinin metada cisimleşmiş şekliyle değer ölçüsüdür. Ama belirlenmiş bir madeni ağırlık olması yönünden fiyatın ölçütüdür.

Fiyat bir metanın değerinin para ile ifadesidir. Aynı değerler karşılıklı olarak değişirler. Fiyat ile değer arasındaki fark nedir? Eğer arz, ödenebilir talebi geçerse, fiyat değer altına düşer, eğer arz, talepten az olursa fiyat yükselir. Meta üreticileri böyle bir durum karşısında üretimi ya kısar ya artırır, dolayısıyla üretimlerini ödenebilecek talep alanına kaydırırlar. Bu bakımdan değer, fiyatın etrafında oynadığı merkezi oluşturur. Bu da pazardaki rekabet mücadelesiyle açığa çıkar.

Metaların Başkalaşımı

Meta, her iki karşıt yanın kullanım değerinin ve değer birliğidir. Farklılığın bu birliği, iki karşıt kupta kendini gösterir. Metaların değişimi, biçimlendirme şu değişikliklerle birlikte olmaktadır.

Meta-Para-Meta

M-P-M

Tüm sürecin sonucu, M-M, bir metanın bir başkası ile değişimi, maddeleşmiş toplumsal emeğin dolaşımıdır. Bu sonuca ulaşıldığında süreç sona ermiştir.

M-P- ilk başkalaşma ya da satış

Her satış bir satınalmadır. M-P-M sürecinin ilk evresi M-P olduğu gibi P-M diğer bir M-P-M hareketinin son evresidir. Metanın ilk başkalaşımı, meta halinden para haline dönüşümü, aynı zamanda, onun da başkalaşımı, para biçiminden metaya dönüşümüdür.

Metanın İkinci ve Sanal Başkalaşımı

P-M, satınalma, aynı zamanda M-P, satıştır. Bir metanın son başkalaşımı bir diğerinin ilk başkalaşımıdır.

İlk alışverişte satıcı olan kimse böylece ikincide alıcı durumuna girer ve bu ikinci alışverişte üçüncü bir meta sahibi, satıcı olarak sahneye çıkar.

Bir metanın başkalaşımını meydana getiren birbirine ters olan iki evre, birlikte dairesel bir hareket, bir devre oluştururlar: meta biçimi, bu biçimden sıyrılış ve meta biçimine dönüş. Kuşkusuz burada meta iki farklı yanı ile görünür. Metanın hareketi bir devredir.

Dolaşım, doğrudan trampanın koyduğu, zaman, yer ve bireylere bağlı bütün sınırlamaları ortadan kaldırır ve bunu trampadaki, birisinin kendi ürünü elden çıkarması ve bir başkasının bu ürünü elde etmesiyle ortaya çıkan dolaysız özdeşliği, satış ve alış anti tezlerini parçalayarak yapar. Bu iki bağımsız ve karşıt fiilin, bir iç birlik olduğunu söylemek aslında bu iç birliğin bir dış antitezle kendini ifade ettiğini söylemekle aynı şeydir. Eğer bir metanın tam başkalaşımının birbirini tamamlayan iki evresi arasındaki zaman aralığı pek büyük ise ve satış ile satınalma arasındaki bölünme çok belirli hale gelmişse, aralarındaki iç bağ yani bunların iç birliği kendisini bir bunalım yaratarak ortaya koyar. (S: 129)

Metaların dolaşımı ile paraya doğrudan verilen hareket, başlangıç noktasından sürekli olarak uzaklaşan bir hareket biçimini alır ve bir meta sahibinin elinden bir diğerinin eline geçecek şekilde bir yol izler. İşte izlediği bu yol, onun devinmesidir. Meta sürekli dolaşım dışına düşer, para ise tersine dolaşım aracı olarak sürekli olarak bu dolaşım alanının içinde kalır ve bu alan içerisinde hareket eder. Peki bu olan sürekli olarak ne kadar parayı emer?

Para miktarı = $\frac{\text{metanın Dolaşımı için zorunlu fiyat toplamı}}{\text{Paranın dönme hızı}}$

Paranın Sermayeye Dönüşümü

Meta Dolaşımı Sermayenin Çıkış Noktasıdır.

Meta üretimi dolaşımı ve ticaret denen daha gelişmiş biçimi, sermayenin doğup büyüdüğü tarihsel temeli oluştururlar. 16. yy.da dünyayı saran ticaret ile yeryüzüne yayılan pazar, sermayenin modern tarihinin başlangıcı olmuştur. Tarih açısından sermaye toprak mülkiyetinin tersine her zaman başlangıçta para biçimini alıyor, paradan oluşan servet, tüccar ve tefeci sermayesi olarak ortaya çıkıyor. Her yeni sermaye, başlangıçta sahneye, yani pazara, ister meta, ister emek ya da ister para piyasasına, belirli bir süreçle sermayeye dönüşeceği para biçiminde çıkıyor.

Basit meta üretiminde, üretim değişim için yapılır ve amacı kendi metasına karşılık başka bir kulla-

nın değeri, alabilmektir. Meta-Para-Meta (M-P-M) biçiminde formüle edilir. Bu, satın alabilmek için satmaktır. Bu dolaşım içinde para, aracı görevini yerine getirir. Para, burada sermaye değildir. Sermayenin paradan ayrıldığı bir yan onun başka türlü bir dolaşım biçimi oluşturmastır. Para ile satın alınan metalar, daha pahalı satılmak amacı ile alınırlar: Para-Meta-Daha fazla para (P-M-P'). Bu, paranın sermayeye dönüşümü yanında sermayenin genel formülüdür de. Yani belli bir değer miktarı ya da para, bu dolaşım süreci sonunda daha büyük bir değer (P') elde etmek için dolaşıma sokulur. Başlangıçtaki değer ile sonunda elde edilen değer arasındaki fark artı-değerdir, yani para sermayeye çevrilmiştir, değer değerlendirilmiştir. Basit meta dolaşımı ile sermaye dolaşımı arasındaki temel fark budur. P' = Artı değer ile artırılmış para miktarı (P)dir.

Meta üretiminin ekonomik yasası değer yasasından biliyoruz ki, artı değer doğuşu, değer üzerinden fiyat artışına bağlanamaz. Çünkü eşit değerler

değiştirilmektedir. Sonra değer üzerinden fiyat artışları serbest rekabet kapitalizminde kısa ömürlü süreçlerdir. Ayrıca dolaşımda alış ve satış yoluyla bir değer doğmaz. Üretilmiş değerler değişir. Gerçi bütün burjuvalar fiyatları alışı azaltır, satışta yükseltir ama hepsi aynı şeyi yaptığı için bunlar birbirini dengeler.

Öyleyse kapitalist, artı-değer elde edebilmek için, pazarda öyle bir meta bulmalı ki, bu metanın kullanım değeri, kendi taşıdığından yani aldığı karşılığında daha fazla değer yaratabilsin. İşte bu karakteristik meta emek gücüdür; insanın çalışma yeteneği işgücüdür. Peki kapitalist işgücünü pazarda meta olarak ne zaman bulur? Doğa bir yanda para sahiplerini, karşı yanda kendi emek-gücüne sahip emekçiyi üretmez. Bu ilişki doğal-tarihsel ilişki değil, eski toplumsal üretim kuruluşlarının çöküşü ve yeni ekonomik dönüşümlerin ürünüdür. Bu ilişki feodal üretim biçiminin ve basit meta üretiminin temeli üzerinde sermayenin ilkel birikimi denen süreçte birlikte doğar. Kapitalist üretim sürecinin itici güdüsü ve belirleyici amacı, sermayenin kendini olanakların elverdiği en yüksek oranda değerlendirmesi, yani en yüksek artı değer üretimi dolayısıyla en yüksek oranda emek gücünün sömürülmesidir.

Emekçinin emek-gücünü satışı ve burjuvazinin satın alması ve artı-değerin kapitalist tarafından ele geçirilmesi, işte bunlar kapitalist üretim biçiminin özünü oluştururlar ve sermaye, kapitalistlerin kendi emekleri ile elde edilmiş değil, ücretli işçilerden söğürülmüş değerdir. Sermaye, burjuvazinin kendi sağladığı mülkiyet değeridir.

Şimdi sermayenin genel formülünü daha kolay kavrayabiliriz. Zaten sermaye olma özelliğinde olan para, artı-değerle sermaye (kapital) halini aldıktan sonraki dolaşımı, kendi başına bir amaçtır. Çünkü değer büyümeye, ancak bu hareketin sürekli yenilenmesiyle olur. Bu yüzden sermaye hareketinin sınırı yoktur. Sermaye paradır, sermaye metadır. Değer artık, metalar arası ilişkileri temsil etmek yerine, kendi kendisiyle özel ilişki içerisine girer. Başlangıçtaki değer olarak kendisini, artı-değer olarak kendisinden ayırdeder. İlk önce öne sürülen 100 YTL, ancak 10 YTL'lik artı değerle sermaye olur. Sermaye olur olmaz, oğul baba farkı kaybolur, ikisi birdir, 110 YTL'dir. Süreç boyunca çoğalıyor. Para daha fazla değerde para, değer kendisinden daha büyük değer oluyor. Değer kendine özgü hareketi içinde bağımsız bir varlık, para ve meta da onun göründü-

ğü ve soyunduğu biçimden başka bir şey değil. Tam da burada meta fetişizmi -yabancılaşma- dediğimiz belirleyeni bilinmez olan durum ortaya çıkıyor. Değer bağımsız bir varlık olunca üstüne mistik tülle geçiriyor ve emeğin ürünü olduğunu inkar edermişçesine, yaradanına meydan okuyor.

Sermaye Devresi

Para ancak değer doğurduğunda sermaye haline gelir. Belli bir miktarda para üretime yatırılır ve sonunda kapitalist, daha yüksek miktarda parayı geri alır. Demek ki sermaye, kendi değerini artıran değerdir. Bundan yeni bir bilmeceye varırız: bu kâr sağlama yeteneği nereden ileri gelir?

$$P-M < (E, \dot{U}A) \dots R \dots M' - P'$$

Formülde görüldüğü gibi devrenin başında, belli bir para vardır, kapitalist onunla üretim için gerekli metaları, yani üretim araçlarını ($\dot{U}A$), hammadde, enerji, yarı bitmiş ürünler vb. ile emek-gücü (E) satın alır. Bu da M' 'ya eşit bir üretim sermayesi demektir. Daha sonra ürünün maddileştiği üretim aşaması gelir. R , metanın üretiminde tüketilen üretken sermayedir. Bu evrede değeri M' 'den M' çıkan yeni metalar biçimlenir. Fakat ardından üretimden (U) çıkan bu metaların yani R 'nin realizasyon denen sınavdan başarıyla geçmeleri gerekir, yani yeni değerlerine denk P' kadar bir paraya satılmaları gerekir.

Bu evrenin herbirinde sermaye biçim değişir. Başlangıçta varolan para-sermaye üretim araçları ve emek-gücünün satın alınmasıyla meta sermayeye dönüşür. Meta sermaye, yeni metaların üretilmesini sağlar ve sonunda bunlar da para sermayeye dönüşürler. Böylece devre tamamlanır. Ama bu devre aynı işletme içerisinde sürekli biçimde tekrarlanır. Önemli olan bu sürecin sermayeye değer kazandırmasıdır. Ürünün satışıyla geri dönen para başlangıçta yatırıldan büyüktür. İkisi arasındaki fark kârdır. Kapitalist sanayide sermayenin başkalaşımı ve sermaye devresi hareketi budur.

Sermayenin Genel Formülündeki Çelişkiler

$P-M-P'$ devresi, daha pahalı satmak için satın almak, Nuh Tufanı'ndan kalma biçimler olan tüccar sermayesinde açık görülür. Eşdeğerler değişildiği sürece tüccar sermayesi olanaksızdır. "Savaş soygunculuk, ticaret genellikle dolandırıcılıktır" Tüccar alıcı

ve satıcı olan iki üretici arasına bir asalak gibi soku-
lur. Bu, üreticilerin düpedüz dolar dırılmasından baş-
ka bir şey değildir. Bu tefeci sermayesi için daha bir
doğrudur. Tüccar sermayesi, piyasaya para olarak sür-
rülür, oradan artmış olarak çekilir (P-M-P'). Tefeci
sermayesi ise bir ara terim olmaksızın iki uç terime
indirgenir, (P-P'). Paranın para ile değişildiği bu bi-
çim, paranın doğası ile bağdaşmadığı için, metaların
dolaşımı açısından açıklanamaz bir durum gösterir.
Bu yüzden Aristoteles şöyle der: Servet biriktirme,
bir yönü ticaret, diğer yönü ise ekonomiye bağlı iki
yönlü bir bilim olduğu için, ekonomiye ilişkin yönü
gerekli ve değerli, ticarete ilişkin yönü ise dolaşıma
dayanır ve haklı olarak hoşgörülmez. Çünkü bu doğa-
ya değil karşılıklı aldatmaya dayanır. Bu nedenle te-
feci pek haklı olarak nefret edilen bir kimsedir. Çün-
kü paranın kendisi, onun kazanç kaynağıdır ve icat
edildiği amaçlar için kullanılmamaktadır. Para, meta-
ların değişimi için meydana geldiği halde, faiz, para-
dan daha çok para yapar. Bu yüzden de adı buradan
gelir (faiz ve döl) çünkü doğanlar doğurana benzerler.
Ama faiz paranın parasıdır ve insanın yaşamını ka-
zanma biçimleri içerisinde doğaya en karşı olanıdır.

Emek Gücünün Alım ve Satımı

Parababası, bir metanın tüketiminden para sızdı-
rılmak için piyasada kullanım değeri değer yarata-
cak bir metayı bulmuş olmalıdır. Bu meta emek ka-
pasitesi yani emek-gücüdür.

Emek gücü ya da çalışma kapasitesi kavramın-
dan insanın kendisinde bulunan ve hangi türden
olursa olsun bir kullanım değeri üretirken harcadığı
zihinsel ve fiziksel yetilerin toplamı anlaşılmalıdır.

Emek-gücü sahibinin, çalışma kapasitesini bir
meta olarak para babasına satması için; (1) kendi ki-
şiliğinin kayıtsız şartsız sahibi olması gerekir. Eski
dünyanın kölesi ve serfi kendi kişiliğinin sahibi de-
ğildi, kölenin de serfin de sahibi vardı: Efendiler.
Emek-gücü sahibiyle parababası eşit haklara sahip
kimseler yani alıcı ve satıcılar olarak ilişkiye geçer-
ler. Emek gücü sahibi emekçi bunu yalnızca belli bir
süreliğine satar, yani meta sahibi işçi meta değildir.
(2) Emekçi kendi emeğinin gerçekleştirdiği metaları
satacak durumda olmayıp, kendi benliğinde varolan
emek-gücünü bir meta olarak satışa sunmak zorunda
kalmalıdır. (S184)

Ekonomik kategoriler tarihin damgasını taşır.
Ürünlerin metalar olarak ortaya çıkması toplumsal

iş bölümünün gelişmesini kullanım değerinin de-
ğişim değerinden ayrılmasını ilk önce trampayla baş-
layan bu ayrılmanın tamamlanmış olmasını öngörür.
Sermayenin tarihsel koşullarının doğması için ancak
üretim ve tüketim araçlarını elinde bulunduran kim-
se ile emek-gücü satan özgür emekçilerin pazarda
karşı karşıya gelmesi gerekiyor. Bu tek tarihsel va-
roluş koşulu bir dünya tarihini kapsıyor. Yalnız, pa-
ra ve meta dolaşımı sermayenin varoluşuna yetmi-
yor, ilkel meta dolaşımı bu biçime sahipti zaten. Ser-
maye ilk ortaya çıkışıyla toplumsal üretim sürecinde
yeni bir çağın başladığını ilan ediyor.

Emek-gücünün değeri, emekçinin varlığını sür-
dürmesi için gerekli olan geçim araçlarının değeridir.
Geçim araçları emekçinin normal durumunu sürdür-
mesine yeterli olmalıdır. Yiyecek, giyecek, barınak
gibi doğal gereksinimler, yaşadığı ülkenin iklimi ile
diğer fiziksel koşullara göre değişir. Zorunlu gerek-
sinimlerin çeşidi ve büyüklüğü tıpkı bunları karşıla-
ma şekilleri gibi bizzat kendileri tarihsel bir gelişme-
nin ürünleri olduğu için ve bu emekçiler sınıfının

oluşturduğu koşullara ve alıştırdıkları rahatlık derecesine bağlıdır. Bu nedenle, diğer metallerde olduğu gibi terisine emek-güçlü değerinin belirlenmesine tarihsel ve manevi bir ögede giriyor. Bununla birlikte belli bir ülkede belli bir dönemde, emekçi için gerekli olan geçim araçların ortalama miktarı pratik olarak bilinir.

Emek gücü üretim için gerekli günlük meta toplamı A olsa, bunun günlük ortalaması = 365 A/365 olur.

İş Süreci, Üretim İlişkileri ve Mutlak Artı-Değerin Üretimi

İş her şeyden önce hem insanın hem doğanın katıldığı ve insanın kendisi ile doğa arasındaki maddi tepkimeleri dilediği şekilde başlatığı, düzenlediği bir süreçtir. İnsan, doğanın ürünlerini kendi gereksinimlerine uygun bir biçimde ele geçirebilmek için kollarını, bacaklarını, kafasını, ellerini ve vücudunun doğal güçlerini harekete geçirerek doğa güçlerinden birisi olarak doğanın karşısına geçer. Dış dünya üzerinde bu şekilde etki yaparak onu değiştirmekle aynı zamanda kendi doğasını da değiştirir. Uyuklamakta olan güçlerini değiştirir ve bunları dilediği gibi hareket etmeye zorlar. En kötü mimarı en iyi arıdan ayıran şey, mimarın yapısını gerçekte kurmadan önce onu imgesinde kurabilmesidir. Her emek sürecinin sonunda daha önceden işçinin imgelemine başlangıç halinde var olan bir sonuç elde ederiz. İşçi üzerinde çalıştığı malzemede yalnızca bir biçim değişikliği yapmakla kalmaz aynı zamanda onun çalışma tarzını bir yasa haline getiren kendi amacını da gerçekleştirir ve kendi iradesini bu amaca tabi kılmak zorundadır. Bu süreç, organlarının çalışmasının yanı sıra bütün iş boyunca, işçinin iradesinin amacıyla sürekli olarak uyum halinde olmasını gerektirir.

Emek veya iş sürecinin basit öğeleri şunlardır: 1) İnsanın amaca uygun kişisel faaliyeti, yani işin kendisi. 2) İşin konusu. 3) İşin araçları.

İnsana yaşama araçlarını hazır olarak sunan, su dahil bakir toprak insandan bağımsız olarak vardır ve insan emeğinin evrensel konusudur. Bunlar, doğanın kendiliğinden sağladığı ve emeğin işlediği konulardır. Yakaladığımız ve yaşadığımız ortamdaki çekip aldığımız balık, bakir ormanda devirdiğimiz tomruk ve maden yataklarından çıkardığımız maden cevherleri, bunun örnekleridir. Öte yandan eğer emeğin konusu, deyim yerindeyse, daha önceki bir emeğin süzgecinden geçmişse buna hammadde diyoruz. Bütün hammaddeler emeğin konusudur, ama her emek konusu hammadde değildir.

Emek aracı, işçinin kendisi ile emek konusu arasında soktuğu ve faaliyetinin ileticisi olarak yararlandığı şeyler bileşimidir. İşçinin ilk sahip olduğu şey emeğin araçlarıdır. Böylece doğa onun faaliyetinin organlarından birisi haline geliyor onu kendi organlarına katıyor. Toprak onun ilk kileri olduğu gibi ilk alet deposu da oluyor. Doğanın sağladığı malzeme bir biçim değişikliğiyle insan gereksinimlerine uyarlınır. Emek, kendisini konuyla birleştirmiştir. Emek maddileştirilmiş, konu dönüştürülmüştür. İşçide hareket olarak ortaya çıkan şey, şimdi üründe hareketsiz, sabit bir nitelik olarak görülür. Demirci döver ve ürün dövmüş bir demirdir.

Bu süreci ürün açısından incelersek, hem emek araçları hem de emek konusunun üretim araçları olduğu ve emeğin kendisinin üretken bir emek olduğu açıkça görülür.

Özet olarak insanın çalışma sürecinde, üzerinde etkiye bulunduğu hammaddeler, yarı mamül maddeler, vb. emeğin konusudur. İnsanın iş sürecinde kullanarak çalışmanın konusuna etki yaptığı nesne ve araçların tümü de emek (iş çalışma) araçlarıdır. Emeğin konusu ile emek araçları birlikte üretim araçlarını oluştururlar. Üretim araçlarına, o araçları kullanacak olan insan ile insanın bilgisini eklersek üretim güçlerini anlatmış oluruz. Üretim ilişkileri ise üretim sürecinde, insanlar arasında kurulan zorunlu (burjuva-proleter) ilişki yanında dayanışma, iş bölümü gibi insanlar arasında kurulan ilişkilerdir. "Üretim ilişkileri" ile "üretici güçleri"nin bileşimi "Üretim biçimi"ni meydana getirir. Toplamlar tarihsel süreçte üretim biçimlerinin değişmesiyle yeni yapılar dönüşmüşlerdir. Bir toplumun gelişebilmesi için üretim güçleriyle üretim ilişkilerinin birbirlerine uygun düşmeleri zorunludur. Üretim güçleri gelişir, üretim ilişkileri bu gelişmeyi engellerse orada toplumsal devrim çağı başlar. (Bakınız ilk bölümdeki toplum şeması)

Aru-Değerin Üretimi

Kapitalist, değişim değeri olan bir kullanım değeri üretmek ister, yani satılacak kâr getirecek bir meta, bir mal üretmek ister. Sonra değeri, üretiminde kullanılan metaların toplam değerlerinden daha fazla olan bir meta üretmek ister, yani ürettiği şeyin değeri serbest piyasadan satın aldığı üretim araçları ve emek gücünden fazla olmalıdır. Çünkü amacı yalnız değer değil aynı zamanda artı değer üretmektir.

Değer, doğmuş bulunduğu özel kullanım değerinden bağımsızdır ama bir tür kullanım değerinde somutlaşmış olması da gerekir.

Hizmet bir meta ya da emek olsun bir kullanım değerinin yararlı etkisinden başka bir şey değildir.

Kapitalist, parasını yeni ürünün maddi öğeleri ve emek sürecinin öğeleri olarak hizmet edecek metalara çevirmekle, canlı emeği bunların ölü cevherleri ile birleştirmekle, aynı zamanda, değere dönüştürür. Yani geçmiş maddeleşmiş ve ölü emeği sermayeye, kendi kendinin değerini artıran bir değere üreyip çoğalan canlı bir canavara dönüştürür.

Canlı emeğin bir yandan yararlılık üretmesi, öte yandan da değer yaratması arasındaki fark, Marx'ın metanın tahliliyle bulduğu bu fark, kendini üretim sürecinin iki yanı arasındaki bir ayrılığa indirger: Değişmeyen Sermaye ve Değişen Sermaye.

Değişmeyen Sermaye(s) ve Değişen Sermaye(d)

Değişmeyen Sermaye: 1) Üretim araçlarının satın alınması için ayrılan sermaye payıdır. 2) Üretim süreci içinde değişmeyen sermayenin değer büyüklüğü değişmez. 3) Değişmeyen sermaye artı değer için ön koşuldur.

Değişken Sermaye 1) Emek-gücünün satın alınması için ayrılan sermaye payıdır. 2) Değişken sermaye üretim süreci içinde miktarını değiştirir, yani üretim sürecinde değer kazanır. (3) Değişken sermaye artı-değerin kaynağıdır.

Üretken emek, üretim araçlarını, yeni bir ürünün onu oluşturan öğelerine dönüştürürken, kendi değerleri de bir ruh göçümüne uğrarlar. Tükenmiş beden ayrılıp, yeni yaratılmış olana geçerler.

Kapitalist üretim sürecinde yalnızca değer yaratılmayıp aynı zamanda artı-değer de yaratılır, yani sermaye değerlendirir. Bu değerlendirme açısından sermaye değişmeyen (binalar, makineler, hammaddeler, iş aletleri, yardımcı malzemeler, aydınlatmak, ısıtma harcamaları, vb) ve değişen (ücretler) olarak ikiye

ayrılır. Bunun anlamı şu: Üretim sürecinde değişmeyen sermayeye 100 lira yatırılmışsa, bu üretimden gene 100 lira olarak çıkar, hacmi değişmez, mala yeni bir değer eklemeyiz. Aynı üretim sürecinde emek-gücü 100 liraya satın alınmışsa, işçi aldığı bu 100 liralık ücretin değerini ürettikten başka 100 liralık da artı-değer üretir, üretim sürecinden 200 lira olarak çıkar. Yani, işçi, somut emeği ile değişmeyen sermayeyi, sözgelimi hammaddeleri üretim aletleriyle işleyerek onlara değer kazandırıp yeni ek değer yaratır. Değişmeyen sermayenin değeri, işçinin emeğiyle yeni ürüne aktırılmıştır. İnsanın emek-gücü gerçekte sahip olduğundan daha fazla değer üretebildiği ve burjuvalar tarafından karşılığı ancak ücret biçiminde ödendiği için kapitalist sömürü mümkün olabilmektedir.

Sabit ve Döner Sermaye

Klasik ekonomi anlayışında döner sermaye kavramı ücretlerle birlikte hammaddeler, yardımcı maddeler, ısıtma aydınlatma harcamaları gibi şeylerdir. Yine klasik ekonomi tarihinde sabit sermaye, binalar, makineler, vb. gibi ilk kullanımlarında tükenmeyen ve üretim sürecinde uzun bir süre kalabilen mallarla ifade edilir. Bu kavramları değişen ve değişmeyen sermaye kavramıyla karıştırmamak gerekir. Değişen ve değişmeyen sermaye, artı-değer, kâr oranı ve sermayenin organik bileşimi gibi kavramların anlaşılmasını sağlar. Marx, sabit ve döner sermaye kavramlarını kullanır ama ekonomiyi açıklarken bunlara değil, değişmeyen ve değişen sermayeye başvurur. Sabit ve döner sermaye kavramları kapitalist ilişkileri eksik, tek yanlı ve kapitalistlerin lehine anlatır.

Canlı Emek Cansız Emek

Cansız emek, geçmişte harcanıp sermayeye dönüşmüş ölü emektir. Canlı emek, sermayeye dönüşmemiş emektir. İnsan emeği ürettiği malda billurlaşıp kristalize olur. Değeri yaratan bu canlı emektir. Bu emek artı-değer olarak kapitalistin kasasında birikir ve sermayeye dönüşür. Sermaye geçmişte harcanmış bir emek yığındır ölü emektir.

Basit Emek (Hünersiz)

Karmaşık Emek (Hünerli)

Basit emek, gelişme bakımından herhangi bir özelliği olmayan ve her insanın fizik yapısında ortalama olarak bulunan basit emek gücü harcanmasıdır.

Mutlak Artı-Değer ve Nispi Artı-Değer

Marx tahlillerinde kapitalist tarafından alınıp kullanılan emeğin ortalama nitelikte basit hünersiz emek olduğunu varsayar.

Karmaşık emek, özel bir eğitimin ve bilginin sonucudur, yani bu emeğin üretimi için daha pahalı türden bir emek güçlü harcanmıştır. Çünkü hüner elde etmek için harcanan enerji hemen üretici olmaz ama daha sonra yapılacak üretime bütünüyle katılır ve verimi artırır. Karmaşık kompleks hünerli emek, güçlü emeğin toplumsal ortalaması üzerine çıkarır. Hünerli-hünersiz emek toplumsal ortalama emek kavramlaştırması içinde birleşir.

Üretken Emek Üretken Olmayan Emek

Üretken emek, değer yaratan emektir. Verimsiz emek ise maddi olmayan hizmetler üreten emek olarak bir değer yaratmaz. Emek, bir nesne üzerinde harcanarak yani maddi bir ürün yaratarak ve o ürüne maddi değer ekleyerek üretken olabilir. Üretici olmak için işe bizzat katılmak gerekli değildir, emekçinin bir organı olmak ve üretmek gerekli bir fonksiyonu yerine getirmek yeter. Bu tanımda duvarcı işçisi üretken emekçi ama bir hizmet dalında çalışan kimse üretken olmayan bir emekçidir. Efendisinin saçını kesen bir hizmetçi üretken değil, ama berberde çalışan işçi üretken emekçidir. Üretken olmayanlar maddi olmayan ürünler ürettikleri halde maddi ürünler yani üretici emekçilerin ürettikleri ürünleri tüketirler. Marx için üretken emek, artı değer üreten emektir ve bu karmaşık soruna 2. kitap ile artı-değer teorilerinde daha ayrıntılı yaklaşır. Ayrıca, üretken emek, üretken sınıflara (işçi, çiftçi, zanaatkar, kafa işçisi) ait emektir. Üretim alanında çalışan kafa işçiliği, kafa emeği üretken emektir. Üretken olmayan sınıf ise toprak sahipleri, kapitalistler, tüccar, tefeciler, kira alan emlak sahipleri, bankacılar, sigortacılar, komisyoncular gibi verimsiz faaliyetlerle geçinen sınıflardır.

Üretken Tüketim

Üretken tüketim, bir metanın tüketiminin, üretim sürecinin bir parçası olmasıdır. Bir malın yok olması ama bir başka mal içerisinde yok olmasıdır. Birer üretken tüketim aracı olan makinelerin emek aracılığıyla çalışması ve ürün elde edilmesi, değerini azar azar ürüne aktarması üretken tüketimdir.

Artı-değer, işçi tarafından yaratılan ve burjuva tarafından parası ödenmeden ele geçirilen işçinin yarattığı değerdir. Bu iki yöntemle olur. Mutlak artı-değerin üretimi ve Nispi artı değer üretimi.

Mutlak artı-değer, gerekli çalışma süresi dışındaki çalışma süresinin uzatılmasıyla elde edilir. Bu anlamda mutlak artı-değer kapitalist sömürünün temel biçimi olup, kapitalizmdeki her artı-değer kazanma yolunun ön koşuludur.

İşgünün mutlak olarak uzatılması kapitalizmin başlangıç evrelerinde egemen olan yöntemdi. Bugün ise, işçi sınıfının uzun mücadeleleriyle işgünü kısaltıldıktan sonra, işçiyi saatlerce işyerinde tutmak olanaksız olmaya başlamıştır. Bunun sonucu mutlak artı-değerin elde edilmesi için genellikle çalışmanın yoğunluğu güçlüğü artırılmaktadır. Yani bir işgünü içindeki tüm deliklerin iyice tıkanıp aynı süre içinde işgücünün olabildiğince yoğun kullanılması yoluna gidilmektedir. Gene fazla mesai yoluyla da mutlak artı-değer kazanma olanakları artırılmaktadır.

Şemada da görüldüğü gibi 10 saatlik işgününde 5 saat zorunlu çalışma zamanı, 5 saat fazla çalışma zamanıdır. İşgünü 12 saate çıkarılsa fazla çalışma süresi 7 saat alacak, gerekli çalışma zamanı aynı kalacaktır. Artı-değer oranı birincisinde= artı emek/gerekli emek. $100=5/5=\%100$ ikincisinde= $7/5.100=\%140$ olur.

Kısacası mutlak artı-değer üretilmesinde temel yöntem işgücünün uzatılması, işin zorluğunun artırılmasıdır.

MUTLAK ARTI-DEĞER			
İŞ GÜNÜ	ZORUNLU EMEK	ARTI EMEK	SÖMÜRÜ DERBESESİ
10 SAAT	5 SAAT	5 SAAT	$a/d=\%100$
12 SAAT	5 SAAT	7 SAAT	$a/d=7/5$ $=\%140$
NISPI ARTI DEĞER			
10 SAAT	5 SAAT	5 SAAT	$a/d=\%100$
10 SAAT	4 SAAT	6 SAAT	$a/d=\%150$

Nispi artı-değere gelince, teknik ve teknolojinin gelişmesiyle gerekli çalışma süresi kısaltıldığı halde, işgünü ya hiç kısaltılmaz ya da gerekli çalışma süresi ile aynı ölçüde kısaltılmazsa işçinin emeğinin üretkenliği daha da yükseltilip işçi kendisi için gerekli yeniden üretim araçlarını daha da kısa bir süre içinde üretmek zorunda kalır ki, bundan da nispi artı-değer elde edilir. Nispi artı-değer üretiminde temel yöntem emek verimliliğinin yükseltilmesidir.

İşçinin üretim gücünün artırılması, gerekli çalışma süresinin kısaltılması bir artı-değer artırma yöntemidir. Bu yöntem, kapitalistler arasındaki rekabet mücadelesinde iyice ortaya çıkar. Üretimin sınırsızca artırılması hangi teknolojiyi hangi kapitalistin daha önce uygulayacağına bağlı bulunduğundan, rekabet yani artı değer mücadelesinde iyice kızışır (ekstra artı değer). Kapitalizmde üretim güçleri geliştikçe, artı-değer avı, artı-değer avcılığı kızıştıkça üretim güçleri zorunlu olarak gelişir. Böylece üretimin toplumsal karakteri ile üretim araçlarının özel mülkiyeti arasındaki çelişki artar.

Artı-Değer Oranı ve Kütlesi

İşgünü; gerekli çalışma zamanı(d) ile fazla çalışma zamanının(a) birliğidir. Gerekli çalışma süresi, işgücünün kendini yeniden üretebilmesi, gereksindiği maddeleri yaratabilmesi için zorunlu olan çalışma süresidir. Fazla çalışma süresi ise işçinin artı-değer yarattığı zamandır.

İşgünü=Gerekli çalışma süresi+Fazla çalışma süresi
İşgünün en fazla sınırı= Gün uzunluğu-emek gücünün fiziksel ve toplumsal sınırı.

İşgünün fiziksel sınırı= İşçinin maddi bakımdan zorunlu olan gereksinimlerinin karşılanması için, uyku, dinlenme, vb. gibi gerekli zaman.

İşgücünün toplumsal sınırı=İşçinin manevi ve toplumsal gereksinimlerinin karşılanması için zorunlu süre.

İşgünün uzunluğunu belirleyen etmenler 1) işsizlik oranının yüksek oluşu, 2) işin derecesi 3) gerçek üretim durumu 4) en önemlisi de kapitalistlerle proletarya arasındaki güç ilişkisi ve işçi sınıfı mücadelesi.

Fazla çalışma süresinin gerekli çalışma süresi ile ilişkisi=artı emek/gerekli emek = a/d formülü ile gösterilir. Bu formül, kapitalistin artı-değer sağlamak için harcanan çalışma süresinin gerekli çalışma süresine oranla ne kadar olduğunu gösterir. Artı-de-

ğer oranı (a') ise artı-değer için harcanan zaman süresinin yüzde olarak payını gösterir. ($a'=a/d.100$) Artı değer oranı, emek gücünün sömürülme derecesini gösterir.

Örneğin 2006 yılında 8 saatlik bir işgününde Türkiye'de bir işçinin maaşı ile kapitalistin kârını karşılaştırsak, fazla çalışma süresi 6 saat, zorunlu çalışma süresi 2 saattir. Türkiye'de işçinin günlük 8 saatten fazla çalıştırılmasını bir yana bırakıyoruz. Bunu yaparken TÜSİAD'ın yayınladığı işletme kârları toplamı ile net ücreti dikkate alıyoruz. Sonra net gelirin önemli bir bölümünün üçte birine yaklaşan kısmının dolaylı vergiler biçiminde ve kitlesel ihtiyaç mallarının fiyatları üzerinden devlete ödendiğini düşünürsek Türkiye'de işçilerin günde yaklaşık olarak bir buçuk saat kendilerine, altıbuçuk saat ise işbirlikçi tekel gruplarının efendilerine ve onların devletine çalıştıkları ortaya çıkar. Gittikçe de gerekli çalışma zamanı ile fazla çalışma zamanı arasındaki bağ işçilerin aleyhine açılmaktadır. Çünkü Türkiye'de bu oran 1960 ve 1970'li yıllarda işçi lehine idi.

Artı-değer oranı, işçinin kapitalist tarafından sömürülme derecesinin kesin ifadesidir. a' =artı değer oranı, a =artı-değer, d =değişken sermaye.

Eğer $a=180$ YTL ve $d=60$ YTL ise $a'=180/60.100=300$

Artı-değer kütlesi (A) kapitalist sömürünün mutlak büyüklüğünü ifade eder. A =artı değer kütlesi, a =bir günde, bir işçinin ürettiği artı-değer, d = bir emek gücüne gün başına ödenen sermaye, D =değişken sermayenin toplamı. a' =artı-değer haddi (oranı) olursa ve $a=180$, $d=60$, işçi sayısı=1000

$A=a.D=180.1000=180000$ olur.

Kâr, Kâr Oranı Maliyet Fiyatı, Üretim Fiyatı ve Pazar Fiyatı

Kâr, Artı-Değerin Gerçekleşme Biçimidir. Bir metanın değeri (S) üç parçadan oluşur: Değişmeyen Sermaye(s)+Değişken Sermaye(d)+artı-değer(a)
 $S=s+d+a$.

Bunlardan değişmeyen sermaye, değerini azar azar ürünlere aktarırken değişken sermaye, değişmeyen sermayeyi işleyerek yeni değer yaratır. Burada değer yasasını bir kere daha anımsayalım: Bir metanın değeri malların üretimi için gerekli toplumsal ortalama emek miktarıyla ölçülür. Değer yasası, meta üretiminin ekonomik yasasıdır.

Bunlardan üretim araçları gideriyle (s) işçiye ödenen ücretler(d) üretim fiyatını (s+d) oluşturur. Ama

kapitalist metayı, maliyet fiyatından daha yüksek bir fiyata satar. Çünkü meta değerinin karşılığı olan meta fiyatı içinde artı-değer de bulunmaktadır. Böylece sömürüyü üretim fiyatıyla gizleme-perdeleme işlevi de yerine getirilir. Kapitalist üretim fiyatı içinde (s) ile (d) arasındaki fark gözden silinmiş olduğundan (a) sanki (s) ve (d) den doğuyormuş gibi görünür.

Yatırılan toplam sermayenin (S) üstünde fazlalık olarak ortaya çıkan artı-değer, kârdır. Artı-değer oranı, sömürünün derecesini gösterirken; kâr oranı (k') yatırılan sermayenin değerlendirilme derecesini gösterir. ($k' = a/s + d.100$) Kâr oranı artı-değer oranından her zaman küçüktür, onun için artı değeri gizleme aracı olarak kâr oranları öne sürülür, hesaplama yanlış işçiler aleyhine kullanılır.

Bir de kapitalist, sermayesini ayakta tutabilmek için yalnızca maliyet fiyatını (s+d) gerçekleştirmek zorunda olduğundan, rekabet mücadelesinde fiyatlarla oynayabilir. Böyle olunca da kâr, kapitalistin alım satımındaki yeteneğinin bir sonucuymuş gibi görünür. Hatta kâr, görünüşte üretim sürecine bağlı üretim sürecinin rasyonelliğiyle ilgili bir şeymiş gibi sanılır. Giderek kârın dolaşım süreci içinden çıktığı sanısı da uyanabilir. Böyle gösterildiği sürece artı-değer ve sömürünün hakiki kaynağı gizlenebilir. Bir diğer ifadeyle kapitalizmin temelinde işleyen süreçler, kapitalizmin pratiğinde yani yüzeyde özü tanınamayacak görüngülere dönüşürler. Kâr, sömürüyle ilişkisiz gibi gösterilirken, iş ücreti de emek gücünün fiyatı gibi görünür. Bu yüzden, kapitalizmin-ekonominin temelindeki süreçlerin özünün anlatılması çok gerekli olduğu gibi, bu tür yanlış bilince karşı doğru bilinç oluşturulması için bilimsel çalışmaların ne denli önemli olduğu ortaya çıkar. Bu konu 3. cildin başında derli toplu olarak anlatılır.

Tüm sermayeye göre hesaplanan artı değer kâr oranıdır. Bir diğer ifadeyle ayrılan tüm sermayenin tasarrıfı olan ürün olarak artı-değer, kârın değişik şeklidir.

Bağlı-Sabit-Sermaye=1.000 YTL.

Döner Sermaye = 275 YTL.

Bunların içinde Hammade ve diğer gereçler= 225 YTL.

İşçi Ücretleri = 50 YTL. olsun

Sabit Sermayenin aşınması (amortisman)=25 YTL.

Ayrılan Sermaye=1000+275 YTL.=1.275 YTL.

Metanın Maliyet Fiyatı=25+275=300 YTL.

Metanın değeri = Maliyet fiyatı + artı-değer
=300+200=500

Ürünün Piyasa Fiyatı=Maliyet fiyatı+kâr oranı(ortalama kâr)

Kâr oranı (k')= $a/s + d.100 = a/S.100$

k= kâr

S= Toplam sermayedir.

a'=artı-değer = 200 YTL.

a' = 200/50.100=%400

k' = 200/1.275.100=%15,6 olur.

Sermayenin Bileşimi

Sermaye, belirli bir tarihsel sosyo-ekonomik kuruluşa ait, belirli, toplumsal bir üretim ilişkisidir.

Sermaye bileşimi; başlangıçta, toplum şemasında da gördüğümüz gibi ya da üretim güçlerinde ve sürecinde anlattığımız gibi, üretim araçlarıyla işgücünün birliğidir. Bundan başka ideaların göğünden gelen ya da tanı baba vergisi bir zenginlik ve sermaye yoktur. Tüm zenginliklerin ve ilk zenginliğin temelinde emek ve doğa vardır. Bunları, emek süreci bakımından sermaye bileşenleri olarak anlattığımızda nesnel-maddi yön olan üretim araçları ve öznel yön olan emek gücünün birliği olarak görürüz.

Sermaye bileşimini, değer oluşumu ya da değerlendirilme süreci olarak baktığımızda değişmeyen ve değişken sermayelerin birliği olarak görürüz. Dolayısıyla ilk sermaye üretici güçlerden başka bir şey olamaz: Nesnel doğa ve öznel emek.

Ancak, günümüzde sermaye bileşenleri içinde, üretim güçleri olarak saydığımız insan bilgisi, teknik bilgi, vs. oranını kat kat arttırmıştır.

Sermayenin bileşimi emek süreci bakımından=üretim araçları+emek gücü

Sermayenin bileşimi değer oluşumu yönünden=değişmeyen sermaye+değişken sermaye

Metanın değeri=s+d+a olur.

Sermayenin Organik Bileşimi

Sermaye bileşimi denildiğinde akla sermayenin organik bileşimi gelir.

Sermayenin organik bileşimi, sermayenin teknik bileşimi ile sermayenin değer bileşiminin birliğidir. Bunlar da tıpkı kullanım değeri-değişim değeri; somut emek-soyut emek; mutlak artı değer-nispi artı değer kategorilerinde olduğu gibi karşıtların birliği yani diyalektik metodun asli özüdür.

Sermayenin değer bileşimi, teknik bileşimi tarafında belirlendiği ve onu yansıttığı ölçüde sermayenin organik bileşimi adını alır.

Sermayenin teknik bileşimi, kullanılan üretim araçlarının kütlesiyle bunların kullanımı için gerekli

olan emek miktarı arasındaki ilişkidir. Bir diğer ifadeyle üretim sürecinde çalışan işçilerin sayısı ile teknik tesislerin büyümesinin ortaya çıkardığı orandır.

Sermayenin Değer Bileşimi, sermayenin değişmeyen değerini değişken sermayeye bölen ilişkidir. s/d 'dir. Bu oran Türkiye'de yaklaşık binde ellidir. Bu şu demektir. Sermayenin değişmeyen kısmı dev gibi büyürken değişken yani işçi ücretleri bu büyüme karşısında gittikçe küçülmektedir. İşçi, gittikçe kendi emeğine yabancılaşmakta, sermaye karşısında güçsüz ve cılız bir konuma itilmektedir. Bu aynı zamanda sermayenin kâr oranının düşme eğilimidir ve son ciltte ele alınacaktır.

Elbirliği

Kapitalist üretim, her bireysel sermayenin aynı anda oldukça çok sayıda işçi kullanmasıyla ve emek sürecinin geniş miktarda ürün vermesiyle başlar. Hem tarih hem mantık açısından çıkış noktası çok sayıda işçinin aynı zamanda aynı iş alanında tek bir kapitalistin patronluğu altında aynı türden meta üretmek üzere birarada çalışmalarıdır. Manüfaktür, ilk aşamalarında, lonca el zanaatlarından, bir ve aynı bireysel sermaye tarafından aynı anda çok sayıda işçi kullanılması dışında güçlükle ayırd edilebilir.

Çok sayıda işçinin, bir ve aynı ya da farklı ama aralarında ilişki bulunan süreçlerde birarada yan yana çalışmalarına, elbirliği içinde çalışmak denir. (Destutt de Tracy)

"Bunun nedeni, insanın Aristoteles'in dediği gibi politik bir hayvan olmasa bile, her halde toplumsal bir hayvan olmasıdır."

İşbirliği yapan işçi sayısı arttıkça, sermayenin egemenliğine karşı direnmeleri de artar ve bununla birlikte sermayenin bu direnmenin üstesinden gelmesi için, karşı-baskı uygulaması da artar. Kapitalistin uyguladığı denetim, emeğin sömürülmesi işlevidir ve kökleri sömürücü ile onun sömürdüğü canlı emek arasındaki kaçınılmaz uzlaşmaz karşılıkta bulunur. Ücretli işçilerin elbirliği onların dışında ve kendilerine yabancı olup işçileri biraraya getiren sermayeye ait bir iştir. Bir kapitalistin komutası altında sanayi işçilerinden kurulmuş ordu, gerçek bir ordu gibi subaylara (yöneticilere) ve astsubaylara (ustabaşı, postabaşı) gereksinime duyar, bunlar işin yapılması sırasında kapitalist adına bu orduya komuta ederler. Bir kimse, sanayinin lideri olduğu için kapitalist değil,

tersine, kapitalist olduğu için sanayinin lideridir. Sanayinin liderliği, sermayenin bir niteliğidir, tıpkı feodalite döneminde general ve yargıçlık görevlerinin toprak mülkiyetinin nitelikleri olduğu gibi.

Elbirliği, emek-süreciyle başlar ve emek kendine ait olmaktan çıkar. Sermaye ile birleşir, ona ait olur, onun varoluş biçimi haline gelir. Bu güç sermayeye bedavaya geldiği için işçi de emeği sermayeye ait olmadan önce bu gücü harekete geçirmediği için bu sanki sermayeye doğa tarafından bahşedilmiş bir güç olarak, yani sermayenin özünde bulunan üretici bir güçmüş gibi görünür.

Basit elbirliğinin yarattığı pek büyük etkiler eski Asyaların, Mısırlıların, Etrüsklerin, vb. dev yapılarında görülebilir.

İşbölümü ve Manüfaktür.

İşbölümüne dayanan elbirliği (işbirliği) manüfaktür dönemi boyunca, kabaca 16. yy. ortasından 18 yy. son üçte birine kadar kapitalist üretim sürecinin egemen karakteristik biçimidir.

Manüfaktür iki yoldan ortaya çıkar: 1) Bağımsız el zanaatlarına bağlı olan ama belli bir malın son şeklini alabilmesi için teker teker ellerinden geçmek zorunda bulunduğu işçilerin tek bir kapitalistin denetimi altında bir işyerinde toplanmaları ile. Eskiden bir binek arabası çok sayıda bağımsız zanaatçının emeğinin ürünüydü. Binek arabası manüfaktürde ise, bütün bu çeşitli zanaatçılar, birbirlerinin yaptıkları işi tamamlayacak şekilde tek bir yapı içinde toplanmıştır. Zanaatçılar, asıl zanaatlarını yerine getirme yeteneklerini yitirirler. Manüfaktürde iş çeşitli ufak süreçlere parçalanır, her parça belli bir işçinin özel işi halinde billurlaşarak, birbirine bağlı bir iş alanı olur.

2) Manüfaktür, bağımsız el zanaatlarının toplanması değilse, tersine, benzer ve aynı işi yapan birçok zanaatçının tek bir kapitalist tarafından bir işyerinde aynı zamanda çalıştırılmasıyla da ortaya çıkar. Sonuçta her iki biçimde de kendi evlerinde ya da imalathanelerinde çalışan zanaatkarlar bir fabrikada toplanır.

Parça işçi ile onun kullandığı araçlar manüfaktürün en yakın ögesidir. Bütün yaşamı boyunca tek ve aynı basit işi yapan işçi, bütün vücudunu bu işlemin otomatik ve özel aracı haline getirmiştir. Emeğin üretken gücü artacağı için işi daha az zamanda yapar. Çok sayıda parça işçinin birleşmesiyle oluşan

kollektif işçi, manüfaktür döneminin kendine özgü makinasıdır. Tıpkı bir makinenin parçaları gibidirler.

Manüfaktür örgütlenmesinin zaman zaman birbirine karışmış olmasına karşın, heterojen manüfaktür ve "seri manüfaktür" olmak üzere iki temel biçimi vardır. Mal ya bağımsız olarak yapılan parça ürünlerin yalnızca mekanik olarak birleştirilmesi (heterojen) sonucudur ya da son şeklini bir dizi birbiriyle ilişkili süreç ve işlem sonucunda (seri) almıştır.

Manüfaktürde ve toplumda işbölümüne gelince, yalnızca emeği gözönüne alırsak, toplumsal üretimin ana bölümlerine yani tarıma ve sanayiye ayrılmasına genel işbölümü; ailelerin türlere ve alt türlere ayrılmasına özel işbölümü, işyerindeki işbölümüne de tekil ya da parça işbölümü diyebiliriz.

İşbölümü birbirinden son derece farklı işlerin birbirlerinden ayrılmalaryla başlar; manüfaktürde olduğu gibi, bir kaç işçi, bir ve aynı ürünün hazırlanması işlemini aralarında bölüşürler. Tek bir nokta üzerinde pratik yaparak kendisini yetkinleştirme olanağı sağlanan her zanaatçı daha ucuz bir işçi haline gelir.

İlk toplumda fizyolojik, cins, yaş temeline dayalı doğal bir kabilesel işbölüm meydana gelir. Bu, topluluğun yayılması nüfusun artması ve kabilelerin birbirini boyunduruk altına almasıyla genişler.

Ürünlerin değişimi, kabilelerin birbiriyle ilişki kurduğu noktada başlar. Çünkü uygarlığın başlangıcında birbirlerinin karşısına bağımsız olarak çıkan bireyler değil, kabile benzeri topluluklardır. Çeşitli topluluklar kendi doğal çevrelerinde farklı üretim araçları ve farklı geçim araçları bulurlar. Böylece üretim tarzları yaşayışları ve ürünleri farklı olur. Kendiliğinden gelişen bu farklılıklar çeşitli toplulukların ilişki kurlmalarıyla ürünlerin karşılıklı olarak değişimine ve dolayısıyla bu ürünlerin giderek metalara dönüşmesine yol açar. Değişim, genişlemiş toplumun ortak üretimini birbirine bağlı dallar haline getirir. Burada toplumsal işbölümü birbirinden farklı ve bağımsız üretim alanları arasındaki değişimden doğar. Birbirine kenetli kabilenin toplulukları yabancı topluluklar ile meta alış-verişi nedeniyle gevşeyerek koparlar ve öylesine bağımsız duruma gelirler ki, tek bağ, ürünlerin meta olarak birbiriyle değişilmesi olur. Daha önce bağımsız olan bağımlı duruma gelirken, daha önce bağımlı olan bağımsızlaşır.

İyi gelişmiş ve meta değişimi ile ortaya çıkmış olan her işbölümünün temeli, kent ile kır arasındaki ayrılıktır. Toplumun bütün ekonomik tarihinin bu

antitezlerin hareketinde özetlendiği söylenebilir. (Marx S. 367) Buradan İbni Haldun'un tarihi be-devi-hazeri toplulukların çatışmasına; H. Kıvılcımlı'nın tarih tezinin ise barbar-uygar toplumların çatışmasına dayandığını geçerken belirtelim.

İşbölümünün toplumu nasıl sardığını her yerde insanı uzmanlaştırma ve türlere ayırma sisteminin temellerinin nasıl atıldığını A. Smith'in ustası A. Ferguson'a, "Köle bir ulus yaratıyoruz, özgür vatandaş kalmıyor" diye feryat ettiren, insandaki tek bir yetinin diğerleri aleyhine nasıl geliştiğini görmek için, yabancılaşmanın aldığı son durumu incelemeye pek da gerek yoktur.

Manüfaktürdeki işbölümünü karakterize eden nedir? Parça işçinin meta üretmemesi gerçeğidir. Ancak parça işçilerin hepsinin ortak ürünü, meta halini almaktadır. (Yankee'ler, iç savaş sırasında, ayrı ayrı yapıp, biraraya takıldıkları şemsiye manüfaktürüne "birleşik mallar" adını verdiler ve tek tek parçaları vergilendirdiler.)

Kapitalist üretim biçimine dayanan bir toplumda,

toplumsal işbölümünde anarşi, işyerinde ise zorbalık... Hatta denilebilir ki, toplumun içindeki işbölümü ne kadar az otoriteyle yapılırsa, atölye içindeki işbölümünde o kadar gelişir ve o kadar tek kişinin otoritesi altına girer. Atölyedeki otorite ile toplumdaki otorite, işbölümü bakımından birbirleriyle ters oratılıdır. (Marx Felsefenin Sefaleti S: 141)

Lonca kuralları, tek bir ustanın çalıştırabileceği çırak ve kalfa sayısını sınırlar, onun kapitalist haline gelmesini önler. Üstelik bu usta, ustası olduğu zanaat dışındaki alanlardan kalfa çalıştıramazdı. Loncalar temasa geldikleri tek özgür sermaye biçimi olan tüccar sermayesinin her işe karışmasını şiddetle geri itmişlerdir. Bir tüccar, her türlü meta satın alabilirdi ama bir meta olarak emek satın alamazdı. Ona yalnızca el zanaatı ürünlerinin bir dağıtıcısı olarak gözyumuyordu. Loncalar örgütü, manüfaktürün varol-

ması için maddi koşulları yaratmadı, el zanaatlarının ayrılmasına ve yetkinleşmesine ne kadar yardımcı olursa olsun, işlerinde işbölümüne olanak vermemiştir. Yani, emek ve onun üretim araçları salyangoz ile kabuğu gibi yakın bir birlik içerisinde kalmışlar ve böylece manüfaktürün başlıca temeli olan, emekçiyi onun üretim araçlarından ayırma ve bu araçları sermayeye dönüştürme olayı ortaya çıkmamıştır.

Manüfaktürün Kapitalist Niteliği

Kendi yaratılışına göre bağımsız bir şey yapma yeteneğini yitiren manüfaktür işçinin yani parça işlerinde kullanılan canlı otomatlar, üretken faaliyetlerini yalnızca kapitaliste ait işyerinin bir parçası olarak geliştirir. Seçkin kimselerin yüzlerinde Yehova'nın elyazısıyla imzasını taşımaları gibi, işbölümü de manüfaktür işçisine sermayenin mali damgasını vurur. Kolunda bir mesleği taşıyan lonca işçisi becerisini uygulamak ve geçim araçları bulmak için her yere gidebilir, manüfaktür işçisi, parçası olduğu iş arkadaşlarından ayrıldıktan sonra, artık ne yeteneği ne de bağımsızlığı kalan ve kendisine yüklenmesi uygun görülen yasayı kabul etme zorunda bulunan bir aksesuardan başka bir şey değildir.

Bir insanı bölümlere ayırmak eğer hak etmişse onu ölüme mahkum etmek, eğer hak etmemişse onu katletmektir. Emegin bölümlere ayrılması bir halkın katledilmesidir. (D. Uguhart) İyi eğitilmiş insan sözünden biz, her şeyden önce, başkalarının yaptığı her şeyi yapabilen insanı anlarız. (Hegel) Manüfaktürde uygulanan işbölümü, kapitalist üretim tarzının özel bir biçimidir. (Marx, Felsefenin Sefaleti) İşbölümünün az ya da çok ölçüde uygulanması, dehanın büyüklüğüne değil kesenin büyüklüğüne bağlıdır.

Manüfaktür döneminde ilk kez bir bilim olarak doğan ekonomi politik, işbölümüne yalnızca manüfaktür açısından bakmakla ve onda ancak belli miktarda emekle daha fazla meta üretmenin ve dolayısıyla metaların ucuzlatılmasının, sermaye birikimin hızlanmasının yollarını görmektedir. Toplumsal üretim kollarının ayrılması sonucu metalar daha iyi yapılır, insanın çeşitli eğilim ve yetenekleri daha uygun alanları seçer ve bazı sınırlamalar olmaksızın hiç bir yerde önemli sonuçlar alınmaz. "Herkes kendi denemesiyle bilir ki, el ve kafa daima aynı tür işler ve ürünler için kullanılırsa, bu iş ve ürünler herkesin gereksindiği şeyi kendisinin yapmasından daha kolay, daha bol ve daha iyi elde edilir. Böylece insanlar herkesin ve kendilerinin yararlarına çeşitli

sınıf ve katlara bölünürler." (C. Beccaria) Her insanın hoşlandığı şeyler başka başka (Homeros, Odyssey) herkes kendi işinde ve tüm insanlar memnun (Sektus Empiricus'tan).

İşbölümü ile hem ürün hem de üretici daha iyi hale gelmiştir, bol kullanım değeri üretilmiştir. İşbölümünü toplumun sınıflara bölünmesinin temeli olarak alan Platon ile karakteristik bir burjuva önsezisi ile işyerindeki işbölümüne daha fazla yaklaşan Ksenefon, yalnız kullanım değeri açısından konuyu ele almışlardır. Platon'un cumhuriyeti, işbölümü devletin biçimleniş ilkesi olarak ele alındığı ölçüde, Mısırlıların kast sistemlerinin, Atina tarafından idealleştirilmesinden başka bir şey değildir. Mısır, bir sanayi ülkesinin modeli olarak, Platon'un pek çok çağdaşına ve bu arada Sokrates'e hizmet ettiği gibi, Roma imparatorluğu'ndaki Yunanlılar için de bu önemi korumaya devam etmiştir.

Platon'a göre işbölümü, gereksinimlerin çeşitliliğinden ve bireylerin yeteneklerinin sınırlılığından doğar ve gelişir. Önemli olan işçinin kendisini işe uyarmasıdır, işin işçiye uydurulması değil. İşçinin boş vaktini beklemez tam tersine işçi işe ayak uydurmak zorundadır. Herkes başka işleri bırakıp yeteneğine uygun tek bir işle uğraşırsa, bunu da zamanında yaparsa, hem daha çok, hem daha iyi hem de daha kolay iş çıkarır. Bir işin zamanı geçildi mi o iş yapılmamış olur. Ksenefon Pers kralının sofrasında yemek yemenin yalnızca bir onur olmayıp bu yemeklerin diğerlerinden çok daha lezzetli olduğunu da söyler. En basitinden bir iş yapan insan, kuşkusuz bunu başkalarından daha iyi yapar. Aşçılık sanatı da böyledir. İşbölümünün gelişmesinin pazarın büyüklüğüne bağlı bulunduğunu pekala bildiği halde, Ksenefon burada yalnızca kullanım değerinde ulaşılacak yetkinlik üzerine duruyor. Yani metaların değişimi değil yararlılığı üzerinde duruyor.

Sokrates işbölümüne şöyle yaklaşıyor. "O hepsini özel kastlara ayırdı... aynı kimselerin daima aynı işi yapmalarını emretti, çünkü o, uğraşını değiştiren insanların bunların hiçbirinde hüner kazanamayacağını biliyordu, oysa, tek bir işe sürekli olarak sarılanlar onu en üst yetkinliğe ulaştırırlardı. Gerçekten de sanat ve zanaat yönünden bunların rakiplerini, bir ustanın acemi bir çırağı geçmesinden daha da geride bıraktıklarını görüyoruz; krallık ile devletin diğer kurumlarını ayakta tutmak için uyguladıkları düzen o kadar hayranlık verici ki, bu konuyu inceleyen en ünlü filozoflar, Mısır devletinin anayasasını diğer bütün devletlerinkinden üstün buluyorlar." (Isocrates, Busiris)

Kafa ve Kol Emegi

Kapitalizmle birlikte bilgi, yargı ve irade gibi yetiler, işyerinin bütünü için gerekli şeyler olur. Üretimde zeka tek yönde gelişir, çünkü diğer bir çok yönler yok olmuştur. Parça-işçilerin yitirdikleri, onları çalıştıran sermayede toplanmıştır. "Diğerinin yitirdiğini, birincisi kazanmış olabilir." (Ferguson)

İşçilerin karşısına bir başkasının malı ve egemen bir güç olarak çıkan maddi üretim sürecinin akıl ve zeka ile ilgili yönleri, manüfaktürdeki işbölümünün bir sonucudur. Bu ayrılma, kapitalistin tek bir işçinin karşısına, birleştirilmiş emeğin bütünlüğünün ve iradesinin temsilcisi olarak çıktığı basit elbirliği ile başlar ve işçiyi, parça-işçi halinde bölük bölük eden manüfaktür içerisinde geliştirir. Ve bilimi, emekten farklı üretken bir güç haline getirerek sermayenin hizmetine veren modern sanayi içerisinde tamamlanır.

Bilim adamı ve üretken işçi, birbirinden çok uzaklaşmış hale geldiler ve bilim, işçinin elinde, üretken gücünü artırmaya hizmet eden bir araç olarak kalmak yerine hemen her yerde emeğin karşısında yer aldı. Adale güçlerini tamamıyla mekanik ve boyun eğici hale sokmak için sistemli olarak onları (işçileri) yanlış yollara saptırdı ve ayarttı. (W. Thompson)

Kollektif işçiyi ve onun aracılığıyla sermayeyi toplumsal üretime güçlü bakımından zenginleştirmek için, manüfaktürde her işçinin bireysel üretime gücü yönünden yoksullaşması gerekir. "Bilisizlik, boş inanların olduğu gibi sanayinin de anasıdır. Düşünme ve tasarım gücü her zaman yanılabilir, ama eli ya da ayağı hareket ettirme alışkanlığı bunların her ikisinden de bağımsızdır. Buna uygun olarak manüfaktürler, akla düşünceye en az yer verilen ve işyerinin parçaları insan olan bir makina gibi görüldüğü yerlerde en iyi şekilde gelişirler." (A. Ferguson) Gerçekten de 18 yy. ortalarında bazı manüfaktürlerde meslek sırtı sayılan belirli işler için yarı aptal kimselerin çalıştırılması yeğlenilmiştir. (J.D. Tuckett)

İnsan kavrayışının büyük bölümü zorunlu olarak, onların günlük uğraşlarından oluşur. Tüm yaşamı, bir kez basit işlemi yapmakla geçen insanın önünde kavrayışını kullanacak fırsat yoktur. Genellikle böyle bir kimse, bir insanoğlunun olabileceği kadar aptal ve bilisiz kalır. (...) durgun yaşamının tekdüzeliği doğal olarak zihinsel atılganlığını da yozlaştırır. Bedensel etkinliğini bile kısırlaştırarak, onu, alışkan olduğu işin dışındaki çalışmalarda gücünü, canlı ve azimli bir biçimde kullanamaz hale getirir. Böylece özel, za-

naatında gösterdiği beceri, onun ussal, toplumsal ve savaşımçı yetenekleri pahasına gelişmiş gibidir. Ama bu, her gelişmiş ve uygar toplumda çalışan yoksul halkın, yani halkın büyük çoğunluğunun, içine zorunlu olarak yuvarlandığı bir durumdur. (A. Smith)

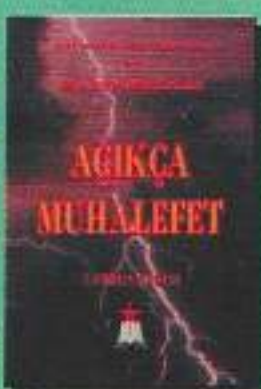
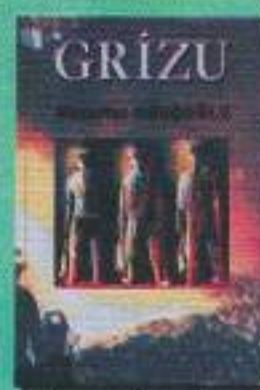
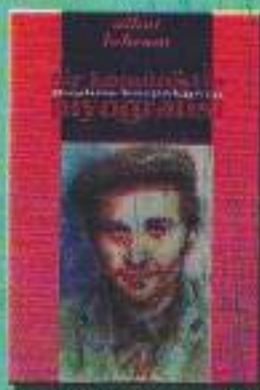
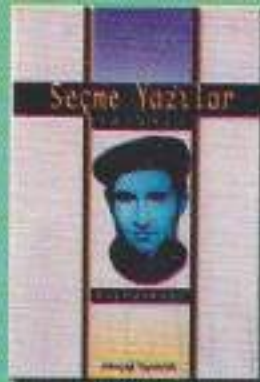
Manüfaktürde uygulanan işbölümü, kapitalist üretim tarzının özel bir biçimidir. (Marx, Felsefenin Se-faleti) Halkın büyük kısmının işbölümü ile tamamen yozlaşmanın önüne geçmek için Smith, halkın devlet tarafından eğitilmesini öğütler. Aydınlanma dönemi mantığı içinde, bu eğitimin çok dikkatli ve yeter doz-larda olmasını savunur. Onun yorumcusu G. Garner, karşı çıkarak, kitlelerin eğitiminin işbölümünün ilk yasası ile birlikte "bütün toplumsal sistemimize" aykırı diyor: "Diğer bütün işbölümlerinde olduğu gibi, 'el işi ile kafa işi' arasındaki işbölümü, toplum (ser-maye demesi gerekirdi) zenginleştiği oranda belirgin ve kesin bir hal alır. Bu işbölümü de, diğerleri gibi geçmişin bir sonucu, gelecekteki ilerlemenin bir nedenidir. Durum böyleyken, hükümetin bu işbölümü-ne karşı çıkması, onun doğal akışını engellemesi yerinde olur mu? Birbirinden ayrılma ve bölünme çabası içerisinde olan bu iki sınıf emeğin birbirine katılıp kaynaştırılması girişimi için hükümetin, halkın parasının bir kısmını harcaması doğru mudur?"

Bazı beden ve zihin cılızlıkları, toplumdaki işbölümünden bile, bir bütün olarak ayrılmaz durumdadır. Ama, manüfaktür, işkollarındaki bu toplumsal bölünmeyi o derece ileri götürmekte ve ayrıca kendisine özgü işbölümü ile bireyin tam candamarına saldırmaktadır ki, sanayi patolojisine ilk malzemeyi veren ve bu hastalığı başlatan o olmaktadır.

Bayram Kaya
Türk Felsefe Tarihi
Asya/şafak Yayınları

Bayram Kaya
Felsefi Düşüncenin Kısa Tarihi
Sorun Yayınları

KARDENİZ GÜLÜ
Millet Cad. Nispetiye Mah.
Fındıklıda Saray Apt.
No: 59/1 Fındıklıda/İST.
Tel: (0212) 584 18 04
Faks: (0212) 584 18 05

karanlıkta yanıp sönecek
biliyorum
gece siyahı saçların şafağın yedi rengiyle buluşacak
ve yüreğin bir roket mermisi gibi
hedefe kilitlenmeye hazır bekleyecek.
sen, yaratan ve yaşatan
sevdayı yükleyip gözlerine*
güçlü ellerinle sıkarken ellerimi
belki bir daha
aynı mevzide savaşmadan mesela
uzanıp sert toprağa birlikte
karanlık gökyüzünden yıldızları toplayamadan
bir bir şehit düşeceğiz
ayrı ayrı alanlarda
yüreğimizde nice çılgınlıklar saklı kalacak
gözlerimizde gelecek baharların umudu
biz de özgürlüğümüze can katacağız
belki de halaylarla dağlardan ovalara akacağız.
ve müthiş bir hasret
dehşetli bir sevdayla
kucaklayacağız halkımızı
ateşler geceye meydan okuyacak
dağlar tutuşacak mewrozlara
toprakta sıcak buğular
şehitlerimizin mis kokusunu
taşıyacak dört iklimi
halaya duracak yüzlerce şehitler taburu
biliyorum
vakit tamam, gideceksin, hemen şimdi
bin yılların sevdası
bin yılların öfkesiyle
çevirip yüzünü özgür dağlara
şafağa yürüyeceksin
bu ayrılık anında ben
ağzımda zehir acısı
sıtma nöbetinde bedenim
gene de
ateşe, güneşe ve sevdaya dair
sığdırıp baharı gözlerime
yoldaş sıcaklığıyla
ben geliyorum yoldaşlar diyeceğim
ve

...